

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а сторінка:** *Марина Пальчук*, директор Сімферопольського вищого професійного училища ресторанного сервісу і туризму. — Читайте на с. 84.
- 2-а сторінка:** 3 Новим 2008 роком! Представляємо спецвипуск „ПТО — середній школі”.
- 3-я сторінка:** Відзначаємо свої ювілеї власною працею!
- 4-а сторінка:** Сучасні професійні заклади Львівщини.

Держава і освіта

- Катерина Самойлик*. Завдання номер один — повне втілення в життя чинного освітянського законодавства 4
- Профтехосвіта в Україні: від зародження до сучасності. Персоналії тих, кому завдячуємо за сучасну українську ПТО. *Аналітико-інформаційний огляд* 10
- Рівняймося на себе: повчальний досвід. Ідеї ПТО, що актуальні й для сучасної середньої школи. *Реферативний огляд* ... 16
- Василь Кремень*. Формування професійної траєкторії учня починається зі школи 19
- ПТО: роль сьогоднішня, а що завтра? — *Інтерв'ю академіка Василя Кременя журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”* 24
- Ольга Виговська*. Проблеми освіти й школи очима їх суб'єктів: статистичний вимір інформаційних потреб 26
- Станіслав Ніколаєнко*. Управління якістю і доступністю освіти — запорука інноваційного розвитку України 27
- ПТО: роль сьогоднішня, а що завтра? — *Інтерв'ю Станіслава Ніколаєнко журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”* 32
- Нелля Нічкало*. Педагогічна інноватика у профтехосвіті 36
- Аналізуючи здобутки, визначати реальні перспективи. ПТО: роль сьогоднішня, а що завтра? — *Інтерв'ю академіка Неллі Нічкало журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”* 41
- Юрген Вайс*. Українсько-німецький проект „Підтримка реформи ПТО в Україні” 42
- ПТО: роль сьогоднішня, а що завтра? — *Інтерв'ю доктора Юргена Вайса журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”* 45

Інноваційна школа

- Проект АПН і журналу: „Педагоги-новатори в Україні* *Ольга Виговська, Олексій Виговський*. Микола Миколайович Палтишев — опонент чи соратник сучасної педагогіки: аналітичний огляд матеріалів презентації другої сторінки щорічного Всеукраїнського проекту „Педагоги-новатори в Україні” ... 50
- Ольга Виговська, Олексій Виговський, Тетяна Годецька*. Як зацікавити учнів пізнанням. Реферативний огляд науково-методичних праць вчителя-новатора *Миколи Палтишева* 63
- Олександр Корчевський*. Система професійно-технічної освіти для „чайників” 73
- Людмила Висоцька*. Підвищуємо професійну компетентність колективу 76
- Олексій Омельченко*. Духовне виховання особистості майбутнього соціального працівника 79
- Марина Пальчук*. Професійна орієнтація як фактор особистісно орієнтованої освіти 84
- Світлана Шевчук*. Аналіз стану наступності допрофесійного навчання і професійної підготовки 86
- Дмитро Паньков*. Впровадження модульно-компетентністних підходів у навчально-виховний процес ПТНЗ 89
- Ірина Сілаєва, Михайло Костюченко*. Наступність змісту допрофесійної та професійної підготовки в контексті компетентнісного підходу 94

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК

Постанова Президії

ВАК

УКРАЇНИ

№ 5 — 05/4 від 11 квітня 2001 року

Головний та науковий
редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

Літературна редакція
та коректура:

Олег БАКУН

Олена ПАВЛОВСЬКА

Художній та відповідальний
редактор

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Верстка

Владислав ЗАХАРЕНКО

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

Фотокореспондент
Наталія БОЙКО

© О.Виговська, ідея та концепція
© О.Виговський, дизайн та оформлення
© "Директор школи, ліцею, гімназії", 2007

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ВИДАВНИЦТВО
“ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА”
ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Лідія **ДАНИЛЕНКО**
Петро **ДИМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександр **ДУБОГАЙ**
Галина **ЄЛЬНИКОВА**
Ольга **ЗАЙЧЕНКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Людмила **КАЛІНІНА**
Юрій **КУЗНЕЦОВ**
Василь **МАДЗИГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАННИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Володимир **СКИБА**
Анатолій **СОЛОГУБ**
Юрій **ТРОФІМОВ**
Геннадій **ФЕДОРОВ**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Конференція „Спадщина А.С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності” та семінар “Впровадження ідей А.С. Макаренка в управління навчальними закладами” у Полтаві100
Володимир Пащенко, Віктор Сидоренко, Валентина Титаренко. Педагогічна спадщина академіка Д.О. Тхоржевського101
Павла Рогова. Відкриття Ресурсного інформаційно-освітнього центру у ДНПБ – значний крок на шляху побудови суспільства знань в Україні103
Проект АПН і журналу: творимо себе і свою школу власними руками Ольга Виговська. Представляємо наш новий проект “Творчий майданчик”105
Іван Зязюн. Чого школи не мають та що може допомогти директорів106
Леонід Коротич. Підтримую, бо вірю!
Не погоджуюсь і вважаю...107
Четверта виставка-презентація – Освіта України
„Інноваційні технології навчання”108
Одинадцята міжнародна виставка навчальних закладів
“Сучасна освіта в Україні – 2008”111
Наші ювіляри112

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 5 від 29.11.2007 р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ “Директор школи, ліцею, гімназії”

- Статті мають бути написані спеціально для часопису “Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друкують і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.
- Редакція лишає за собою право скорочувати, редагувати а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.
- За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.
- Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.
- Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в графічних форматах tiff та jpg.
- Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.
- Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), стислою анотацією.
- Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: director@oldbank.com
Адреси редакції: 01033, м. Київ, а/с 116;
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

*Повний або частковий передрук матеріалів журналу
“Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за письмової згоди редакції.*

Підписано до друку 5.12.2007 р. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 8,5 умов. друк. арк. Наклад 1300.
Віддруковано на ЗАТ “Книга”. Зам. 7-159.
Свідоцтво ДК №2325 від 25.10.2005 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

ДЕРЖАВА

І ОСВІТА

Іван ВАКАРЧУК,
Міністр освіти і науки України

Я просто знав, що потрібно робити...

...варто було б одразу продумати комплекс заходів, які не потребують фінансових вкладень. Тобто для початку потрібна добра воля тих людей, які створюють національну політику освіти.

Зараз ... зміни... вкрай потрібні, бо село сьогодні деморалізується. І відбувається це на очах у всіх... Неодноразово спілкуючись з високими урядовцями на цю тему, я хотів звернути увагу на те, що свій народ треба просто любити. Але не тільки тоді, коли танцюють у вишиваних сорочках чи ходять з хоругвами. Справжня любов — це коли ти віддаєш частину себе комусь. А віддавати завжди приємніше, аніж брати.

Держава
і освіта

ЗАВДАННЯ НОМЕР ОДИН – ПОВНЕ ВТІЛЕННЯ В ЖИТТЯ ЧИННОГО ОСВІТЯНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Ще у далекому XVI столітті видатний діяч німецької Реформації Мартін Лютер сказав: „Процвітання країни

не залежить ні від величини її доходів, ні від сили її оборонних укріплень, ні від краси її громадських будівель, але воно залежить від проникливих освічених людей з характером”.

Наведені слова є вкрай актуальними і зрозумілими й сьогодні. У сучасному світі змінюється ставлення до освіти, до її місця і ролі в суспільстві. Освіта сьогодні – важливий чинник управління змінами в суспільстві. Нарешті її почали розглядати не як механізм захисту населення, а як інвестиції у майбутнє. Освіта стає засобом підвищення добробуту громадян, чинником економічної стабільності і гарантом безпеки регіону, країни, світу.

До активу наших досягнень щодо формування державної освітньої полі-

тики можна віднести те, що національна система освіти функціонує у правовому полі. Вона ґрунтується на Конституції України, Законах України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про дошкільну освіту”, „Про позашкільну освіту”, „Про професійно-технічну освіту”, „Про вищу освіту”, „Про охорону дитинства”, Національній доктрині розвитку освіти. Слід наголосити й на тому, що законодавча база освітнянської галузі постійно вдосконалюється, корегується відповідно до вимог сучасності. Так нещодавно Постановою Кабінету Міністрів України затверджена „Концепція розвитку освіти в Україні”, яка є документом стратегічного значення, визначає загальну філософію освіти, пріоритети і принципи, основні напрями і механізми розвитку освітньої галузі на найближчі роки. Дуже важливо, що принциповим положенням зазначеної Концепції є:

1) забезпечення рівного доступу до якісної освіти;

2) утвердження нових інформаційних педагогічних технологій, які повинні орієнтуватися на особистість, демократичність, конкурентоспроможність особи у світовому освітньому просторі;

3) впровадження гуманістичної системи управління системою освіти;

**Катерина
САМОЙЛИК**

Голова Комітету
Верховної Ради
України з питань
науки і освіти
(у 2005-2007 роках,
з 26.12.07 –
секретар Комітету)

4) запровадження дієвих механізмів щодо дотримання гарантій держави педагогічним та науково-педагогічним працівникам в частині створення належних умов праці, охорони здоров'я, підвищення кваліфікації, соціального і професійного захисту тощо.

Необхідно визнати, що, незважаючи на занадто складні соціально-економічні умови, які пережила наша держава, особливо в 90-і роки минулого століття, вітчизняна система освіти зберегла основні свої параметри. Впевнена, що це вдалося зробити не лише завдяки стримуючим управлінським діям органів виконавчої влади, але й завдяки позитивному консерватизму радянської системи освіти. Не будь цього, навряд чи можна було б говорити про реформування чи модернізацію системи освіти. Просто нічого було б реформувати.

Хочеться вірити в те, що вітчизняна система освіти вже пройшла прірву широкомасштабної кризи, що вона вже стала на шлях стабілізаційних процесів. Але проблем в освітянській галузі залишається ще дуже багато.

З часу прийняття нової редакції Закону України „Про освіту” пройшло більше десяти років, а держава так і не спромоглася досягти його виконання у повному обсязі. З року в рік законами України „Про Державний бюджет України” призупиняється дія окремих норм, положень і навіть цілих статей. Це стосується й законів прямої дії, які регламентують відносини в різних підсистемах освітянської галузі – в підсистемі дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти.

Під час нещодавно завершеної передвиборчої компанії усі без виключення її учасники не обійшли своєю увагою й систему освіти. Впевнена, що, маючи стратегічні напрями модернізації освіти, нам необхідно зосередити свою увагу на головному – нарешті спромогтися на виконання всього масиву діючого освітянського законодавства. Насамперед, виконання статті 61 Закону України „Про

освіту” щодо забезпечення бюджетного фінансування на освіту в розмірі не меншому десяти відсотків національного доходу; абзаців одинадцятого та дванадцятого частини першої статті 57 зазначеного закону в частині встановлення середніх посадових окладів (ставок заробітної плати) педагогічним працівникам на рівні не нижчому від середньої заробітної плати працівників промисловості, а науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації подвійної з шоквартальною індексацією з урахуванням рівня інфляції тощо.

Останніми роками прийнято десятки постанов Кабінету Міністрів України, указів Президента України, програм та інших нормативно-правових документів щодо забезпечення громадян якісною освітою, її розвитку й удосконалення. Але ж більшість з них не виконується. Багаточисельні Уряди навіть не аналізують стан їх виконання. Маю на увазі такі вагомі й масштабні документи, як: постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999-2012 роках”, „Про розвиток сільської загальноосвітньої школи”, „Про затвердження Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001-2003 роки”, Про затвердження Програм „Вчитель” та „Шкільний автобус” та ін.

Тому робімо все від нас залежне, щоб органи державної виконавчої влади усіх рівнів, органи місцевого самоврядування навчилися виконувати закони та власні рішення. Хай це стане гаслом-вимогою до тих політичних сил, які будуть мати своїх представників у Верховній Раді України 6-го скликання. А освітяни, громадськість стануть нарешті вимогливими до політиків, які, йдучи на вибори, обіцяють багато, але чомусь забувають про свої обіцянки, зайнявши владні висоти.

Незважаючи на те, що ми ступили на шлях стабілізаційних процесів у галузі освіти, вкрай болючим залишається проблема скорочення мережі навчальних закладів, особливо загальноосвітніх. Прикро, але процеси їх закриття, перепрофілювання лише призупинені. В цьому навчальному році продовжується так звана оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів, особливо в сільській місцевості. За інформацією Міністерства освіти і науки України, в цьому році планується закрити чи перепрофілювати 103 загальноосвітніх навчальних закладів, у яких навчається 2,5 тисяч учнів (найбільша їх кількість в Чернігівській – 19, Житомирській – 16, Донецькій – 15 областях).

Змушена нагадати, що закриття, руйнацію дошкільних навчальних закладів ми вже проходили. Тепер відроджуємо їх, навіть будуємо нові. Чи не буде таке саме з загальноосвітніми навчальними закладами?

Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти у вирішенні питань закриття або перепрофілювання навчальних закладів, як і раніше, відстоюватиме позицію щодо неухильного виконання статті 11 Закону України „Про загальну середню освіту”. Тобто до питання закриття шкіл місцеві органи державної виконавчої влади повинні підходити виважено, враховувати демографічний прогноз, думку громади і пам'ятати, що кожен сільський населений пункт, де є діти шкільного віку, повинен мати школу, принаймні – початкову.

Для розв'язання проблем функціонування загальноосвітніх навчальних закладів з малою наповнюваністю потрібно прийняти в цілому проект Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань освіти” (щодо створення належних умов для навчання дітей) (реєстр. № 0927) у частині зменшення наповнюваності класів до трьох дітей, введення поділу на групи при вивченні окремих предметів, якщо в класі 16 учнів. Це дасть можливість

зберегти понад 500 навчальних закладів з малою чисельністю учнів. Прикро, що з відомих причин цей склад Верховної Ради України не встиг прийняти такий закон.

Запобіганню скорочення мережі навчальних закладів сприяло б внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 року № 1195 „Про затвердження формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотації вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами” у частині коригування відповідних коефіцієнтів у формульному розрахунку фінансування дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів з малою чисельністю. З ініціативи нашого Комітету під час проведення Дня Уряду України в січні 2007 року „Про стан і перспективи розвитку загальної середньої освіти в Україні” Верховною Радою України було дано доручення Кабінету Міністрів України щодо перегляду формульних розрахунків. Верховна Рада України повинна перевірити стан виконання цього доручення.

Змушена повернутися до проблеми соціального захисту тих, хто працює в системі освіти. Якщо останнім часом проблему з рівнем оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників дещо зрушено, то питання забезпечення їх житлом залишається вкрай болючою. За оперативною інформацією ЦК Профспілки працівників освіти і науки України, кількість педагогічних працівників, які не мають власного житла і змушені орендувати його у приватних осіб або проживати у гуртожитках, впродовж кількох останніх років знаходиться в межах 20-22 тисяч (без врахування молодих сімей, які проживають разом з батьками).

Регіональні програми забезпечення житлом педагогічних та науково-педагогічних працівників, розроблені на місцях відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України

від 9 січня 2006 року, дещо зрушили дану проблему (протягом першого півріччя 2007 року 480 педагогічних та науково-педагогічних працівників отримали можливість поліпшити житлові умови, з них 264 отримали квартири або будинки). Це у 1,5 раза більше, ніж за відповідний період 2006 року. Найбільшу кількість квартир у 2007 році надано у Хмельницькій – 60 (13 % від кількості тих, хто перебуває на черзі), Чернігівській – 47 (7,8 % від потреби), Вінницькій – 44 (15 відсотків від потреби), АР Крим – 21 (2,1 % від потреби), Черкаській – 48 (4,6 % від потреби). У той же час у Сумській області не видлено вчителів жодної квартири, у Закарпатській – лише 5, у м. Севастополі – лише 4), проте без втручання держави питання забезпечення освітнім житлом залишається актуальним не одне десятиріччя.

У 2006 році вперше Державним бюджетом України були передбачені кошти у сумі 15 млн. грн. на кредитування будівництва (придбання) житла для педагогічних та науково-педагогічних працівників. *На жаль, жодну гривню з цих коштів не було використано за призначенням. Є побоювання, що і в поточному році передбачені держбюджетом кошти в обсязі 25 млн. грн. для вирішення житлових проблем освітян до них знову не дійдуть, адже перші кошти мали надійти ще у травні поточного року.* За даними головного розпорядника – Державної спеціалізованої фінансової установи „Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву” станом на 1 вересня ц.р. кошти для подальшого їх розподілу ще не надходили.

Потребує вирішення на державному рівні питання щодо безпідставного поширення дії статті 36 Закону України „Про Державний бюджет України на 2007 рік” на педагогічних працівників сільської місцевості, селищ міського типу обмежені грошовими доходами, що порушило їх права на безоплатне користування житлом з опаленням і освітленням в межах встановлених норм (абзац перший частини

четвертої статті 57 Закону України „Про освіту“).

Відомо, що Конституційний Суд України такі обмеження визнав неконституційними. Тому, аби не було аналогічних порушень у майбутньому, **Верховній Раді України необхідно чітко розмежувати такі поняття як «пільги» і „гарантії”**, щоб на законодавчому рівні зобов'язати органи виконавчої влади виконувати чинне законодавство, а не керуватися роз'ясненнями з центру. Наш Комітет планував внести відповідний проект закону на розгляд Верховної Ради України 5-го скликання. Сподіваюсь, що новий склад Комітету нашу ідею зреалізує. У разі, якщо цього не буде зроблено я, як депутат, обраний до Верховної Ради України 6-го скликання від Комуністичної партії України, підготую та внесу свій авторський законопроект.

Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти турбує також питання виконання Закону України „Про реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України «Про освіту» педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям працівників навчальних закладів”, який нам вдалося вибороти у 2004 році. Нагадаю, протягом 1997-2004 років педагогічним працівникам не здійснювались виплати, передбачені статтею 57 Закону України „Про освіту” щодо надбавки за вислугу років та щорічної грошової допомоги на оздоровлення. Законом про реструктуризацію було передбачено погашення заборгованості протягом п'яти років щомісячно рівномірними частинами у розмірі 1,66 % від загальної заборгованості. З регіонів до Комітету надходили й тепер надходять звернення освітян щодо затримки зазначених виплат. Рахункова палата України як контролюючий орган за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням від імені Верховної Ради України здійснила перевірку ефективності використання коштів субвенції з

ЗАКони й ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ:

- „Про внесення змін до деяких законів України (щодо збереження дитячих позашкільних навчальних закладів)” — закон спрямований на збереження позашкільних навчальних закладів, в тому числі й оздоровчих;
- „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007-2015 роки” — закон дає можливість забезпечити кардинальні позитивні зміни в життєдіяльності суспільства й кожного громадянина;
- „Про стан і перспективи розвитку загальної середньої освіти” — постанова зафіксувала комплекс заходів щодо забезпечення якісної, доступної загальної середньої освіти, низку рекомендацій та доручень центральним та місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування щодо державної підтримки і перспектив розвитку системи загальної середньої освіти, передбачила активізацію роботи центральних органів виконавчої влади щодо усунення наявних недоліків. Зазначена постанова сприяла прийняттю Постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2007 року №643 „Про затвердження розмірів підвищення посадових окладів (ставок заробітної плати) та додаткові оплати за окремі види педагогічної діяльності у співвідношенні до тарифної ставки”;
- „Про встановлення щорічної Премії Верховної Ради України працівникам загальноосвітніх, професійно-технічних дошкільних та позашкільних навчальних закладів” — постановою передбачається присудження 30 премій щорічно по 20 тис. грн.;
- „Про Премію Верховної Ради України найкращим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок” — пос-

державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з виплат працівникам навчальних закладів. В результаті перевірки були виявлені суттєві порушення і недоліки при розподілі та використанні субвенції. Сподіваюсь, висновки Рахункової палати сприятимуть наведенню ладу в цьому питанні. А наші освітяни будуть отримувати законні гроші без затримки.

На жаль, нам не вдалося довести до логічного завершення й вирішення питання щодо підвищення заробітної плати управлінцям-освітянам. Відомо, що іноді заробітна плата директора школи, завідуючої, працівника рай- і міськуправління освіти нижча, ніж рядового вчителя, що не сприяє підвищенню авторитету керівника. З зазначеного питання нам вдалося знайти підтримку в Уряді України, що було підтверджено на Колегії Міністерства освіти і науки України 17 серпня ц.р. Знову ж, **цьому завадили політичні негарзди — призначення позачергових виборів законодавчого органу.**

Вважаю, що за неповний рік роботи, враховуючи „політичні баталії” з захопленням відомими політичними силами електрощитових, виключенням електромереж, складанням повноважень народних депутатів тощо, Комітету вдалося підготувати та винести на сесії Верховної Ради України, з подальшим їх прийняттям в цілому, наступні закони й постанови (див. вріз).

Зокрема, законопроект „Про внесення змін до деяких законодавчих актів з

питань освіти (щодо створення умов для навчання дітей)” дає адекватні відповіді на виклики, що постають перед освітою, пов’язані з демографічною ситуацією, забезпеченням прав на освіту дітей з особливими потребами, поліпшення умов навчання на утримання дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, впровадження профільного навчання, удосконалення роботи з обдарованою молоддю та інше.

Так, для збереження навчальних закладів з малою наповнюваністю у статті 36 Закону України „Про освіту” передбачено мінімальною нормою для створення класів у сільських школах не менше 3 учнів, а не 5, як тепер. Також у зв’язку зі зменшенням середньої наповнюваності класів сільської місцевості (сьогодні вона становить 15,4 учня) запропоновано внести зміни до статті 14 Закону України „Про загальну середню освіту” та до відповідних статей Бюджетного кодексу України, передбачивши, що у сільських школах класи можуть ділитися на групи за наявності в класі більше 16 учнів, а не 18, як тепер.

Внесення змін до статті 18 Закону України „Про освіту” щодо порядку створення, ліквідації та реорганізації навчальних закладів викликано необхідністю законодавчого урегулювання умов ліквідації навчальних закладів. Однією з умов є згода територіальної громади на закриття.

Законопроект має й таку норму: пенсійне забезпечення педагогічного пра-

цівника має становити 80 % заробітної плати. Проти цієї норми активно виступає Міністерство фінансів.

Зазначу, законопроект повністю готовий для розгляду у другому читанні. І він був би прийнятий вже цим складом Верховної Ради України, але ж, на превеликий жаль, авантюра перемогла здоровий глузд. Комусь, а вже звісно кому, дуже хотілося позачергових виборів. Що ж, вони відбулися. Час покаже, наскільки від цього виграло наше суспільство, наша вітчизняна система освіти.

тановою встановлюється 20 премій по 20 тис. грн.;

● „Про внесення змін до закону України «Про вищу освіту» (щодо граничного віку кандидатів на посаду керівника вищого навчального закладу та керівника факультету” – законом знято обмеження віку для кандидатів та посаду керівника вищого навчального закладу та керівника факультету;

● „Про внесення змін до Закону України «Про державні нагороди України»” – законом встановлено звання „Народний вчитель України” та засновано 5 щорічних по 100 тисяч грн. Державних премій у галузі освіти за номінаціями: дошкільна і позашкільна освіта, загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта, наукові досягнення в галузі освіти.

Верховною Радою України за поданням Комітету було прийнято низку законів у першому читанні. Такі законопроекти, як „Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань освіти (щодо створення умов для навчання дітей)” та „Про освіту осіб з обмеженими можливостями здоров’я (спеціальну освіту)” є законами концептуально спрямованими на модернізацію національної системи освіти, поліпшення якості та розширення доступу до неї.

ПРОФТЕХОСВІТА В УКРАЇНІ: ВІД ЗАРОДЖЕННЯ ДО СУЧАСНОСТІ

АНАЛІТИКО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОГЛЯД¹

Держава
і освіта

АР КРИМ

² Див. с.84 та 1-у сторінку обкладинки про одне з них.

ВІННИЦЬКА
область

³ Про міжнародні зв'язки цього училища – на С. 18

Директор школи, ліцею, гімназії № 6*2007

10

1. 1880 р. – Аутська ремісничка школа. 1873 – Євпаторійська караїмська „благодійного товариства” професійна жіноча школа.

В 1861 році в Російській імперії було скасоване кріпосне право. Великі реформи 1860-х років Олександра II дали потужний імпульс розвитку господарства в Росії. Це потребувало кваліфікованих робітників.

2. До 1983 року в Криму діяло 38 училищ, де навчалося понад 23 тис. юнаків та дівчат.

3. Здійснюється робота з реорганізації мережі ПТУ і створення на базі діючих ПТУ 11 ВПУ², 7 професійних ліцеїв, статус інших – без змін. Нові спеціальності: агент з організації туризму, оператор швейного обладнання, оператор високого друку комп'ютерного набору і верстання, перукарі, манікюрниці.

1. У 80-х рр. XIX ст. започатковано перші ремісничі відділення в Брацлавському повіті при Рачківському та Ободнянському однокласному сільських училищах. 1875 – засноване Гушинецьке двокласне сільське училище. 1881 – почало діяти Зозівське однокласне сільське училище.

2. 1972 року в області було 14 міських і 8 сільських ПТУ. 3 1974 року у Гушинецькій

школі ФЗО³ з підготовки слюсарів і столярів для промислових підприємств поряд з професією почали здобувати середню освіту.

3. Основний напрямок реформування ПТО – впровадження ступеневої фахової підготовки. Нові спеціальності: оператор персонального комп'ютера, оператор ПК-бухгалтер, оператор ПК-референт (секретар) керівника.

Кадемія М.Ю.

Заст. директора ВПУ № 4, м. Вінниця. Заслужений учитель України. За її сприяння створено навч.-тренувальну фірму „Перлина Поділля”, Модельні центри інформ. технологій та ресторанного бізнесу.

Колосовський Л.М. (1929)

В системі ПТО 23 р. Започатковував проведення обл. олімпіад, конкурсів проф. майстерності учнів, виставок техн. творчості, роботи обласних і республіканських ШПД. Автор навч. посібника.

Персоналії тих, кому завдячуємо за сучасну українську ПТО
Із представлених в енциклопедії¹ 1757 імен ми відібрали лише 19, щоб Ви, шановний читачу, *познайомилися з тими, хто творив професійно-технічну освіту.*

¹ Аналітико-інформаційний огляд укладено за виданням „Профтехосвіта України: XX століття: Енциклопедичне видання” (за ред. Нічкало Н.Г. – К.: Видавництво „АртЕк”, 2004. – 867с.: іл.) науковими співробітниками відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ:

О.І. Виговською, О.С. Виговським, О.В. Павловською. Матеріали структуровані за трьома позиціями, а саме:

1. Поява перших закладів ПТО.
2. Стан ПТО за радянських часів.
3. Динаміка стану ПТО в Україні.
На полях с.10–15 – *персоналії тих, кому завдячуємо за сучасну українську ПТО.*

1. Професійна школа сягає своїм корінням кінця XIX – початку XX ст., коли на базі заснованого у XVII ст. в Любешові Колегіуму піярів було створено ремісничу школу. Історія ПТО розпочинається з 1940 р. – в Ківерцях створено ремісниче училище, в с. Бужани запрацювала школа механізації сільського господарства.

2. 1988 року в області діяли 22 ПТУ, у яких навчалось

15265 учнів за 95 професіями з різних галузей народного господарства. До 1999 р. діяло 21 ПТУ, з них 4 – ВПУ.

3. Нові професії: офіціант, бармен, буфетник, виконавець художньо-оформлювальних робіт, вітражник, бухгалтер, слюсар-електрик з ремонту електроустаткування, дизайн, образотворче мистецтво. Створено 3 ВПУ, 6 ліцеїв на базі ПТУ.

ВОЛИНЬСЬКА область

1. 1815 р. – засноване перше училище в с. Кам'янка, що готувало лощманів.

2. Протягом 1981-1986 рр. працювало 96 ПТУ, навчання велося з наданням 180 професій. Учні профтехучилищ разом із робітниками брали участь у виконанні державного плану виробничої діяльності та введення в експлуатацію нових будинків і споруд.

3. В останнє десятиріччя XX ст. у системі ПТО Дніпропетровщини здійснюються структурні та змістові реформи за такими напрямками: впровадження нового господарського механізму; складання бізнес-планів; ліцензування професій, атестація училищ; інтегрування

професій; перехід на догвірну систему підготовки кадрів для підприємств; оптимізація мережі ПТНЗ (об'єднання, ліквідація училищ, з 1997 року створюються нові ПТНЗ у регіонах, які стали відрізненими від центрів); перепрофілювання та спеціалізація; визначення нових функцій ПТО (КП, ПРП); на базі ПТУ створюються нові типи навчальних закладів (ВПУ, центри). Кількість ПТНЗ зменшилась до 65.

Створено 14 комплексів, 3 центри, 1 ПТУ сільськогосподарського профілю, 1 індустріально-педагогічний технікум. Проводиться спеціалізація 14 і перепрофілювання 7 ПТНЗ.

ДНІПРО- ПЕТРОВСЬКА область

Про підготовку кадрів для зарубіжних країн – на с. 17

1. 1877 р. – організовано Горлівське гірниче училище ім. С.С. Полякова⁴, 1889 р. – відкрито 10 училищ у Донбасі, тоді як на всю губернію їх було 14.

2. На 1 січня 1981 р. до системи ПТО входило 158 навчальних закладів з контингентом учнів 84 183 особи, 3 філії, Палац молоді „Юність”.

3. 2001р – 119 ПТНЗ – 12,3 відсотка загальнодержавної кількості, з них 73 – недержавні заклади ПТО. Учні навчаються за 186 професіями.

Нові спеціальності: оператор комп'ютерного набору, молодша медична сестра, секретар-друкарка, маляр з художнього оздоблення, секретар керівника, соціальний працівник, обліковець бухгалтерських даних, бухгалтер. Нині найбільшим попитом користуються професії електрогазозварника, слюсаря з ремонту автомобіля, муляра, столяра, водія, тракториста, швачки, закрийника, продавця, хлібопекаря, кухаря-кондитера, перукаря, що враховується у перепрофілюванні училищ.

ДОНЕЦЬКА область

Нікуліна А.С.
В освіті працює 47 р.
Ректор ІПОІПП.
Заслужений працівник нар. освіти України. Автор 130 наук. праць. Почесний член АПН України.

⁴ Див. с. 16

ЖИТО- МИРСЬКА область

1. Початок — середні віки — цехова професійна освіта. 1871 р. — в Андрушівці відкрито училище з підготовки робітників для місцевого цукрового заводу М. Терещенка.

2. У 1991 р. діяло 33 ПТУ, 11 міжшкільних НВК. ПТО надавали 158 загальноосвітніх шкіл. Працювали 2 технічні училища при виправних установах, ПТУ інвалідів надавало професійні знання дітям і дорослим з хворобами опорно-рухового апарату.

3. Станом на 1.01.2004 р. діють: 2 ВПУ, 26 ПТУ, 11 міжшкільних НВК, 42 загальноосвітні школи III ступенів, що мають ліцензії на право здійснення професійно-технічної освітньої діяльності, 5 навчально-курскових комбінати, підпорядковані різним відомствам, 20 об'єктів Товариства сприяння обороні України, вищі навчальні заклади, що надають професійно-технічні послуги населенню — 18, інші юридичні особи, в тому числі приватної форми власності — 21.

ЗАКАРПАТСЬКА область

1. У 80-90-х рр. XIX ст. створюються перші спеціальні ремісничі державні школи в Семлюші (Виноградіві), Хусті, Мукачеві, господарські та торгові школи в Ужгороді.

2. На 1988 р. в області працювало 24 ПТНЗ.

3. На початку 2004 р. в Закарпатській області функціонувало 3 ПТУ, 3 ВПУ та 14 професійних ліцеїв. Навчання ведеться з 61 робітничої професії (спеціальності), які відповідають попиту на регіональному ринку праці.

ЗАПОРІЗЬКА область

1. 1833 р. з'являються згадки ...про перше повітове училище, де навчалося 65 хлопців і 3 дівчини.

2. На 1 січня 1995 р. діяло 55 ПТУ, які готували спеціалістів із 130 різноманітних професій.

3. Мережа ПТНЗ складається з 9 ПТУ, 26 професійних ліцеїв, 6 ВПУ та одного Центру професійно-технічної освіти, який створено у 1997 р. на базі ВПУ №6.

ІВАНО- ФРАНКІВСЬКА область

Шібель І.А.
(1935)
Працює в системі ПТО 18 р.
Директор ЦПТО № 1,
м. Івано-Франківськ.

Автор метод. посібника „Організація самоврядування в ПТУ”.

1. У XV ст. було 9 ремісничих цехів, які стали початком професійного навчання.

2. У 1985 році в області працювало: 1 профтехшкола,

2 ТУ, 6 СПТ сільськогосподарського профілю, 19 СПТУ.

3. На початку 2004 р. в області діяли: 7 ВПУ, 2 професійні ліцеї, 10 ПТУ, 1 центр професійно-технічної освіти.

КИЇВ

1. За часів Київської Русі при Софійському соборі, Михайлівському, Печерському та інших монастирях працювали школи, де виховували майбутніх майстрів. У IX-X ст. у східних слов'ян складається така форма професійного виховання, як ремісничє учнівство.

2. —

3. На 32% зменшилась кількість ПТУ. У Києві діє 32 ПТНЗ державної форми власності: 17 ВПУ, 13 професійних ліцеїв, Міжрегіональний центр підготовки та перепідготовки військовослужбовців, звільнених в запас, та Навчально-науковий центр профтехосвіти АПН України, в яких навчають понад 150 професіям.

Куп Ф.Д. (1921)

У системі ПТО працював 55 р. Герой Соціалістичної Праці. Нагороджений орденом Леніна, золотою медаллю „Серп і молот”. Розробив і впровадив авторську методику проф. навчання. Разом з уч-

нями виготовлено універсальний деревообробний верстат на 6 операцій, впроваджено його серійне виробництво — експонат ВДНГ СРСР, а також — верстат КС-3 та моделі літаків (літак Можайського, літак Циолковського, ІЛ-2, ІЛ-16, ІЛ-11, ІЛ-12, ЯК-3).

Патон Б.С. (1918, м. Київ)
З 1962 – президент НАН України. Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1968). Герой Соціалістичної Праці (1969, 1978). Народжений орденом Леніна, золотою медаллю „Серп і молот“, Почесною відзнакою Президента України „Герой України“ з врученням ордена Держави (1998). Він і його наукова школа створили нову галузь металургії – спеціальну металургію, технології одержання унікальних конструктивних матеріалів та індустр. методи спорудження магістралей, трубопроводів, великогабаритних нафтових резервуарів, висотних баштових конструкцій тощо. Започаткував дослідження у відкритому космосі в галузі технології металів і створення унікальних конструкцій. Автор понад 1000 наук. праць, в т.ч. 20 монографій і посібників, 400 винаходів. Надав і надає постійну підтримку системі ПТО.

Ничкало Н.Г.
Заст. дир. ІПООД АПН України, академік-секретар Відділення педагогіки і психології проф.-техн. освіти АПН України. Заслужений діяч науки і техніки України. Під її наук. керівництвом розроблені концепції: розвитку проф. освіти в Україні (1991), Держ. стандарту ПТО (1997); розвитку професійно-технічної (професійної)

освіти в Україні (2004); співавтор Держ. нац. програми „Освіта” („Україна XXI ст.”), закону України „Про проф.-техн. освіту” (1998). За її ініціативи започатковано дослідження з історії ПТО України. Підготувала 17 д.п.н., 62 к.п.н. Автор бл. 450 наук. праць.

Мадзігон В.М.
З 1994 – директор ІП АПН України, Перший віце-президент АПН України. Заслужений діяч науки і техніки України. Досліджує проблеми наступності у діяльності загальноосвітньої і проф.-техн. школи. Підготував 9 д.н. та 36 к.н. Автор і співавтор понад 200 наук. праць, в т.ч. 7 монографій, 11 навч. посібників, 10 винаходів та техн. удосконалень.

Шербак О.І.
Директор Київськ. проф.-пед. коледжу ім. А. Макаренка. Директор Українського аналітичного центру проф. навчання „Національна обсерваторія” Європейського фонду освіти. Заслужений працівник освіти України. Чл.-кор. АПН України, к.п.н. Автор і співавтор 79 наук. праць, серед яких 1 монографія, 15 навч.-метод. посібників та навч. програм, автор свідства на винаходи.

Кришємінська Л.Д.
Працює в системі ПТО 27 р. З 1997 – директор ВПУ № 2 КНТЕУ, м. Київ. Заслужений працівник освіти України. Член Президії ВАПП. Автор підручника „Психологія та етика ділових відносин у торгівлі”, співавтор підручника „Інтегрований курс підготовки продавця продовольчих товарів”.

Петрович В.С.
Працює в системі ПТО 21 р. Директор ВПУ № 43, м. Київ. Досвід роботи пед. колективу ВПУ № 43 схвалено НМК ПТО м. Києва і рекомендовано до впровадження. Автор раппропозицій та 10 статей. Один із засновників Київськ. міськ. організації ВАПП, член Президії ВАПП (з 1996).

1. Перші паростки ПТО зародилися ще на початку XVIII ст.

2. На 1 січня 1990 р. функціонував 31 навчальний заклад профтехосвіти.

3. З 2000 р. функціонують 25 ПТНЗ, з яких 2 – вищі, 11 – сільськогосподарського профілю, 4 – будівельного, 3 – сфери обслуговування, 8 училищ, які готують робітників для промисловості.

1. Деякі з діючих у наш час ПТУ створено ще в другій половині XIX ст. Початок створення системи державних трудових резервів було покладено 2 жовтня 1940 року Указом Президії Верховної Ради СРСР „Про державні трудові резерви СРСР”. Цим указом створено нові типи навчальних закладів – ремісничі училища, залізничні училища і школи фабрично-заводського навчання.

2. 1985 р. в області здійснювалася підготовка ква-

ліфікованих робітників у 101 ПТУ. Професійна підготовка здійснювалася за 168 професіями для 22 міністерств і відомств. Загальний контингент становив майже 50 тис. учнів.

3. Переважна більшість учнів професійно-технічних навчальних закладів (за даними на кінець 1999 р. в Луганській області – 86%) навчається з отриманням повної загальної середньої освіти. На початок 1999-2000р. діяло 81 ПТУ і 6 філій із загальним контингентом 36 тис. учнів.

1. В XVI-XVIII ст. у Львові було понад 30 цехових організацій, які об'єднували ремісників 60 різних професій.

2. На початок 1991 р. діяло 76 ПТНЗ, у тому числі 5 ВПУ,

59 середніх ПТУ, 8 звичайних ПТУ, 4 ПТУ при ВТК.

3. У 1997 р. ліквідовано 13 ПТНЗ, з них 6 перетворено у філії, 6 увійшли до складу інших закладів.

КИРОВО-ГРАДСЬКА область

ЛУГАНСЬКА область

Герганов Л.Д.
З 1997 – заст. нач. Навч. центру Укр.-Дунайського пароплавства. К.п.н., автор метод. рекомендацій і статей.

ЛЬВІВСЬКА область

Сучасні заклади Львівщини – на 4-ій сторінці обкладинки

Кузнецова В.І.
Працює в системі ПТО 36 р. Відмінник освіти

України.
З 1984 — директор ВПУ № 18 м. Львова. Училище є учасником міжнародного проекту підготовки фахівців з комерційних спеціальностей „Трансформ” ПРООН.

Камінський Б.Т.
(див. с.4 обкладинки)
У системі ПТО працює 31 р. З 1994 — директор ВПУ № 59, м. Львів. Голова Львівської обл. організації ВАПП. К.п.н. Автор 12 статей.

Батраков Г.К. (1915)
Стояв біля витоків створення та розбудови розгалуженої системи ПТО в Західному регіоні України. Ініціатор створення і впровадження Комплексної системи управління якістю кваліф. робітн. у Львівській обл.

Ініціатор розширення мережі ПТНЗ у Львівській, Волинській, Рівненській, Івано-Франківській та Закарпатській областях, а також Міжреспубліканських курсів моделерів у м. Львові. Завдяки його невтомній і цілеспрямованій діяльності за 32 роки за рахунок бюджетів збудовано навч. комплекси, гуртожитки, навч.-виробн. майстерні, ідальні, житлові будинки для працівників, Палац культури учнівської молоді (1962), Палац спорту у м. Львові (1972), відкрито Обл. будинок техніки (1978), створено вперше в СРСР молодіжне навч.-виробн. об'єднання „Престиж” (1985).

МИКОЛАЇВСЬКА область

1. 1793 р. для потреб флоту в Миколаєві було відкрито морське артилерійське училище, 1794 — штурманське училище, 1798 — училище корабельної архітектури.

2. З 1967 р. функціонують 37 профтехучилищ.
3. Сьогодні забезпечує професійну підготовку робітничих кадрів 29 ПТНЗ і 3 філії з 120 професій.

ОДЕСЬКА область

1. 1817 р. — створення Миського дівочого училища.
2. 1959 р. діяло 27 навчальних закладів профтехосвіти.
3. 2003-2004 н. р. функціо-

нувало 7 ВПУ, 8 професійних ліцеїв, 23 ПТУ та 4 їх філії, які здійснювали підготовку кваліфікованих робітників за 99 професіями.

ПОЛТАВСЬКА область

1. 1878 р. — створено Дегтярівське професійне училище.
2. Наприкінці ХХ ст. в області діють 50 ПТУ. Підготовка кадрів ведеться зі 122 професій.

3. На початку 2004 р. функціонував 41 ПТНЗ⁵, в тому числі 1 ВПУ, Хорольський міжрегіональний центр професійної підготовки звільнених у запас військовослужбовців, 12 професійних ліцеїв.

РІВНЕНСЬКА область

1. 1877 р. — відкриття в Здолбунові однокласного залізничного училища.
2. Наприкінці 80-х училища здійснювали підготовку кваліфікованих робітників за 98 спеціальностями. Однак це була вузькопрофільна спеціалізація.

3. На початку 2004 р. функціонували 8 професійних ліцеїв, 6 ВПУ, 3 ПТУ, 11 навчальних комбінатів. Нові спеціальності: оператор ЕОМ, офіціант — бармен, майстер лозоплетіння, столяр-різьбяр, виробник художніх виробів з деревини.

м. СЕВАСТОПОЛЬ

1. 9 жовтня 1887 р. — відкриття у Севастополі ремісничої школи для дітей-інвалідів і сиріт.

2. —
3. Центр ПТО імені А.В. Геловані.

СУМСЬКА область

1. З другої половини ХІХ ст. діяли ремісничі училища.
2. —
3. У 35 училищах підготовка ведеться за 97 робітничими професіями. Нові спеціальності: гувернер, коваль на

молотах і пресах, монтажник радіотелевізійної апаратури і приладів, оператор автозаправних станцій, електромонтер лінійних споруд електрозв'язку та радіофікації, егер, лісник, бухгалтер, охоронник.

⁵ Про їх роботу — на с. 18

1. 1939 р. – школа механізації сільського господарства в м. Кременці.
2. Наприкінці 1987 р. діяло

22 профтехучилища.
3. На початку 2004 р. діяло 24 ПТНЗ, 2 філії, які готували робітничі кадри із 68 професій.

Калпун А.В. В системі ПТО працює 14 р. З 1992 – директор ВПУ N21, м. Тернопіль. К.п.н. Автор 40 публікацій з проблем порівняльної проф. педаго-

гіки. Голова АПП Тернопільської обл. (з 2000 р.). Започатковано комп'ютерне програмне забезпечення медичної діагностики у санаторії-профілакторії ПТО обл.

1. Наприкінці 80-х рр. XVII ст. засновується Головне народне училище.
2. Наприкінці 80-х рр. діяло 63 профтехучилища.

3. На кінець 2003-2004 н.р. діяло 50 ПТНЗ, у т.ч. 2 центри ПТО, 2 ВПУ, 41 професійний ліцей та 6 навчальних центрів при виправних колоніях.

Шенко Д.Т. (1913-1997) У системі ПТО працював 22 р. Заслужений працівник ПТО СРСР. Нагородж. орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора. Автор статей, метод. рекомендацій. У 1966-1976 –

голова Держкомітету по проф.-тех. освіті. Значну увагу приділяв переходу на підготовку кваліф. робітників з середньою освітою, розвитку мережі ПТНЗ, вдосконаленню проф. навчання, створенню навч. класів і цехів на виробництві.

1. Одним із перших ремісничих училищ в Російській імперії було Архангельське, розташоване у волосному центрі Херсонської губернії.
2. У 80-і роки загальна кількість ПТУ становить 29

училищ, які здійснюють підготовку робітників більш як за 100 професіями.
3. Тепер функціонують 27 ПТНЗ, із них: 3 – ВПУ, 16 – професійних училищ, 8 – ПТУ.

1. 20-і роки ХХ ст. – створення різноманітних професійних навчальних закладів.
2. –
3. Нині підготовку робітничих професій здійснюють

8 ВПУ, 26 професійних ліцеїв та 4 їх філії. У них навчається 15218 юнаків і дівчат, 85% яких разом з професією одержують середню освіту.

1. 1874 р. – при Смілянському рафінадному заводі відкрито церковно-приходську школу, яка була пристосована до потреб заводської діяльності робітників.
2. 1993 року на Черкащині працювало 36 ПТУ, з них 3 –

вищого ступеня.
3. На початок 2004 року функціонувало 27 ПТНЗ державної форми власності, в тому числі 3 ВПУ, 13 професійних ліцеїв, центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів м. Сміли і 10 ПТУ.

1. 1869 р. – утворені ремісничі школи, поєднані з головними школами.
2. 1989 р. – 20 ПТУ.

3. Станом на 1 січня 1999 р. в 15 ПТНЗ навчалось 7676 учнів із 83 інтегрованих професій.

1. У XVII – XVIII ст. осередками професійної освіти стали цехи. З 1863 р. на території Введенського монастиря (Ніжин) діяло училище для дівчат.
2. –

3. Освітню діяльність з підготовки кваліфікованих робітників здійснюють 26 ПТНЗ, у т.ч.: 2 ВПУ, 8 професійних ліцеїв, 11 ПТУ, 4 філії ПТНЗ, в яких здійснюється підготовка з 95 професій.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА область

ХАРКІВСЬКА область

Кадацький С.М. (1930-2000) У системі ПТО працював 23 р. Депутат ВР України

11-го скликання. Ініціатор будівництва комплексів ПТУ у різних регіонах. Значну увагу приділяв підготовці кваліф. робітників з середньою освітою, розширенню міжнародних зв'язків системи ПТО України. Представляв ПТО України в Англії, на Кубі, в Індії, Лаосі, на Кіпрі, в Кампучії і Югославії.

ХЕРСОНСЬКА область

ХМЕЛЬНИЦЬКА область

Шевчук Л.І. У системі ПТО – 26 р. З 1992 – директор Хмельницького ОНМЦ ПТО

(з 1999 – науково-метод. центр ПТО), к.п.н. (2001). НМЦПТО – переможець Всеукр. конкурсу регіональних метод. установ. Автор концепції метод. роботи в ПТНЗ.

ЧЕРКАСЬКА область

ЧЕРНІВЕЦЬКА область

ЧЕРНІГІВСЬКА область

Держава
і освіта

РІВНЯЙМОСЯ НА СЕБЕ: ПОВЧАЛЬНИЙ ДОСВІД ІДЕЇ ПТО, ЩО АКТУАЛЬНІ Й ДЛЯ СУЧАСНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ. РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД*

МЕЦЕНАТСТВО

Донецька обл.

Горлівське гірниче училище ім. С.С. Полякова було організовано 1877 р. як приватний навчальний заклад і утримувалося в перші роки на кошти „Товариства Південноросійської кам'яновугільної промисловості” на особисті кошти голови піклувальної Ради училища С.С. Полякова та інших вуглепромисловців, а також на кошти, які одержувались за право навчання. Мета організації училища визначалася в його статуті, в якому було записано: „Гірниче училище засновується при кам'яновугільних копальнях «Товариства Південноросійської кам'яновугільної промисловості» з метою освіти для гірничої справи в південній Росії здібних техніків, якот: штейгерів, маркштейгерів, машиністів і цехових майстрів”... До гірничого училища приймали дітей гірників, урядовців, священнослужителів згідно з рекомендацією впливових осіб.

Київ.

Для регламентування порядку підготовки кваліфікованих робітників в училищах, відкритих приватними

особами, 23 серпня 1869 р. прийнято Закон „Про відкриття училищ приватними особами”. Згідно із цим законом 1872 р. у Києві відкрилася реміснича школа Київського благодійного товариства, яку заснувала княгиня Дондукова-Корсакова.

Цей навчальний заклад мав на меті надати можливість дітям найбідніших жителів Києва та його околиць отримати ремісничу освіту, а його випускникам – стати підмайстрами.

Кіровоградська обл.

У січні 1999 року в Кіровограді створено перший в області приватний професійно-технічний навчальний заклад «Навчальний центр „Освіта-2”», засновником і директором якого став В.Б. Левовшко.

...Крім основної діяльності, тут приділяють певну увагу й благодійництву. Так, розроблено і з березня 2000 року втілюється в життя на благодійній основі проект професійної та соціальної реабілітації дітей середнього та старшого шкільного віку, які мають обмежені фізичні можливості. Проект передбачає навчання комп'ютерній грамотності та комп'ютерним

* Укладено за виданням „Профтехосвіта України: XX століття: Енциклопедичне видання” (за ред. Ничкало Н.Г. – К.: Видавництво „АртЕк”, 2004. – 867с.: іл.) науковими співробітниками відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ: О.І. Виговською, О.С. Виговським, О.В. Павловською.

технологіям, організацію доступу до Internet та активну участь дітей у спілкуванні, конкурсах та інших заходах, які проводяться у всесвітній мережі. Так, діти, які страждають дитячим церебральним паралічем, пройшовши курс підготовки за цією програмою, брали участь у американській програмі Think Quest Internet Challenger з підготовки навчальних Web-сайтів, а

також у конкурсі зі створення презентацій, які щорічно проводить німецька фірма Siemens. Підсумки першого року реалізації проекту були представлені у доповіді заступника директора НЦ „Освіта-2” на міжнародній нараді „Тематика та безперервна освіта”, яка проводилася під егідою ЮНЕСКО за підтримки IEEE Learning Technology Task Force у жовтні 2001 року в Києві.

ЗДОРОВ'Я УЧНІВ

корисна пропозиція лікаря-новатора

Всічні 1886 року... було відкрито Харківське міське ремісничє училище. Випускники училища направлялися для роботи на промислові підприємства міста, а також на підприємства з побутового обслуговування населення.

Цей навчальний заклад став провідним в організації навчального процесу завдяки постійному наполегливому пошуку нового.

Велику роль в поліпшенні режиму роботи в училищі відіграв лікар-новатор М. Прейс. Він провів низку досліджень і запропонував практичні заходи для зміцнення здоров'я учнів.

Під час практичних занять у майстернях у другій половині дня була запроваджена, на його пропозицію, тридцятихвилинна перерва для гімнастичних вправ. Усі учні в цей час отримували кухню чаю з хлібом. Уроки з предметів, які велися протягом години, були замінені 50-хвилинними з 10-хвилинними перервами. Тривалість літніх канікул збільшилась до 2 місяців. Прейс увів до навчального плану новий предмет – „Гігієна і перша допомога на виробництві”.

Пізніше пропозиції М. Прейса запроваджено в усіх навчальних закладах.

КАДРИ ДЛЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Багата досвідом підготовки робітничих кадрів Дніпропетровщина брала участь у наданні допомоги іншим державам у навчанні робітників. Однією з форм такої допомоги була організація навчальних центрів профтехосвіти за кордоном. У дев'яти державах працювали професійні центри, які створювалися для забезпечення кваліфікованою робочою силою металургійних, машинобудівних та електротехнічних підприємств, збудованих за допомогою Радянського Союзу. Другою формою допомоги була підготовка національних робітничих кадрів – навчання іноземних учнів у профтехучилищах області. Так, викладачі і майстри виробничого

навчання були направлені за кордон для професійної допомоги закордонним колегам. Серед них – майстри виробничого навчання, фахівці, заступники директорів: Сокульський О.О., Гоцало М.М., Стаднік М.Г., Безуглий А.А., Гончаров І.Ф., Телятнік В.С., Хоменко М.Г., Касьян В.А., Пентеген В.М.

Обсяги підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ України зростали, якість вдосконалювалася й високо оцінювалася вищими органами державної влади. Так, у грудні 1978 р. Указом Президента Соціалістичної Республіки В'єтнам ПТУ №23 м. Запоріжжя було нагороджено орденом Дружби.

ВЗАЄМОДОПОМОГА З ПІДГОТОВКИ КАДРІВ УКРАЇНИ І ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Варто скористатися!

Корисні думки та важливі ідеї для сучасної освіти щодо сприяння меценатству містить книга "Меценаты Києва"

(К., 1998). – Див. "Директор школи, ліцею, гімназії". - 2000. - №1. – С. 186–190.

Наприкінці 70-х років у Гушинецькому училищі Вінницької області готували фахівців для сільського господарства Монголії, Лаосу та Алжиру.

Високий рівень методичного оснащення та кадрового забезпечення навчального процесу багатьох училищ Полтавської області, досягнутий у 70-80 рр., дав змогу готувати спеціалістів для інших держав.

1. Так, 1986 року на базі ПТУ №44 Зінькова розпочато підготовку робітників для Монгольської Народної Республіки. Зі спеціальності „електромонтер з ремонту та обслуговування пересувних електроустановок” навчалось 50 осіб (термін навчання 2 роки), з професії „слюсар-механік з ремонту та обслуговування пересувних електростанцій” (1987, термін навчання 2 роки) – 22 особи.

2. З 1989 року матеріально-технічну базу СПТУ № 44 Миргорода та СПТУ № 45 Хорола використовують для проходження виробничої практики представниками різних областей та країн – студентами Харківського індустріально-педагогічного технікуму з професії „тракторист-машиніст широкого профілю” (1989 р. – Куба, Афганістан, 1990 р. – Монголія).

3. У цей же період розпочинається творча співпраця Полтавської бавовно-прядильної фабрики та базового ПТУ №33 Полтави з підготовки прядильників, помічників майстрів і робітників інших професій для підприємств В'єтнаму. Виробниче навчання безпосередньо на підприємстві здійснювали кращі майстри ПТУ № 33.

4. На виконання міжурядової угоди про виведення радянських військ з Німеччини 1994 р., на базі ПТУ № 45 Хорола за допомогою німецьких спеціалістів створено Міжрегіональний центр з підготовки та перепідготовки робітничих кадрів з числа звільнених у запас військовослужбовців і членів їхніх сімей.

Товариство імені К. Дуйсберга (Німеччина) протягом 1992-1995 рр. на базі Карлівського училища-агротехнікуму розпочало впровадження німецької моделі підготовки робітничих кадрів для підприємств і організацій сільськогосподарського профілю.

У цей же період представники зазначених ПТУ проходили навчання та стажування на базі Федерального інституту професійної освіти ФРН, центрів професійного навчання фірм „АЕГ” , концерну „Мерседес-Бенц” , „БМВ” , професійної школи в Грос-Герату та вищої технічної школи в Дарнштадті, а 1995 року директор ВПУ № 7 П.Г. Сюсюрченко та його заступник М.Г. Несен були учасниками Міжнародного конгресу в Потсдамі (ФРН) „Кваліфікація як фактор розміщення виробництва в об'єднаній Європі – ефективність міжнародних програм допомоги”. У роботі конгресу брали участь представники більш як 20 країн Європи.

Того ж 1995 року на базі ВПУ №7 за участю німецьких фахівців проведено семінар керівників професійних навчальних закладів України „Молодіжний центр – нові шляхи в профтехосвіті”.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ УЧНЯ ПОЧИНАЄТЬСЯ ЗІ ШКОЛИ

Держава
і освіта

Дитина повинна мати вільний вибір, і відповідно до її бажань та індивідуальних здібностей слід формувати її професійну траєкторію.

Василь Кремень

Світ вступає у новий тип прогресу – інноваційний. Зміна знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна людського покоління. Тому успішність у людському розвитку поступається динамічності. Ми повинні готувати людину, здатну жити в постійно змінюваному суспільстві. Така людина зможе бути конкурентною у світі.

Аби освіта була успішною, якісною, ми повинні врахувати усі зміни в суспільстві. І кожен історичний період висуває певні вимоги до людини. Освіта повинна готувати людину в конкретному середовищі, в конкретних суспільних відносинах. Тож і категорія „якісна освіта” не є сталою впродовж тривалого часу.

Школа краща та, де дають кращі знання – це твердження сьогодні вже не є правильним. Актуалізуватися мають такі функції, які є слабкими і нерозвиненими:

¹ Статтю підготовлено на основі доповіді В.Г. Кременя на сесії АПН 14.11.07р. та його публікацій у журналі “ПТО”.

² Обґрунтування позначеного * у статті та інтерв'ю В.Г. Кременя див. у повідомленні О.І. Виговської “Проблеми освіти і школи очима їх суб'єктів: статистичний вимір інформаційних потреб.” – С.26.

навчити дитину навчатися впродовж життя; виробити уміння, навички до самонавчання; практична орієнтованість знань, засвоєння знань як бази поведінки життя кожної людини.

Тому для АПН буде багато завдань.

Адже викладачі і майстри виробничого навчання на місцях як і вчителі мають потребу отримувати науково обґрунтовані рекомендації й поради, дізнаватися про інноваційний досвід інших регіонів.

Тож нам потрібно більше аналізувати те, що відбувається, й давати змогу дізнаватися про це колегами з інших навчальних закладів. Ми живемо в демократичному суспільстві, в ньому не може бути монополії. І в освіті її не має бути також.

Минув час, коли ми шукали „палочку-виручалочку” й будували всю педагогіку на одній людині, хоч вона і справді цікава і цікавий її досвід. Треба аналізувати і

Василь КРЕМЕНЬ

Президент АПН України, академік АПН, дійсний член НАН, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, голова Ради щорічного всеукраїнського проекту “Педагоги-новатори в Україні”, голова редакційної Ради журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2007

НА МІЦНОМУ ФУНДАМЕНТІ СТОІТЬ ПЕДАГОГІЧНА НАУКА: АПН – 15 РОКІВ

Засновниками вищої освітянської наукової установи були провідні українські вчені: Олександр Захаренко, Василь Мадзігон, Олександра Савченко, Віктор Скопенко, Петро Таланчук, Микола Шкіль*, Микола Ярмаченко та багато інших. Першим президентом у 1992-му обрали доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена АПН СРСР Миколу Дмитровича Ярмаченка.

Перед академією тоді постали завдання, пов'язані насамперед з відродженням національної школи, проведенням фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на розвиток педагогічної і психологічної наук; вирішення нагальних проблем теорії і практики освітньої галузі, створення програм, підручників і посібників для різних рівнів освіти та налагодження міжнародних зв'язків з науковцями закордону.

Українська педагогічна думка має багату історію. Імена Володимира Великого, який заснував у Київській Русі перші школи книжного навчання, Ярослава Мудрого, культурно-освітніх діячів Києво-Печерської лаври, що заклали фундамент вітчизняної науки й освіти золотими літерами викарбувані на скрижалях історії.

АПН увірвала в себе досягнення педагогіки кінця XVII – початку XVIII століть, коли братські школи, Острозька і Києво-Могилянська академії були осередками освіти і науки не лише для українських земель. Імена Петра Могили, Феофана Прокоповича, Григорія Сковороди досі залишаються символами глибокої освіченості й шляхетності. Галузь особливо успішно розвивалася в XIX і минулому століттях.

К.Д.Ушинський заклав міцний методологічний і теоретичний фундамент педагогіки як науки. Істотний внесок зробили Микола Пирогов, Іван Франко, Софія Русова, Іван Огієнко та багато інших діячів освіти і культури. Славні традиції української педагогіки примножили Антон Макаренко, Василь Сухомлинський, які стали класиками педагогіки, відомі далеко за межами нашої вітчизни, а їхні педагогічні ідеї продовжили відомі вчителі-новатори І.Г.Ткаченко, А.О.Захаренко, П.В.Лосюк, М.П.Гузик та інші.

Діяльність АПН України спирається на наукові педагогічні установи, які вперше з'явилися в Україні в 20-ті роки XX століття. У жовтні 1926-го в Україні започаткували Науково-дослідний інститут педагогіки (УНДШ), який впродовж багатьох років був головним науковим центром досліджень проблем галузі. Нині Інститут педагогіки – провідна наукова установа, з якої виросло багато наукових закладів академії. Так, на базі психологічного підрозділу в 1945 році створено Інститут психології, який тривалий час очолював видатний вчений, академік Г.С.Костюк. Згодом з них виокремилися і отримали самостійний розвиток інші наукові установи: Інститут педагогіки і психології професійної освіти (1993 р., з 2007 р. – Інститут педагогічної освіти й освіти дорослих), Інститут спеціальної педагогіки (1993 р.), Інститут проблем виховання (1996 р.), Інститут соціальної та політичної психології (1996 р.), Інститут вищої освіти (1999 р.), Інститут інформаційних технологій та

підтримувати того чи іншого вчителя, викладача чи майстра виробничого навчання в його інноваційних пошуках та формувати творчий простір у професійній освіті і в освіті в цілому.

Ми маємо зробити певні зміни у навчальному процесі. В наших програмах і підручниках не використані базові знання для творчого засвоєння. Ми маємо чітко виокремити базові знання, і цим самим розвантажимо* дитину від інформациі, яку не потрібно запам'ятовувати.

Щодо практичного засвоєння, практичної орієнтованості знань, то дисципліни від початку мають бути практично орієнтованими. Без вирішення цих проблем Україна не зможе бути у знанневому суспільстві. Людина здатна жити, працювати на основі знань. Необхідно формувати інноваційну людину – з інноваційним типом культури, мислення, з інноваційним типом діяльності. Зможемо це зробити – матимемо модерну націю.

Демократизація суспільних відносин стає об'єктивною закономірністю, яка лише й може забезпечити максимальну самореалізацію, ефективний розвиток суспільства. Одне із завдань освіти – формування самодостатньої, саморозвиненої, самостійної особистості. Неповищення особистості – це традиція нашого минулого, історичний процес, який тривав у нас дуже довго, і в освіті також. Ми повинні залишити

у минулому авторитарні відносини в освіті. Так, це важко, але учень буде вільний. Він буде самодостатньою особистістю. Лише так ми зможемо побудувати демократичне суспільство.

Сьогодні розвиток людини, особистості є показником прогресивності суспільства, країни, а з іншого боку – є важелем подальшого розвитку цієї країни. Обумовлено це тим, що ми переходимо до інноваційних технологій, а це ставить завдання – максимално наблизити навчання дитини до конкретних її здібностей. Розпізнання здібностей кожної дитини в освіті має назву дитиноцентризм. Ми маємо допомогти дитині пізнати себе, допомогти розвинути таланти, щоб у дорослому віці вона була здатна самореалізуватися.

Одним із кроків до цього є профільне навчання у старшій школі. Коли ми закінчували школу, у старших класах один день на тиждень планувався на професійне навчання. На той час воно було різним. Пригадую, як взимку у фуфайках ломали землю, вантажили її на причеп до трактора „Білорусь” і кудись везли. *Це теж корисно, але це не навчання.* Тоді в школі було введено клас навчання на тракторі, і нас дуже пристойно навчали. Кращим учням давали посвідчення тракториста-машиніста третього класу, що давало змогу працювати трактористом. Давали тоді учням і посвідчення, або ж не давали нічого.

засобів навчання (1999 р.) та новостворений Інститут професійно-технічної освіти. До складу Академії входять також три навчальні заклади, які поєднують наукову діяльність з практичною підготовкою фахівців: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти, Донецький інститут післядипломної педагогічної освіти інженерних працівників, Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти.

В структурі академії плідно працюють регіональні науково-практичні центри, на які покладено завдання розробки певних напрямів психолого-педагогічної науки і практики. Це Науково-методичний центр „Українська педагогіка та народознавство” (м. Івано-Франківськ), Кримський науково-методичний центр управління освітою (м. Сімферополь), Південний науковий центр (м. Одеса), Східний науковий центр (м. Харків), Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти. Спільно з Міністерством освіти і науки України утворено Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи (м. Київ).

У структурі академії успішно діють Педагогічний музей і Державна науково-педагогічна бібліотека імені Василя Сухомлинського.

Сьогодні Академія педагогічних наук України – потужна наукова організація, в установах якої працює понад 1250 науковців, половина з яких мають наукові ступені і вчені звання. До її складу входять 51 академік, 93 члени-кореспонденти, 30 іноземних членів, 8 почесних академіків.

Науковий потенціал і структури АПН України об'єднано у п'ять відділень: теорії та історії педагогіки; дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті; психології, вікової фізіології та дефектології; педагогіки і психології професійно-технічної освіти; педагогіки і психології вищої школи.

Учені академії здійснюють фундаментальні і прикладні дослідження з понад 250 тем, виконують завдання майже 20 державних і галузевих програм. Академія здійснює підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів з 26 наукових спеціальностей у галузі педагогічних і психологічних наук.

В аспірантурі навчається майже 500, у докторантурі – 40 осіб, щороку захищається близько 200 дисертацій.

• Вагомими доробками науковців Відділення теорії та історії педагогіки є підготовка і оприлюднення Національної програми виховання дітей та учнівської молоді, підготовка базового компонента дошкільної освіти та створення (вперше в Україні) Програми розвитку і виховання дитини раннього віку „Зернятко” та багато іншого. Окреме місце в роботі Відділення посідає навчально-виховна діяльність Українського коледжу ім. В.О. Сухомлинського, основою якої є застосування вітчизняного та зарубіжного досвіду виховання духовності школярів різного віку на засадах традиційних національних цінностей, духовно-світоглядних витоків вітчизняної культури.

• Науковці Відділення дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті брали участь у створенні законодавчо-нормативної бази і формуванні стратегії розвитку освіти. В активі Відділення розроблені Концепція гуманітаризації освіти; Концепція 12-річної середньої загальноосвітньої школи, Концепція профільного навчання в старшій школі. ▶

Здійснено масштабну роботу з формування змісту освіти у 12-річній школі, яка більше відома громадськості як розроблення Державного стандарту загальної середньої освіти.

- Серед основних напрямів Відділення психології вікової фізіології та дефектології передусім слід виділити дослідження теоретико-методологічних засад генетичної психології, розробку психологічного забезпечення розвитку особистості в системі неперервної освіти; вивчення особливостей соціалізації учнівської молоді в умовах трансформації суспільства; визначення психологічних факторів соціальної дезадаптації неповнолітніх, основних її механізмів та особливостей розвитку школяра в умовах негативного впливу мікросоціального середовища. Вагомими є здобутки в дослідженні психологічних механізмів навчання та особливостей їх дії в умовах навчання за новими інформаційними технологіями; розробці психофізіологічного забезпечення навчальної та педагогічної діяльності; вивчення психологічних особливостей творчої діяльності; дослідження особливостей розвитку української психологічної думки у різні історичні періоди; розробку діагностичних методик індивідуального розвитку учнів та розвитку обдарованої особистості.

- Діяльність Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти спрямована на розвиток фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень, організацію науково-дослідної роботи з проблем професійно-технічної освіти, підвищення ефективності дослідницької роботи та впровадження її результатів у професійно-технічних навчальних закладах. Науковці відділення спрямували свої зусилля на дослідження проблем з двох напрямів: теоретико-методичні основи формування змісту професійної освіти та історія і методологія професійно-технічної освіти. Впродовж 10 років членами Відділення було розроблено Концепцію державних стандартів професійно-технічної освіти (1998 р.), Концепцію професійно-художньої освіти (2000 р.), Концепцію розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні (2004 р.). Нині зусилля членів Відділення спрямовано на розробку державних стандартів профтехосвіти з робітничих професій (більш детально зі станом ПТО в країні знайомтеся у цьому числі журналу).

- У Відділенні педагогіки і психології вищої школи готують філософські засади модернізації в контексті Болонського процесу, ведуть пошук економіко-управлінських детермінант розвитку системи вищої освіти, досліджуються організаційні умови та педагогічні фактори підвищення якості професійної підготовки фахівців та післядипломної освіти педагогічних працівників і т.ін.

Ясна річ, я розповів лише про незначну частку зробленого підрозділами вищої освітянської наукової установи. Їй лише 15 років. І їй уже 15 років, якщо говорити про набутий безцінний досвід, про здобутки в становленні і розвитку педагогічної думки.

15 років – не дуже тривалий вік для такої наукової установи, як Академія, адже *багато світових подібних закладів нараховують не одне сторіччя*. Але за цей час науковцями Академії *багато зроблено* для становлення і розвитку наукової педагогічної думки, *а ще більше треба зробити*.

Тільки освічена країна може називатися насправді демократичною і посісти належне місце серед європейських країн. ►

Нині ми обов'язково повинні давати дітям документи державного зразка. Є конкретна дитина, вона навчається і тому має отримати це посвідчення.

Якщо дитина і не буде працювати за даною професією, все одно вона буде корисною для неї особисто і для суспільства. Будучи кравцем, хто зможе більш ефективно підібрати для себе сукню і для чоловіка костюм?

Дитина повинна мати вільний вибір, тоді відповідно до її бажань та індивідуальних здібностей ми зможемо сформувати її професійну траєкторію.

Тому цінними є експерименти, у яких не роз'єднуються навчальні заклади, а об'єднуються усі навколо дитини, людини, якій необхідна водночас і загальноосвітня, і професійна підготовка. Цей досвід справді дає змогу використовувати кращу матеріально-технічну базу, яка є у ПТЗ. Це дуже перспективний напрям, адже він допоможе забезпечити підготовку фахівців з різних напрямів профільного навчання.

Багато тут буде і проблем, поки що ми не маємо можливості позбутися такої механічної прив'язки: школа № 1 і відповідно до неї училище № 1, й інші, але їх треба вирішувати.

Думаю, що сформуємо певні пропозиції до Міністерства освіти і науки України, до Верховної Ради України, щоб було створено відповідні нормативно-за-

конодавчі передумови для ефективного використання результатів цього експерименту.

Можливо, поняття „школа” має залишитися на рівні 9 класу, а потім має бути профільний ліцей, а 12-бальна система має показати, з яких предметів ця дитина талановита, а з яких має достатній рівень знань.

Технологізація суспільства вимагає іншого погляду на природничо-математичні дисципліни. Хтось, напевно, переплутав гуманізацію з гуманітаризацією. Природничо-математичні знання в умовах змін, які відбуваються в суспільстві, набувають неабиякого значення.

Сучасна людина виривається за межі національного простору і прагне до глобального простору. Ми повинні готувати саме таку людину, особливо звертати увагу на вивчення іноземних мов.

Проблема формування сучасної системи цінностей є надзвичайно актуальною. Моральні важелі у нашому суспільстві надзвичайно важливі. Якщо не буде достатньо правової культури, не можливо мати громадянського суспільства, правової демократичної держави.

Усе це вимагає тривалого часу. Ми маємо розуміти, що повинні по-іншому готувати людину. Корінних змін можемо досягти лише тоді, коли сьогодні дітей підготуємо до дорослого* життя. Тоді й Україна зможе стати європейською державою.

ПТО: РОЛЬ СЬОГОД-НІШНЯ, А ЩО ЗАВТРА?

ІНТЕРВ'Ю АКАДЕМІКА ВАСИЛЯ КРЕМЕНЯ ЖУРНАЛУ „ДИРЕКТОР ШКОЛИ, ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ”

? Система ПТО за радянських часів і сучасна: чи можна їх порівняти між собою, щоб дійти об'єктивного висновку, якій віддати перевагу і що з них двох влаштувало б сучасні вимоги?

! Безумовно, за роки незалежності в ПТО відбулися суттєві зміни, змінилась сама система, і, безумовно, якщо порівнювати із радянським періодом, то система ПТО була більш масштабною, і це було об'єктивно, тому що фахівців затребувалося більше, ПТО тоді мало більш

потужні зв'язки з виробництвом, виробництво брало участь у фінансуванні ПТО, і це обумовлювало кращу матеріально-технічну базу ПТО, ніж сьогодні.

Сьогодні, хоч і скоротилась кількість закладів ПТО, але приблизно 940 закладів ПТО, які зараз є, це достатня кількість для України, бо і дітей у нас в середніх школах стало менше, аніж раніше. Тому деяким закладам не вдається набрати заплановану кількість учнів – немає кого готувати.

ПТО тримає на собі вплив різних чинників. Найбільші проблеми в ПТО через те,

що ті зв'язки між закладами і виробництвом, що були в радянський період, розірвані, а з економічних проблем інших поки що не встановлено. А взагалі, це ахіллесова п'ята сьогодні – відсутність тісного зв'язку з виробництвом, економікою. І це призводить до того, що заклади ПТО мають слабку матеріально-технічну базу, яка не дозволяє часто готувати фахівця, який після закінчення професійно-технічного закладу міг би йти на виробництво і почати працювати на основі сучасних технологій. Потрібно шукати нові шляхи.

Коли я був Міністром освіти і науки, то до нас звернулись зарубіжні фірми, які спеціалізуються на сухих сумішах для будівельних робіт. Вони побачили, що їхня продукція не йде достатньо на сучасному ринку, і вони, як аналітики, дійшли висновку, що це через те, що немає фахівців, які мали б працювати з цією сумішшю, і вони запропонували свою фінансову підтримку ряду закладів, які готували працівників для роботи з цією сумішшю. І справа пішла.

? Чому у державі наявна проблема неузгодженості потреби-пропозиції?

! Негативно позначилось на ПТО те, що тривалий час українська промисловість, аграрний сектор зменшували своє виробництво, і не було потреби в кадрах. Зараз роз-

виток економіки в різних сферах відбувається більш динамічно, з'явилась потреба у фахівцях, яких ми скоротили. А зараз, щоб задовольнити нові потреби, їх кількість має збільшуватись.

❓ Сьогоднішній брак “умілих робочих рук” – це проблема їхньої підготовки чи затребуваності державою? Що має стати пріоритетом підготовки робітників?

❏ Надзвичайно ускладнюється вирішення проблеми підготовки фахівців, тому що Україна знаходиться у такому перехідному періоді, де дуже важко прогнозувати, які фахівці будуть потрібні. Виробництво постійно зазнає стихійних змін, а через це і планування дуже складне. Хоча, безумовно, тут тенденція цілком вибудовується.

Сьогодні не досить готувати токаря, а потрібно такого, який би міг працювати за сучасними технологіями, на сучасних станках, який би знав сучасну комп'ютерну техніку.

❓ Сьогодні вже виросло покоління людей, які і мислять, і діють по-сучасному: вимагають за свою роботу великих грошей, а вмінь достатніх не мають. – Це проблема освіти чи суспільства, влади чи держави?

❏ Оцінкою вмінь буде займатись конкуренція. Багато хто ще цього не розуміє, тому ще часто і в закладах ПТО, і школі учень чи студент не працюють на повну силу, сподіваючись, що отримають диплом і буде нормально працюватись. Але такі часи уже пройшли, і навпаки, якщо людина навчається належно, то тоді її претензії на великі гроші будуть виправдані, і роботодавці із задоволенням будуть брати на роботу.

Ринок – це конкуренція, в тому числі робочих рук, робочої сили.

❓ А яка ж тоді роль держави? МОН? АПН?

❏ Коли я був Міністром, у 2004 році за поданням МОН було підписано Указ про підвищення стипендії учням ПТО – 20% від прожиткового мінімуму. І хочу сказати, що усі підвищення – це виконання указу Президента. У 2004 році вперше освітянам, тільки їм, підвищили зарплату на 15%.

Користуючись нагодою, хочу сказати і про створення стандартів про-

фесійної освіти. Ця робота дуже важлива. Нині по-різному ставляться до стандартів у професійно-технічній освіті і у вищій освіті.

Хочу підкреслити, що у створенні будь-якого документа треба мати почуття міри. Адже це корисний і необхідний документ. У його змісті доцільно передбачати систему підготовки фахівців й водночас створювати необхідні умови для творчості педагогічного колективу з огляду на регіональний компонент і зміни у професії, які неможливо щорічно враховувати у стандарті. Думаю, що нам вдасться, і ми зробимо стандарт з кожного фаху, запропонуємо їх навчальним закладам. Це буде великою допомогою професійно-технічним закладам.

❓ Василю Григоровичу, директору школи, нашому читачеві, важливо знати Вашу позицію щодо зв'язку середньої і професійно-технічної освіти, профільності, яку директори шкіл намагаються реалізувати у своїй діяльності. Тож для чого сьогодні керівнику школи досвід ПТО?

❏ Ви знаєте, можна говорити про багато зв'язків, але головне, по-перше, школа незабаром має стати профільною. І ПТО – один із напрямків профілізації стартової школи. Школа повинна працювати в контексті з ПТО, знати можливості ПТО, а в цей час треба допомогти ПТО налагодити і підвищити рівень загальноосвітньої підготовки, бо ми хочемо, щоб ПТО не була тупиковим навчальним закладом, щоб поряд із професійною підготовкою дитина отримала необхідні знання для можливого навчання у вищій школі. Тим більше історично склалося, що в ПТО більш зосереджені бідні верстви населення, і ми маємо відкрити дорогу талановитим дітям до вищої школи.

По-друге, зараз в ПТО виконується функція надання середньої освіти. Для директора школи може бути цікава інформація про роботу закладу з точки зору використання досвіду і безпосередньо для профорієнтаційної* роботи серед школярів. Буває таке, що школа і ПТЗ поряд, але зі школи у ПТЗ ніхто ніколи дітей не водив, щоб їм там усе показати.

ДАНІ АНКЕТУВАННЯ У СТАТИСТИЧНОМУ ВИМІРІ

1. Серед проблем освіти, які є для батьків актуальними, зазначено ними наступні: вступ до вузу – 93, рівень навчально-виховного процесу – 52, кваліфіковані учителі – 47, *профільне навчання* – 44, навчання дитини – 38, *підготовка до життя* – 34 (10%), освіта і здоров'я – 33, рівень викладання – 32, підручники – 31, *кількість уроків* – 31, матеріальна база школи – 28, 12-річна освіта – 26. Як бачимо, зазначені проблеми по значущості для батьків на 4-ому, 6-ому та 10-ому місцях.

1.1. Важливо, що респонденти відокремлюють між собою проблеми освіти та школи. Тож щодо останніх для батьків актуальним є наступні: для 116 чоловік усі проблеми, для 87 батьків такою виявилась успішність, оцінки – для 54, дисципліна – 42, стосунки в класі – 37, відповідальність вчителя – 9.

Відповіді батьків також свідчать і про правильне розуміння ними, у чій компетентності та відповідальності вирішення зазначених проблем.

Звернімо увагу й на те, що потреби 10% батьків співпадають з тим орієнтиром у роботі школи, що визначено у доповіді Президента АПН – це підготовка дітей до дорослого життя. До того ж, відповіді усіх респондентів на запитання анкети, що подані у цьому врізі, фактично наочно представляють семантику дії “підготовки до дорослого життя” як поняття.

1.2. Серед проблем освіти для учителів значущими є: матеріальне забезпечення – 34, сучасна культура дітей – 24, 12-річна освіта – 23, незалежне тестування – 16, співпраця з батьками – 12.

Тоді як проблеми школи для них є усі актуальними.

1.3. Зазначена у доповіді В.Г. Кременя *проблема розвантаження учнів* є актуальною для самих школярів, але вони її відносять до шкільної проблеми, а не освіти в цілому. Серед проблем освіти учні для себе виділили: платне навчання – таких 65, незалежне тестування – 56, вступ до вузу – 43, форма – 33, підготовчі курси – 25, Болонська система – 17. Тоді як серед шкільних такими стали: форма – 58, *велике навантаження* – 42 (36%), *кількість уроків* – 37 (32%), успішність – 34.

2. Нас цікавило і те, якої інформації з освітнього простору потребують наші респонденти та чи хотіли б вони отримати кваліфіковану допомогу спеціалістів-освітян і з яких питань.

2.1. З'ясовано, що усіх без винятку цікавить дві проблеми – тестування та *профільність*, при чому остання турбує 10% батьків, 25% – учителів і 26% учнів прагнуть з'ясувати *питання щодо роботи після завершення шкільного навчання*, тоді як 20% цікавляться, *які професії є затребуваними*.

2.2. Більше того, з цих питань (поряд з іншими!) хотіли б отримати кваліфіковану допомогу спеціалістів-освітян майже 50% батьків та 100% вчителів й учнів, з однією лише різницею, що вчителі потребують консультації з усіх питань, більшість батьків – з проблем іспитів і *профорієнтації*, тоді як учні – з проблем підготовки до вступу та тестування.

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ Й ШКОЛИ ОЧИМА ЇХ СУБ'ЄКТІВ:

статистичний вимір інформаційних потреб

Уперше цього року науковцями відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНІПБ проведено у київських школах за ідеєю, концепцією і під керівництвом О.І. Виговської пілотне дослідження з вивчення інформаційних потреб суб'єктів шкільного освітнього простору.

Нас цікавило, які проблеми освіти й школи для них є актуальними, якої інформації з освітнього простору потребують наші респонденти та чи хотіли б вони отримати кваліфіковану допомогу спеціалістів-освітян і з яких питань.

Всього було опитано – 558 респондентів, з них: батьків – 344, учителів – 44, учнів – 118, інших респондентів – 52.

Узагальнені дані анкет респондентів (див. вріз) свідчать про наступне:

- Актуально й доречно директорам шкіл запозичувати досвід ПТЗ щодо *профільного навчання та профорієнтаційної роботи*, про що йдеться у статті В. Г. Кременя та й у цьому числі журналу взагалі.
- Підготовка дітей до дорослого життя, як орієнтир у роботі школи, співпадає з потребами самих батьків та й їх дітей, а також і вчителів.
- *Проблема розвантаження учнів* є актуальною і для самих школярів – таких 68%.

Ідея, упорядкування й аналіз – О. Виговської, завідувача відділом обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНІПБ АПН України, доцента, к.п.н.
Анкетування й збір інформації – О. Павловської.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ І ДОСТУПНІСТЮ ОСВІТИ – ЗАПОРУКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Держава
і освіта

Україна шістнадцять років незалежності у тяжких випробуваннях, політичному протистоянні й боротьбі впевнено крокує шляхом цивілізованого розвитку, здійснила багато державотворчих, правових заходів з реформування владної системи, демократизації суспільного життя, переходу до парламентсько-президентської форми правління. Наступні кроки державотворення будуть пов'язані з посиленням ролі місцевих рад, органів самоврядування, залученням усіх громадян до розв'язання назрілих суспільних проблем.

Особливо напруженим і відповідальним у політичному житті країни став останній період. Головним його уроком є те, що суспільство, український політикум виявилися здатними подолати наявні протиріччя через діалог, чесні, відверті публічні дискусії.

Нині завдання системи освіти і науки України, кожного освітянина, науковця – зробити все можливе для стабілізації ситуації в суспільстві, переходу від дискусій до конструктивної, ефективної праці заради головного – майбут-

нього нашої країни, нашої молоді.

Міністерство освіти і науки України розробило два важливі документи: схвалено урядом Концепцію розвитку освіти до 2010 р. та проект Програми розвитку освіти в Україні на 2007-2011 роки. Вони спрямовані на вдосконалення національної системи освіти, здійснення освітньої політики і стратегії, на забезпечення доступу до якісної освіти, культурних і національних освітніх прав і запитів усіх громадян, реалізацію принципу безперервної освіти, від дошкільної до післядипломної, адаптацію її до соціально орієнтованої,

Національна система освіти функціонує в **правовому полі**, що ґрунтується на Конституції України, законах України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про дошкільну освіту”, „Про позашкільну освіту”, „Про професійно-технічну освіту”, „Про вищу освіту”, „Про охорону дитинства”, Указі Президента України „Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”, якими визначено найважливіші шляхи реформування освіти.

**Станіслав
НІКОЛАЄНКО**

Міністр освіти
і науки України
у 2005-2007 рр.

глобалізованої економіки та інтеграції української освіти в європейській і світовий простір, зокрема виконання положень Болонської декларації.

Життєдіяльність сучасного суспільства значною мірою спирається на освіту, а його стабільність не в останню чергу залежить від учителя. Україна вступила в нове тисячоліття не лише з досвідом розчарувань і втрат, а й з упевненістю в кращому майбутньому, з вірою в розквіт національної культури, досягнення високої духовності й освіченості та своє утвердження як потужної європейської держави.

Як зазначалося в узгодженому на саміті „Групи восьми” в Санкт-Петербурзі підсумковому документі „Освіта для інноваційних суспільств у XXI столітті”, саме освіта є основою прогресу людства. Нова епоха повсякчас кидає нам нові виклики, на які ми повинні адекватно зреагувати, а

сталий розвиток суспільства великою мірою залежить від спроможності освіти реалізувати ціннісну парадигму, суть якої в гармонійному співіснуванні людини, суспільства, природи, техніки.

На початку нового тисячоліття істотно зросла роль освіти в сучасній цивілізації. Вона повинна відіграти важливу роль у створенні гуманнішого світового порядку зі справедливим розподілом економічних благ і прихильною до людини політичною владою. Європейський досвід переконливо свідчить: чим вищим є рівень освіти населення, тим краще живуть люди, досконалішими є демократичні інститути.

За результатами загальнонаціонального репрезентативного опитування, проведеного в липні 2006 р. Інститутом соціальної та політичної психології АПН України, освіті довіряють 42,2 % населення країни (більше лише церкві – 62,3 % і Збройним силам – 45,4 %) (див. табл. 1). Причому останні два роки відсоток тих, хто позитивно оцінює стан справ у освіті, значно перевищує відсоток тих, хто негативно ставиться до змін в освіті.

Такий високий кредит довіри громадян є виявом громадської підтримки курсу на підвищення якості освіти, соціальний захист учителів і дітей, боротьбу з псевдоосвітою і водночас багато до чого нас зобов'язує.

Освіта не може бути застиглою: відповідно до нових вимог повинні змінюватися підходи до навчання й виховання, має оновлюватися зміст програм. Тільки за таких умов освіта зможе стабільно виконувати своє суспільне призначення – виводити молоду людину-патріота на життєву дорогу, готувати дитину до входження в гуманітарний контекст світової цивілізації. Реалізуючись як взаємодія учня і вчителя, батьків і суспільства в цілому, освіта в демократичній країні має утвердити вільного громадянина не лише як носія пізнавальних здобутків попередніх поколінь, а й як

Таблиця 1
Рейтинг довіри до владних структур та інших суспільних інститутів

Владні структури та інші суспільні інститути	Рейтинг довіри (відсотки)
Церква	62,3
Збройні сили України	45,4
Освіта	42,2
Вітчизняні засоби масової інформації	40,3
Громадські організації	31,4
Національний банк України	30,5
Місцеві органи влади	29,9
Служба безпеки України	29,3
Профспілки	27,2
Верховна Рада України	20,7
Міліція	20,0
Кабінет Міністрів України	19,4
Суди	17,5
Прокуратура	15,4
Політичні партії	14,9

активного, самодостатнього учасника суспільного розвитку.

Необхідність своєчасного і правильного реагування на виклики епохи потребує нової парадигми освіти. На відміну від традиційної освітньої моделі, що базувалася на пріоритеті простого засвоєння і відтворення інформації, головною метою навчання в XXI столітті стає всебічний розвиток людської особистості як рівновеликої цінності. Демократичне спрямування навчання дає людині можливість підготуватися до життя у швидкоплинних змінах соціокультурних умов і професійної діяльності.

Інноваційний шлях розвитку суспільства можливо забезпечити, лише сформувавши покоління людей, які і мислять, і діють по-інноваційному. Звідси — значна увага до загального розвитку особистості, її комунікативних здібностей, засвоєння знань, самостійності в прийнятті рішень, критичності та культури мислення, розвитку інформаційних і соціальних навичок. До таких підходів спонукає головна педагогічна ідея сучасності — освіта впродовж життя.

Призначення сучасної освіти полягає в тому, щоб передати людині глибокі загальнокультурні основи, розвинути її здібності й задатки, здатність пристосовуватися до динамічних умов особистого, соціального і професійного життя. Тому потрібно закласти в учнях і студентах глибокі природознавчі й теоретичні основи певної сфери майбутньої професійної діяльності, життєво важливі компетенції: комунікативні, технологічні тощо.

Життя потребує акцентування уваги суспільства на освіті не як на споживачеві фінансових та інтелектуальних ресурсів, а як на безпосередній продуктивній галузі, основі економічного та соціокультурного прогресу України як органічної складової інтегрованої Європи. (див. вріз на с. 29).

У багатьох країнах саме освіта стала ключовою ланкою й найефективнішим ресурсом інноваційного поступу, важливою складовою на-

ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Перед суспільством, освітянами стоїть завдання формування в молодих українців таких якостей:

- прагнення до навчання впродовж усього життя;
- постійний пошук найкращих шляхів розв'язання життєвих проблем;
- готовність своєю навчальною, а потім і фаховою працею закласти підмурівок власного соціального успіху і зробити внесок у громадську, державну справу.

Українське суспільство повинно постійно навчатися, а не тільки брати уроки. Для цього сучасна школа має співпрацювати з сім'єю, церквою, іншими суспільними інституціями. Така співпраця допоможе в реалізації нових завдань:

- виховання гідного громадянина своєї країни, який усвідомлює свою належність до неї та пишається цим, розуміє свою етнічну відмінність від представників інших народів, любить свою землю, мову і культуру, дбає про її поступ і готовий до оборони її від чужих посягань. Він переконаний, що найповніший розвиток нації можливий лише у власній державі. У зв'язку з цим усвідомлюється закономірність створення і зміцнення власної держави;
- підготовка до життя в українському суспільстві, яка має поліетнічний склад населення. Це обставина передбачає виховання, побудованого на філософії поєднання загальнолюдських і національних цінностей; виховання свідомого патріота України, озброєного знаннями про минуле, сучасне і перспективи нашого суспільства і держави; виховання члена демократичного суспільства, у свідомості й діях якого поєднані права й обов'язки, відповідальність перед суспільством за те, що зробив, і за те, що не зробив; виховання дисциплінованої, принципової і мужньої людини;
- підготовка до індивідуального життя: піклування про здоров'я дитини, формування її культурних потреб, здібностей, зацікавлень, ініціативності, працьовитості, комунікативних умінь, знання мов тощо;
- підготовка до участі в культурному житті держави, народу, але не як пасивного споживача культури, а як активного її творця, здатного до збереження, розвитку і захисту культурних надбань (як національної культури, так і кращих зразків культур народів світу); до життя в екологічному, політичному, економічному, культурно-освітньому суспільному середовищі;
- підготовка до фахової праці, яка має на меті допомогти дитині, виходячи з її природних здібностей і суспільних потреб, обрати професію.

Сьогодні потребує, щоб через освіту відбувся радикальний інтелектуальний поворот у бік демократії та інститутів громадянського суспільства, в молоді формувалися внутрішні запобіжники проти розв'язання будь-яких проблем недемократичними, силовими способами.

ІЛР У РІЗНИХ КРАЇНАХ

Одним з універсальних вимірників ефективності, прийнятих у світі, є *індекс людського розвитку* (ІЛР), що об'єднує чотири складники: тривалість життя; показник грамотності дорослого населення; валове охоплення всіма видами навчання; ВВП на душу населення.

Останніми роками ІЛР визначається за незмінною методологією й охоплює 177 країн світу. Програма розвитку ООН (ПРООН) опублікувала чергову, вже 15-ту „Доповідь про розвиток людини”. Цього разу – за 2005 рік. На сесії, у роботі якої брали участь глави держав і урядів країн – членів цієї міжнародної організації, в тому числі й Президент України, було, зокрема, підбито п'ятирічні підсумки виконання Декларації тисячоліття – документа, який визначає загальносвітові цілі в розвитку на п'ятнадцятирічний період.

Показник грамотності дорослого населення (15 років і більше) як такої – „просто грамотності” – важливий для країн, які розвиваються. А для розвинутих він уже давно неактуальний і не вноситься до програм національних переписів населення. Тому в цих країнах його умовно визначено як 99 відсотків.

Валовий показник охоплення навчанням – це співвідношення учнів у навчальних закладах I-III рівнів (за трактуванням ЮНЕСКО) незалежно від віку учнів до вікових контингентів школярів.

У різних країнах це вікові групи від 5-7 до 22-25 років. Цей показник може перевищувати 100 відсотків: у країнах, що розвиваються, – коли неграмотні дорослі навчаються читати й писати, а в розвинутих – коли частина дипломованих спеціалістів здобуває другу освіту. Останніми роками ця тенденція до здобуття другої, третьої вищої освіти дедалі більше поширюється в західноєвропейських державах.

В індексі ПРООН згадані чотири складники за спеціальною формулою зводяться до одного загального індексу, і країни розміщуються в ньому за спадаючою. Уже кілька років поспіль за загальним ІЛР лідирує Норвегія. Щодо освіти, то найвищий показник валового охоплення навчанням у Великій Британії – 123 %, а найнижчий у Буркіна-Фасо – лише 12,8 %.

Україну було вперше введено до розрахунків ІЛР у Доповіді за 1993 рік. Тоді, за даними 1990 року, ми посідали цілком пристойне 45-те місце, а наші найгірші рейтингові показники припали на 1995 рік (Доповідь 1998 р.) – 102-е місце. З виходом із кризи, початком економічного зростання становище України в ІЛР рік у рік потроху поліпшувалося, і в Доповіді 2004 року ми були на 70-му місці з індексом 0,777. В Доповіді 2005 року, замість прогнозованого підняття на дві-п'ять сходинок, Україна опинилася на 78-му місці з індексом 0,766. На жаль, *донизу Україну „потягнула” якраз не освіта, а показник тривалості життя, який становить у нас 66,1 року.*

ціонального багатства. Інноваційні технології, на відміну від зношеної матеріально-технічної бази, постійно оновлюються, вдосконалюються, забезпечуючи сталий розвиток сучасних націй (див. вріз на сторінці).

Світ останнім часом неспізнано змінився й продовжує змінюватися. Визначальним чинником сучасної цивілізації стала інформація й усе, пов'язане з її накопиченням, оновленням, передаванням і використанням. Але, як відомо, інформація також буває різного спрямування. Тому вкрай важливо, щоб саме вчитель став захисником дітей від елементів агресії, жорстокості, які нерідко пропадають інформаційні потоки.

Людство постало перед фактом, що *знання оновлюються навіть швидше, ніж відбувається зміна поколінь.* Тому перед освітою виникло складне двоєдине завдання: вона повинна осучаснюватися на основі новітніх технологій через широке впровадження в навчально-виховний процес інформаційно-комп'ютерних технологій, а також – формувати в молоді риси, необхідні для успішної самореалізації після завершення навчання в школі чи університеті в інформаційному суспільстві.

Серед основних тенденцій розвитку освіти в сучасному світі треба виокремити надзвичайно швидке оновлення технологій. Зростання економіки диктує таку систему освіти, яка могла б готувати людей до життя в умовах цих змін. Адже перехід до інформаційного суспільства зумовлює підвищені вимоги до комунікативних та інформаційних компетенцій особи, до зростання професійної мобільності працівників, зростання ролі людського капіталу, а демократизація суспільства спонукає до підвищення рівня готовності громадян до відповідального і свідомого вибору, здатності до толерантного розв'язання конфліктних ситуацій.

Нині частка людського капіталу в розвинутих країнах становить дві третини національного багатства. До

речі, в США це – 76 відсотків, у Західній Європі – 74, у Росії – 50. В Україні цей показник поки що 20 %.

Головним фактором розвитку в ХХІ столітті стає накопичення не матеріальних благ, а знань, досвіду, вмінь, дбайливе ставлення до здоров'я. На підтримку цього у світі щороку витрачається 15-20 трлн. доларів.

У висновках Консультативного комітету промислових досліджень Європейської комісії Євросоюзу заявлено, що **без конкурентоспроможної системи освіти не може бути конкурентоспроможної економіки**. Ця теза є актуальною й для нашої країни, для підвищення добробуту наших громадян. Освіта, наука, виробництво – це ті опори, на яких має будуватися нова стратегія держави, адже *освітня сфера в передових країнах давно стала основою економічного зростання: кожна одиниця затрат на освіту дає віддачу 1,7–1,9 одиниці виробленого ВВП*.

За шістнадцять років в Україні зроблено немало, й про це свідчать упевнені перемоги учнів і студентів на всесвітніх олімпіадах з інформатики, математики, фізики, біології, спортивні досягнення на універсиадах і гімназіадах. Створено єдину освітянську систему, напрацьовано унікальне вітчизняне законодавство в галузі освіти, науки, інтелектуальної власності. Маємо Державні стандарти освіти, власні підручники, посібники, розпочато реалізацію Державної програми інформатизаційних і комунікаційних технологій в освіті й науці.

ГОРДІСТЬ ДЕРЖАВИ

Ними стали кращі вчителі-новатори, керівники шкіл, гімназій, ліцеїв, управлінці: вчитель української мови і літератури Черкаської гімназії № 31 Н.М. Луц, учитель хімії Луганської середньої спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 60 О.О. Коваленко, вчитель історії Курахівського навчально-виховного закладу Мар'їнського району Донецької області Т.М. Філіпенко, директор Матвіївського навчально-виховного комплексу “Всесвіт” Вільнянського району Запорізької області О.С. Фесенко, директор Капітанівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Новомиргородського району Кіровоградської області Л.Г. Овчаренко, директор Зориківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Міловського району Луганської області В.В. Чубар, директор Львівського фізико-математичного ліцею М.С. Добосевич, директор Деражненського навчально-виховного комплексу Костопільського району Рівненської області Г.М. Кисельова, директор Стрілковецької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Борщівського району Тернопільської області Г.Р. Кобилянська, директор загальноосвітньої санаторної школи-інтернату для дітей, хворих на цукровий діабет, м. Харкова О.П. Карасик, директор Хмельницького обласного ліцею-інтернату для сільської молоді В.М. Павлишина, директор загальноосвітньої школи № 38 м. Севастополя Г.М. Іваницька, заступник директора Білогірської середньої школи № 1 Києво-Святошинського району Київської області О.Л. Ігнатенко, завідувачі районних і міських відділів освіти: начальник управління освіти Запорізької міської ради Р.Д. Секіринський, завідувач відділом освіти Жовківської райдержадміністрації Львівської області В.Ф. Соловійов, завідувач відділу освіти Олександрійської райдержадміністрації Кіровоградської області В.І. Ільющенкова, начальник управління освіти Свердловської міської ради Луганської області В.В. Нешерета, завідувач відділу освіти Сарненської райдержадміністрації Рівненської області О.Ф. Лавор, завідувач відділу освіти Буцацької райдержадміністрації Тернопільської області О.П. Рудник, директор Запорізького педагогічного коледжу О.М. Мельник, директор Шахтарського педагогічного училища Донецької області Н.О. Землянська, директор Кременчуцького педагогічного училища І.В. Кальченко, методист Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти М.В. Зваричевська, завідувач кафедри, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету Л.В. Фідяєва та сотні тисяч інших наших колег. Низький уклін і шана українському Вчителеві, громадянину і патріоту, будівничому і архітекторові молодій Україні!

Держава
і освіта

ПТО: РОЛЬ СЬОГОД- НІШНЯ, А ЩО ЗАВТРА?

ІНТЕРВ'Ю СТАНІСЛАВА НІКОЛАЄНКА
ЖУРНАЛУ „ДИРЕКТОР ШКОЛИ,
ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ”*

Враховуючи те, що Станіслав Миколайович сам з профтехосвіти і багато років опікувався нею, а в останні два роки, коли перебував на посаді Міністра освіти і науки України, від його рішень безпосередньо залежали, її сьогодення та подальша доля тож у цьому спецвипуску „Професійно-технічна освіта – середній освіті” наш читач, директор школи, має нагоду познайомитися з його позицією щодо завдань з підготовки умілих робітників, яких так бракує державі, щодо профільності, яку директори шкіл намагаються реалізувати в своїй діяльності, щодо зв'язку середньої і професійно-технічної освіти та отримати аргументовані відповіді на ці й інші запитання, які хвилюють сьогодні як освітян, так і усіх патріотично налаштованих громадян.

❓ Як слід оцінити сьогоднішній стан профтехосвіти: що переважає – занепад чи відродження?

▶ На мій погляд, професійно-технічну освіту потрібно розглядати в більшій мірі як категорію економічну, аніж освітню. Вона практично віддзеркалює все, що відбувається в економіці.

Протягом 15-ти років профтехосвіта була у стані занепаду. Чому? Тому що економіка була в занепаді, була відсутня затребуваність підприємств у кваліфікованих робітничих кадрах.

❓ Яких професіоналів сьогодні бракує державі і чому? А яких спеціалістів підготовлено більше, ніж є в цьому потребі? Відомо, що МОН

*Інтерв'ю підготовлено на основі відповіді С.М. Николаєнка на лист О.І. Виговської та інтерв'ю, підготовленого прес-службою МОН на замовлення редакції. / Укладач: О.І. Виговська.

України спільно з Мінпраці та місцевими органами влади проводили моніторинг регіональних ринків праці. Чи враховані ці результати? – Чому у державі залишається наявною проблема неузгодженості?

▶ Для сучасного ринку праці характерна невідповідність попиту і пропозицій робочих кадрів. Недосконалість механізму обґрунтованого прогнозу розвитку ринку праці, як в національному, так і регіональному масштабі, не дає змоги виробити перспективні плани підготовки кваліфікованих робітничих кадрів за професійним спрямуванням.

❓ З цією проблемою пов'язана й інша: багато уваги приділяємо вивченню досвіду інших країн замість осмислення свого та власної ситуації, запозичуємо і фактично губимо і своє, і чуже, яке не приживається у нас. Як зараз з цим?

**Кваліфікована
робітнич
сила і розви
нута еконо
міка –
це ключові
та взаємо
пов'язані ас
пекти,
з позиції яких
треба розгля
дати стан і
перспективу
розвитку про
фесійної ос
віти України**

■ До кінця 2007 року вивчатиметься питання щодо задоволення потреб ринку праці з урахуванням міжнародного досвіду. Ми *вже не один рік* уважно вивчаємо міжнародний досвід реформування професійної освіти. Але тут не йдеться про механічне перенесення тієї чи іншої моделі, що є прогресивною в іншій країні. Доцільним може бути порівняння ідей, виявлення можливих напрямів впровадження інноваційних технологій навчання.

Буде створено оптимальну мережу училищ та збалансовано попит і пропозицію робітників на ринку праці. До 2012 року будуть розроблені регіональні програми підготовки кваліфікованих робітничих кадрів.

■ *Сьогодні вже виросло покоління людей, які мислять і діють по-сучасному: вимагають за свою роботу великих грошей, а вмінь достатніх, не мають. Сьогоднішній брак „умілих робочих рук” – це проблема їхньої підготовки чи за-
требуваності державою?*

■ Кризовий період у професійно-технічній освіті завершено. Відвідувачі Першої Всеукраїнської виставки* інновацій профтехосвіти переконались, що дійсно розпочався новий етап змін у професійно-технічній освіті. Усі напрями її діяльності були спрямовані на виконання першочергового завдання – надання якісної професійно-технічної підготовки особистості. Особливої актуальності набувають питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації робітників.

У цьому контексті у 2006/2007 навчальному році було зроблено перший крок щодо переходу професійно-технічних навчальних закладів на новий зміст державних стандартів професійно-технічної освіти. В основному, це робітничі професії, що на сьогодні мають попит на ринку праці.

Одночасно з розробкою та впровадженням державних стандартів розроблено новий Державний перелік професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах.

Зрозуміло, що оновлення змісту не може відбуватися без комп'ютеризації навчальних закладів. За вимогами нових державних стандартів якість підготовки робітників забезпечується шляхом використання інформаційних та інноваційних технологій.

Під час проведення Всеукраїнської естафети інноваційних проектів ми змогли переконатися, наскільки зростає ефективність підготовки учня при застосуванні інформаційних технологій, використанні у навчальному процесі мережі Internet, інших інформаційних систем, онлайн бібліотек, баз даних, комп'ютерної навчальної літератури тощо.

■ *Чи існує механізм підготовки кваліфікованих робітників? Від кого йде ініціатива: освіти чи суспільства, влади чи бізнесу?*

■ Роботодавець, який почав співпрацювати з іноземними підприємствами, а вони перспективні, взяв на озброєння абсолютно сучасні технології будівництва, яких в Україні раніше не було. Роботодавець звернувся до нас, у нас була взаємна ініціатива, і ми уклали угоду, яка передбачала повне переобладнання всієї нашої матеріально-технічної бази.

І на сьогодні можна сказати, що проблем щодо підготовки сучасного будівельника немає: у кожній області – навчальний заклад, де готуються фахівці, рівень кваліфікації яких максимально приближений до європейських стандартів підготовки будівельників. Такий же досвід повинен бути і в інших галузях.

Важкою є проблема пошуку захищених соціальних партнерів та роботодавців для плідної співпраці. Фактично на сьогодні відсутня система партнерства між професійною освітою та бізнесом, яка б дозволяла, виконуючи свою функцію, робити одну справу – задовольняти вимоги та потреби сучасної економіки.

*Всеукраїнська естафета інноваційних проектів у системі професійно-технічної освіти проводилася в першому півріччі і фінішувала в серпні 2007 року зазначеною виставкою – з деякими її матеріалами знайомтеся у цьому числі журналу. – *Ред.*

Нам потрібна максимальна співпраця з роботодавцем для того, щоб учень мав можливість навчатися на своєму майбутньому робочому місці.

На сьогодні ми підготували *законопроект щодо участі роботодавців у навчальному процесі*, де передбачено, що на основі спільних угод роботодавця, учня та навчального закладу роботодавець надаватиме допомогу в підготовці майбутнього робітника, але після чого, згідно з цими інвестиціями, учень відпрацьовує певний час, що визначатиметься відповідною угодою.

Міністерство підготувало проект постанови Кабінету Міністрів України „*Про сприяння працевлаштуванню випускників професійно-технічних навчальних закладів, які навчалися за державним замовленням*”. У цьому документі передбачається обов'язкове відпрацювання випускниками ПТНЗ, які навчалися за державним замовленням, певного строку за набутою професією з подальшим внесенням змін до діючого законодавства.

Це є однією з вагомих причин щодо працевлаштування випускників ПТНЗ, які навчалися за державним замовленням, за отриманою професією.

❓ *Нещодавно Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження „Про схвалення плану заходів, спрямованих на задоволення потреб ринку праці у кваліфікованих робітничих кадрах”. Чим воно обумовлене? Чи вчасним є прийняття цього рішення для професійно-технічної освіти?*

■ Урядове розпорядження передбачає оновлення матеріально-технічного оснащення професійно-технічних навчальних закладів; стимулювання участі

роботодавців у підготовці кваліфікованих робітничих кадрів та приведення професійної підготовки робітничих кадрів у відповідність до сучасних технологічних процесів на виробництві.

❓ *Реалізація схваленого плану заходів забезпечуватиметься державним бюджетом? Лише ним чи будуть задіяні інші джерела фінансування? Які саме?*

■ Сьогодні бюджетне фінансування залишається основним у забезпеченні діяльності протехучилищ. Майже повністю виключена участь роботодавців у підготовці робітничих кадрів, що раніше становила до 60 відсотків від загальних інвестицій. У нових економічних умовах розпалися зв'язки училищ з підприємствами-замовниками кадрів, а новий механізм взаємодії закладів профтехосвіти з роботодавцями відсутній.

Так, у Франції підприємства відраховують для цього три відсотки, аналогічно у Бельгії – 0,25 відсотка, а в Німеччині діє система двоканального фінансування. Очевидно, є необхідність і нам подумати над удосконаленням механізму фінансування професійно-технічної освіти.

Розв'язання проблем підготовки кваліфікованої робочої сили гальмується також *недосконалістю механізму фінансування профтехосвіти*. Які ж причини такого становища? Бюджети профтехосвіти останніх років швидше є бюджетами виживання, а не розвитку: 90 відсотків видатків становлять заробітна плата, стипендіальне забезпечення, харчування, оплата за енерго-, тепло- та водопостачання. Лише до 10 відсотків – це видатки розвитку навчального закладу.

До речі, за підсумками 2007 року буде проведено аналіз діяльності державних професійно-технічних навчальних закладів Львівської, Харківської областей та міста Києва, переданих на фінансування з бюджетів цих областей та міста.

❓ *На який строк розрахована ця програма і на які результати слід очікувати?*

На даний час в країні функціонують **930** державних ПТНЗ, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України.

З них за галузевим спрямуванням:

333 – для промисловості,

185 – для будівництва,

142 – для сфери послуг,

270 – аграрного профілю.

Крім державних, є ще **705** навчальних закладів різної форми власності.

■ *Переконаний, що програма на 2008-2012 дасть можливість кардинально змінити стан державних професійноосвітніх закладів. Буде створено 300 центрів професійно-технічної освіти з впровадженням інноваційних технологій на базі державних професійно-технічних навчальних закладів.*

Сьогодні матеріально-технічне забезпечення ПТНЗ – гостра проблема. Існуюча навчально-матеріальна база училищ фізично і морально застаріла. Наявна їй *невідповідність вимогам інноваційних виробничих технологій*. Особливо гострою є ця проблема для училищ промислового спрямування, враховуючи вартість сучасного обладнання та устаткування.

У навчальному процесі використовується 60 відсотків обладнання, устаткування, сільськогосподарської та іншої техніки з двадцятирічним терміном експлуатації, 34 відсотки – від 10 до 20 років, а 6 відсотків – до 10 років.

Кабінет Міністрів України *вперше* ухвалив важливі рішення, які передбачають розробку *програми поетапного оснащення навчально-виробничої бази державних професійно-навчальних закладів на понад один мільярд гривень*.

Протягом 2008-2012 років державні професійно-технічні навчальні заклади сільськогосподарського профілю, машинобудування та інших галузевих напрямів будуть забезпечені новим обладнанням, устаткуванням, сільськогосподарською та іншою технікою.

■ *Що вже зроблено МОН для реалізації цього розпорядження?*

На виконання цього розпорядження Кабінету Міністрів України МОН підготувало проекти Законів України „*Про внесення змін до законодавчих актів України (щодо участі роботодавців у підготовці кваліфікованої робочої сили)*”, яким передбачено законодавчо регульований механізм надання матеріально-технічної допомоги державним професійно-технічним навчальним закладам. Більш того, законопроект передбачено звільнення від оподаткування за умови вкладання коштів у покращення матеріально-технічної бази навчального закладу, з яким він уклав угоду.

Інший проект – „*Про внесення доповнень до статті 46 Закону України «Про професійно-технічну освіту» (щодо зацікавленості висококваліфікованих фахівців виробництва в участі в навчальному процесі)*”, де передбачається якісне посилення кадрового потенціалу державних професійно-технічних навчальних закладів шляхом прийняття на роботу висококваліфікованих фахівців виробництва із зарахуванням часу попередньої роботи за фахом до педагогічного стажу.

Педагогічним колективам, роботодавцям, бізнесу, органам місцевої влади та самоврядування необхідно об'єднати зусилля в справі підготовки якісного потенціалу кваліфікованих робітників у сучасних умовах і не покладати весь тягар тільки на державу.

...необхідно об'єднати зусилля в справі підготовки кваліфікованих робітників і не покладати весь тягар тільки на державу

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВА- ТИКА У ПРОФТЕХОСВІТІ

Участь у Всеукраїнській естафеті інноваційних проєктів 456 педагогічних працівників, колективів 109 ПТНЗ — це перспективний шлях розвитку інноваційних процесів у системі професійно-технічної освіти.

Нелля Ничкало

Нелля НИЧКАЛО

Академік-секретар
Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти АПН України, головний редактор часопису „Професійно-технічна освіта”, співголова Ради всеукраїнського проєкту АПН і журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” „Педагогінноватори в Україні”, доктор педагогічних наук, професор

Професійно-технічна освіта — унікальне явище в історії нашої держави. Незважаючи на численні проблеми, суперечності, катаклізми в соціально-економічних процесах, а їх було немало, педагогічні працівники цієї системи (і викладачі, і

майстри виробничого навчання), більшість керівників ПТНЗ залишалися ентузіастами, оптимістами, справжніми борцями за цю систему, покликання якої — підготовка кваліфікованого робітника для різних виробничих галузей, виховання любові до обраної професії, до трудової діяльності.

Всеукраїнська естафета інноваційних проєктів у системі професійно-технічної освіти, що проводилася в першому півріччі й фінішувала в серпні 2007 року, стала потужним імпульсом у роботі педагогічних колективів, методичних служб,

відкрила нові джерела педагогічної творчості.

Тож у 2007/2008 навчальному році мали добру нагоду вписати ще одну важому сторінку в історію ПТО нашої держави: зафіксувати те нове, що з'явилося в роботі закладів освіти, та її результати. Саме з таким доробком ми й знайомимо нашого читача — директора школи

Наведемо висновки, які можна було зробити, проаналізувавши проєкти, запропоновані ПТНЗ та обласними методичними службами профтехосвіти. Помітною особливістю педагогічних колективів багатьох ПТНЗ — учасників естафети є те, що їхня ініціативність (франц. initiative, від лат. initium — початок) переростає в інноваційність. Адже ініціативність — це морально-психологічна риса особистості, що характеризується здатністю й схильністю до активних і самостійних дій у педагогічному процесі, в освітньо-виховному процесі. Саме вона є джерелом інноваційності в діяльності навчальних закладів різних типів. Сьогодні можна навести десятки, а то й сотні ПТНЗ різних типів, що діють в усіх областях,

містах Києві та Севастополі, котрі переконливо показують, як з ініціативи окремого педагога народжувалися нові ідеї, розроблялися нетрадиційні методи й утверджувалися педагогічні інновації. Імена Віктора Шаталова* з Донецька, Миколи Палтишева* з Одеси, Віктора Харабета з Маріуполя увійшли в історію профтехосвіти України як імена педагогів-новаторів. За радянських часів ці майстри своєї справи керували всесоюзними і республіканськими школами передового педагогічного досвіду, їхня діяльність сприяла створенню в професійних навчальних закладах інноваційного середовища.

На нашу думку, участь у Всеукраїнській естафеті інноваційних проектів 456 педагогічних працівників, колективів 109 ПТНЗ – це перспективний шлях розвитку інноваційних процесів у системі професійно-технічної освіти**.

Вважаємо за доцільне наголосити на винятковій важливості підвищення в педагогічних колективах ПТНЗ мотивації до інноваційної діяльності, усвідомлення керівниками ПТНЗ**, викладачами і майстрами об'єктивної потреби в їх безпосередній участі в інноваційній діяльності. Адже саме в такій діяльності народжуються нові моделі, педагогічні проекти, педагогічні технології, спрямовані на підвищення якості навчально-виробничого процесу і всієї освітньо-виховної роботи. Крім того, інноваційні проекти в професійному навчанні сприятимуть взаємодії ПТНЗ з різними учасниками освітньо-виховної діяльності. Маємо на увазі соціальне партнерство як важливу педагогічну категорію й водночас як вагомий педагогічно-економічний і правовий механізм забезпечення професійної освіти і навчання в умовах ринкової економіки.

Хочемо висловити *деякі міркування і побажання*.

Спорідненість помилок у авторів проектів, які опікуються проблемами профтехосвіти (так само і для серед-

ньої освіти – *ред.*), змушує нас звернути Вашу увагу на далі зазначене.

На жаль, не досить високий рівень педагогічної культури й, напевно, недооцінка важливості врахування результатів наукових досліджень з педагогіки, психології та інших галузей знання призвели подекуди до підміни понять, а відповідно – й до деяких викривлень у ряді проектів, що їх не можна розглядати як інноваційні. Є чимало прикладів, коли сумлінне й відповідально виконання обов'язків у навчально-виховній роботі розглядається як інноваційна діяльність. Або ж інший приклад – багаторічний педагогічний досвід підготовки кваліфікованих робітників пропонується розглядати як інноваційний проект.

На нашу думку, розвиток інноваційних процесів у професійно-технічній освіті потребує системного підходу. Необхідно враховувати, що педагогічна інноватика – це важливий напрям у педагогічній науці. Її мета – вивчення процесів і тенденцій в оновленні педагогічної діяльності, принципів, закономірностей.

Осмислення результатів Всеукраїнської естафети інноваційних проектів дає змогу висловити *деякі пропозиції* щодо розвитку педагогічної інноватики в системі профтехосвіти**, зокрема *необхідно*:

- створити єдину інформаційно-аналітичну систему інноваційної методичної діяльності, спрямовану на розвиток педагогічної інноватики у професійних** навчальних закладах різних типів і форм власності. Це передбачає формування ресурсних центрів, банків даних

*В.Ф. Шаталов відкрив першу сторінку щорічного всеукраїнського проекту АПН і журналу “Директор школи, ліцею, гімназії” – “Педагоги-новатори в Україні”, започаткованого у 2006 році, (див. наш журнал: 2006. – № 6. – С.32–48), а М.М. Палтишев відкрив 30 жовтня 2007 року другу його сторінку (про нього і другу сторінку Проекту – у цьому числі журналу).

** Позначене стосується не лише системи професійно-технічної освіти та ПТНЗ, а й середньої освіти й усіх навчальних закладів середньої освіти – шкіл, ліцеїв, гімназій. – *Ред.*

ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НОВОВВЕДЕНЬ

У діяльності педагогічних колективів ПТНЗ, науково-методичні і навчально-методичних центрів і кабінетів треба здійснювати класифікацію педагогічних нововведень. Як відомо, інновації в освіті систематизуються за напрямками, що залежать від сфери застосування; масштабів перетворень; інноваційного потенціалу; позиції відносно свого попередника; місця появи; часу появи; рівня очікування, прогнозування і планування (очікувані планові нововведення і неочікувані, незаплановані нововведення); а також від галузі педагогічного знання (дидактичні нововведення; виховні нововведення; навчально-виробничі, технологічні нововведення).

З метою надання допомоги педагогічним колективам ПТНЗ у створенні інноваційної атмосфери доцільно вивчати теоретичні засади педагогічної інноватики, тенденції її розвитку в інформаційно-технологічному суспільстві, закони перебігу інноваційних процесів в освіті, принципи управління, типи структур інноваційних процесів, динаміку розвитку та умови їх ефективності. Поряд з цим наголосимо на важливості аналізу відомих педагогічних технологій в різних освітянських підсистемах, виявлення їх особливостей, ключових ознак кожної з них, а також порівняльного аналізу відомих класифікацій педагогічних технологій.

ГЛОСАРІЙ

Концепція (від лат. *Conceptio* – сприйняття):

1) Система поглядів на певне явище; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ; основна ідея будь-якої теорії.

2) У мистецтві – ідейно-творчий задум твору.

3) К. педагогічна – провідна ідея педагогічної теорії.

Інновація – нововведення, що пов'язане з науково-технічним прогресом, оновленням основних фондів, удосконаленням управління, організації виробництва та праці, економіки окремого підприємства в цілому.

Професійна освіта. Словник

ЗАКОНОПРОЕКТИ: ВИТЯГИ

...В умовах значних зрушень у науковому, технічному та соціально-економічному розвитку, які притаманні нашій епосі, зокрема глобалізації та революції у галузі інформаційних і комунікативних технологій, *технічна й професійна освіта має бути найважливішим аспектом процесу навчання в усіх країнах...* (курсив наш – ред.)

...Національна політика має сприяти дослідженням, пов'язаним із технічною та професійною освітою, з особливим акцентом на її потенціалі у межах освіти удоскона-

інноваційного педагогічного і виробничого досвіду, авторських педагогічних технологій;

- сформувати в колективах ПТНЗ** сприятливі умови (психологічні, матеріально-технічні та ін.) для розвитку інноваційно-педагогічної діяльності, підвищення інноваційної культури викладачів, майстрів виробничого навчання, керівників ПТНЗ**, підтримки їхньої інноваційної поведінки та розвитку інноваційного потенціалу;
- здійснити перехід від авторитарного до інноваційного прогностичного характеру управління професійним** навчальним закладом на основі постійної взаємодії із соціальними партнерами з урахуванням динаміки змін на ринку праці;
- домогтися розуміння і усвідомлення керівниками органів державної влади і управління виняткової важливості інноваційності професійної освіти. Адже цій галузі належить готувати фахівця, здатного бути конкурентоспроможним на ринку праці, компетентного, свідомого своєї значущості в житті та світі.

ПРОБЛЕМИ ПРОФТЕХОСВИТИ В ЕПІЦЕНТРІ УВАГИ АПН

Байдужих на засіданнях Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти АПН України не буває. Бо усім нам болять проблеми профтехосвіти, її доля в нашій державі.

Передусім зазначимо, що чимало висловлених пропозицій збігається з тим, про що йдеться на засіданнях інших відділень АПН України, зокрема, щодо: особливої важливої ролі АПН у нашій державі; експериментальної роботи, чистоти експерименту; профільного навчання у старшій школі.

Ми виходимо з того, що успіх – це свято вчорашнього дня. Що досягнуто, то вже є реально. Ми ж обгово-

рюємо проблеми, які нам слід вирішувати в майбутньому:

- Впровадження результатів наукових досліджень. Як використати напрацьоване, як його видати, довести до кожного навчального закладу, як організувати перевірку ефективності розроблених концепцій, методик, рекомендацій?
- Необхідно визначити, куди рухатися далі у науково-методичному забезпеченні діяльності ПТНЗ** різних типів.

Нині слід визначити пріоритетні напрями наукових досліджень з проблем професійної освіти і навчання відповідно до вимог Копенгагенського процесу та інтеграції України в європейський освітній простір і забезпечити їх реалізацію у співпраці з Міністерством освіти і науки України, Українським аналітичним центром професійної освіти „Національна обсерваторія”, провідними ПТНЗ та ВНЗ; навчання на виробництві; навчання незайнятого населення; навчання впродовж життя.

Члени Відділення наголосили на необхідності посилення уваги до зв'язку підготовки сучасного виробничого персоналу з економічними програмами. Про це йшлося у виступі академіка Г.Г. Філіпчука (див. с. 40).

Особливо важливим є обґрунтування в державних програмах блоку, пов'язаного з підготовкою виробничого персоналу для відповідних галузей промисловості, сільського господарства і сфери послуг. Перспективними дослідницькими проблемами є взаємодія з роботодавцями, розвиток соціального партнерства.

Члени Відділення та співробітники наукових підрозділів беруть активну участь у розробці Державної програми розвитку ПТНЗ до 2010 року та у науково-методичному забезпеченні розроблення нового переліку професій з урахуванням перспектив розвитку різних економічних галузей.

життя, й має бути спрямована на її покращення та актуалізацію у світлі превальованих соціально-економічних умов. Ці дослідження варто здійснювати на національному та інституціональному рівнях, а також за ініціативи окремих осіб...”

...Програми технічної та професійної освіти мають бути міждисциплінарними, оскільки опанування багатьох спеціальностей у теперішній час потребує навчання у декількох традиційних галузях, ґрунтуватися на навчальних планах, що включають основні знання, кваліфікації та навички; включати вивчення соціальних та економічних аспектів даної професійної галузі у цілому; передбачати міждисциплінарний підхід з метою підготовки учнів до роботи у мінливих умовах ринку праці, що може включати вивчення іноземної мови, необхідної для роботи за кордоном...”

Рекомендації ЮНЕСКО і МОП
„Технічна і професійна освіта й підготовка для XXI століття”

...Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Основними принципами державної інноваційної політики є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку...”

Закон України про інноваційну діяльність

...Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерству фінансів України, Міністерству праці та соціальної політики України, Міністерству аграрної політики України, Міністерству освіти і науки України та іншим центральним органам виконавчої влади:

- створити механізм цілісної національної системи підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки робітничих кадрів з використанням наявної матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів;
- проаналізувати проблеми кадрового забезпечення галузей і розробити науково обґрунтований прогноз розвитку ринку праці. Уточнити перспективні плани підготовки кваліфікованих робітничих кадрів за професійним спрямуванням. Розглянути питання щодо доцільності розробки законопроекту про якість робочої сили в Україні...”

Постанова Верховної Ради України
„Про стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні”

ПРО МЕТОДИЧНІ СЛУЖБИ

Зрозуміло, що ця робота і в професійних навчальних закладах, і в обласних методичних службах профтехосвіти потребує випереджувального підходу, врахування результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень. Адже педагогічна інноватика є важливою умовою піднесення рівня педагогічної майстерності викладачів і майстрів, забезпечення якості професійної підготовки. На нашу думку, вона має пронизувати психолого-педагогічну підготовку майбутніх педагогів професійної школи, систему підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників в інститутах післядипломної педагогічної освіти, а також роботу училищних методичних об'єднань та самоосвіту викладачів, майстрів виробничого навчання і керівників ПТНЗ.

За таких умов об'єктивно зростає роль працівників методичних служб на обласному рівні та в училищах, їх завдання – вміти прогнозувати й забезпечувати випереджальний підхід у розвитку інноваційної діяльності в системі профтехосвіти.

На жаль, сьогодні наші методичні служби перебувають в лещатах суперечностей, що з кожним роком все більше їх стискають. Так, усі управлінські органи погоджуються з тим, що нині методист має бути науковцем з досвідом роботи у ПТНЗ, публікувати свої авторські праці, надавати кваліфіковану науково-методичну допомогу закладам профтехосвіти в розвитку інноваційної діяльності, проведенні експериментальної роботи, впровадженні результатів наукових досліджень з теорії і методики професійної освіти.

Проте мізерна заробітна плата, відсутність коштів на відрядження з метою стажування, роботи в наукових бібліотеках та інші причини позбавляють їх таких можливостей. У багатьох обласних управліннях освіти і науки методистів обласних центрів і кабінетів використовують як допоміжний персонал для виконання різних доручень, написання довідок і звітів чи перевірки скарг. Вивчення стану цієї проблеми в інших країнах свідчить про значне посилення ролі методичних служб, підвищення статусу і заробітної плати їх працівників. Наприклад, у Російській Федерації на базі колишніх обласних навчально-методичних центрів і кабінетів створено регіональні інститути розвитку професійної освіти. В Україні посилення уваги до методичних служб ПТО гарно декларується, реалії ж вказують на зовсім протилежне.

АРГУМЕНТ НА КОРИСТЬ ЗМІНИ НАЗВИ СИСТЕМИ ПТО

І про назву системи профтехосвіти в нашій державі: якщо ми говоримо про Копенгагенський процес, про інтеграцію в західноєвропейському контексті, то не уникнемо того, щоб привести наш поняттєво-термінологічний апарат і назву цієї системи відповідно до термінології, визначеної міжнародними документами. Нині в розвинених країнах світу професійна освіта охоплює: підготовку виробничого персоналу в професійних училищах і коледжах; професійне навчання на виробництві, навчання і перенавчання безробітних, а також навчання впродовж життя.

Вітаємо члена редакційної Ради нашого журналу з призначенням його на посаду Міністра охорони навколишнього природного середовища України.

Добре, коли високоосвічені освітяни починають керувати державою.

Ми ж чекаємо від Вас, Георгію Георгійовичу, доброго засіву й щедрих жнив!

Верховна Рада підтримала постанову про формування складу Кабінету Міністрів. Відповідно до неї коаліція демократичних сил обрала на посаду міністра охорони навколишнього природного середовища Георгія Філіпчука.

За таке рішення проголосувало 227 депутатів.

ПТО: РОЛЬ СЬОГОДНІШНЯ, А ЩО ЗАВТРА?

ІНТЕРВ'Ю АКАДЕМІКА НЕЛЛІ
НИЧКАЛО ЖУРНАЛУ „ДИРЕКТОР
ШКОЛИ, ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ”

*Успіх – це свято
вчорашнього дня.*

*Що досягнуто, то вже є
реально. Ми ж обговорюємо
проблеми, які нам слід вирі-
шувати в майбутньому.*

Неллі Ничкало

❓ *Яких професіоналів сьо-
годні бракує державі і чому? А
яких спеціалістів підготовлено
більше, ніж є в цьому пот-
ребі? Чому у державі наявна
проблема неузгодженості? Чи
можемо сьогодні готувати
тих, кого потребуємо?*

❑ Неузгодженостей дуже багато, і це пов'язано з ринком праці, з процесами економічного прогнозування, тому що сьогодні ще на загальнодержавному рівні немає прогнозування науково обґрунтованої потреби в кваліфікованих кадрах відповідно до перспектив прогнозу розвитку галузей. Сьогодні ми відчуваємо: бракує будівельників, бракує спеціалістів сфери послуг. Тому у державній політиці головне – це реальний державний прогноз, має бути реальна державна політика на рівні законів, концепцій, інших документів. У нас все написано правильно, тільки під час реалізації існує великий розрив між тим, що задекларовано, і тим, що є насправді, та й реальне фінансування відстає.

❓ *Як слід оцінити сьогоднішній етап ПТО порівняно з тим, що був за радянських часів? Сьогоднішній брак умілих рук – це брак підготовки чи їх затребуваності?*

❑ Я вважаю, що не можна отак просто порівнювати етап ПТО зараз і за радянських часів. За радянських часів у діяльності ПТО теж було багато цікавого, прогресивного, позитивного. Були і позитивні аспекти в державній політиці. Це стосується фінансування, базових підприємств, харчування дітей-сиріт. І ми в книзі „Профтехосвіта ХХІ століття”^{*} відобразили це. Теперішній стан ПТО інший, тому що за часів СРСР не існувало категорії „ринку праці”, „безробіття” – з певних причин заборонялися ці категорії. В умовах незалежності України ринок праці, динаміка змін на ринку праці, динаміка змін у класифікаторах професій, інформаційно-технологічний ринок зумовлюють принципово нові підходи до розвитку ПТО. МОН, держдепартамент розробили концепцію розвитку ПТО. У 2004 році концепція була схвалена АПН, МОН. У цій концепції відображено проблеми, пов'язані з ринком праці і ПТО. І вперше ця проблема прозвучала на загальних зборах АПН у 2005 р., загальні збори АПН вперше заслуховували питання про стан ПТО, перспективи її розвитку, перспективи науково-технічного забезпечення. Тому сьогодні ПТО України – інноваційна, і в цьому спецвипуску журналу (№6, 2007 року) ми представили лише деякі інноваційні проекти. Сучасна ПТО стала інноваційною.

Сучасна ПТО бере участь у міжнародних проєктах. Сьогодні викладачі ПТО пишуть підручники, змінився якісний склад ПТО, кандидати наук працюють у ПТО, тобто сьогодні інша ПТО, це не рівень 40-50 рр.

Сучасна ПТО переросла свої рамки. Сьогодні ПТО виконує багато різних функцій. Це і перекваліфікація безробітних на базі ПТНЗ, організація навчання на виробництві. *Тому ми вважаємо, що назва профтехосвіти вже не відповідає, тобто ПТО є складовою всієї системи профосвіти і навчання. І в зарубіжних країнах вона називається так: система професійної освіти і навчання.* Так і в країнах Європи. Тому в законодавчому плані нам треба працювати над тим, що вже є реально, тобто ми маємо Закон про ПТО, але реально – ця система стала іншою, а закон залишився таким самим. І в цьому серйозна проблема.

^{*} Профтехосвіта України: ХХ століття: Енциклопедичне видання / За ред. Ничкало Н.Г. – К.: Видавництво „АртЕк”, 2004. – 876 с: іл

Держава
і освіта

УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ ПРОЕКТ „ПІДТРИМКА РЕФОРМИ ПТО В УКРАЇНІ”

Прогресуюча політична інтеграція держав Європейського Союзу (ЄС), переплетення їхніх економік, об'єднання ринків

— це тенденції європейського масштабу. Взаємодоповнюючим компонентом єдиного європейського внутрішнього ринку товарів і послуг повинен стати європейський освітній простір (ЄОП). Показником ефективності дії ЄОП є ступінь територіальної та професійної

мобільності кожного окремого громадянина і трудового потенціалу в цілому, від якого і залежить функціонування європейського ринку праці. З цією метою сьогодні розвивається європейська система кваліфікацій.

Україна висловила переконливе прохання вступити якомога швидше до ЄС. Підготовка до вступу — це складний і тривалий процес. Успіх усіх зусиль України, спрямованих на Європу, не в останню чергу залежить від погодженості цілей і результатів освіти в Україні з країнами, які входять до

ЄОП. Цей факт не можна не враховувати під час планування та здійснення освітньої політики в Україні.

При цьому повинні зберігатися ті традиції і національні особливості систем освіти, які успішно зарекомендували себе під час тривалого періоду становлення та функціонування національних систем освіти в попередні періоди. Це значить, що Україна при оцінці успіхів у модернізації системи освіти повинна керуватися цілями й показниками, встановленими країнами, що входять до ЄОП (див. вріз 1).

Ефективність системи ПТО прямо залежить від ступеня потреби на випускників і учнів, які ще навчаються, на регіональному та національному ринках праці, а також від їхньої конкурентоспроможності на міжнародних ринках праці.

Вимоги до кваліфікацій у розвинених економіках докорінно не відрізняються одна від одної, але істотно розрізняються способи їхніх групувань відносно цілей навчання (професія, національна система кваліфікацій тощо), шляхи досягнення мети (дуальна система, кооперативна модель, навчання на основі стандартів ПТО, навчання за модульною системою тощо), а також групування за використанням отриманих кваліфікацій на практиці (монопрофесії,

Юрген ВАЙС

Керівник проекту МОН України та Товариства технічного співробітництва Німеччини „Підтримка реформи ПТО в Україні”, експерт по оцінці проектів Європейського Фонду освіти й Всесвітнього банку, кандидат філософських наук

вузькопрофільні та широкопрофільні професії тощо).

Щоб визначити стратегічні напрями розвитку національної системи ПТО в Україні, доцільно ближче ознайомитися з системами інших країн, вивчити їхній досвід. Для цього є широкий спектр можливостей, зокрема:

- участь у міжнародних проєктах;
- вивчення міжнародних програмних документів і звітів про результати їхнього виконання.

Активна участь у проведеному дво- та багатосторонніх міжнародних проєктів сприяє вивченню і використанню передового міжнародного досвіду для цілеспрямованого розвитку окремих напрямів ПТО. Наприклад, українсько-німецький проєкт „Підтримка реформи ПТО в Україні” спрямований на поліпшення процесу узгодження ПТО з вимогами ринку праці. Спираючись на міжнародний досвід і з огляду на особливості України, в рамках цього проєкту вперше розробляється та випробується методика повного циклу дій щодо розробки і застосування стандартів ПТО для конкретних широкопрофільних професій:

- розробка і апробація методики визначення кваліфікаційних вимог роботодавців і вимог ринку праці в цілому для окремих сфер професійної діяльності;
- реструктуризація професій з урахуванням виявлених кваліфікаційних вимог практики, а також розробка відповідних кваліфікаційних характеристик;

ЗАГАЛЬНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

В умовах переходу від постіндустріального суспільства до суспільства знань, інформаційного суспільства швидкий розвиток знань стає головною рушійною силою економічного зростання і розвитку. На Лісабонському саміті в 2000 р. Комісія ЄС прийняла стратегічну мету – до 2010 р. стати найбільш динамічним і конкурентоспроможним економічним простором у світі, успіхи якого ґрунтуються насамперед на систематичному розвитку і використанні знань. Ця мета вказує на те, що освіта все більше перетворюється в потужну продуктивну силу.

На цьому тлі вимальовується, що системи освіти повинні представляти найбільшій структури послуг. Це особливо яскраво проявляється в професійно-технічній освіті, результати якої безпосередньо впливають на створення валового суспільного продукту. Якість ПТО істотно впливає на конкурентоспроможність відповідної держави. Тому надалі зосередимось на підсистемі ПТО, яка обслуговує різні суб'єкти, кожен з яких робить свій специфічний внесок у використання виробничої сили „знання”.

- Послуги для індивідуумів. Доступ до якісної освіти є передумовою для рівноправної участі і творчого внеску кожного громадянина в розвиток суспільства. Крім того, він визначає можливості самореалізації і, зокрема, професійного зростання.
- Послуги для роботодавців. Система ПТО покликана розвивати необхідний трудовий потенціал, тобто надати роботодавцям висококваліфіковані кадри для організації та здійснення конкурентоспроможної економічної діяльності і ефективної адміністрації.
- Послуги для держави та суспільства в цілому. ПТО продовжує і удосконалює загальну освіту і виховання. Чітка орієнтація ПТО на потреби ринку праці, з одного боку, і створення умов для професійної мобільності трудового потенціалу протягом усього життя, з іншого боку, мають запобігати надмірному навантаженню соціальних систем і гнучкому реагуванню на зміни ситуації.

Отже, ПТО – це не самоціль, а лише засіб для розвитку ресурсів. Головне завдання полягає в тому, щоб готувати освічених людей, які вміють вести повноцінне, відповідальне особисте, сімейне і професійне життя. Тільки такі компетентні кадри готові нести відповідальність і надалі здатні брати участь у розвитку економіки та суспільства в цілому.

Підготовка висококваліфікованих кадрів – це тільки перша частина завдання середнього професійного і вищого навчального закладів освіти. *Будь-який виробник послуг може вжити тільки тоді, коли він здатен продати їх клієнтам.* Навіть якщо поки немає адекватного інструментарію виміру, освітні установи не повинні забувати про те, що *успіх кожного професійного та вищого навчального закладу повинен оцінюватися такими критеріями:*

- кількість працевлаштованих за напрямом випускників;
- подальше професійне вдосконалення випускників;
- розвиток доходів випускників тощо.

Таким чином, *одна з найважливіших функцій системи освіти і, зокрема, ПТО полягає в тому, щоб запропонувати молоді і дорослому населенню набувати таких кваліфікацій, які користуються попитом на ринку праці.*

ЗАХОДИ ПРОГРАМИ

1. **Мобільність.** У цьому пункті заохочується короткочасне або довгострокове перебування за кордоном, яке має бути частиною професійної освіти або підвищення кваліфікації. Тут є кілька цільових груп:

- особи в первісній профосвіті – профучилищі або на підприємстві; *мета:* заохочення в набутті додаткової професійної кваліфікації в іншій державі для поліпшення доступу до ринку праці;
- молоді працівники і випускники вищих шкіл – в установах профосвіти або на підприємстві; студенти – на підприємстві; *мета:* підтримка зусиль щодо пошуку роботи на ринку праці. Одночасно це коло осіб допомагає підприємству одержати транснаціональний досвід і сприяє йому у трансфері технологій;
- викладачі, консультанти, педагогічні працівники;
- крім того, у рамках ЛДВ впроваджено програму відвідування занять. Цільовою групою є відповідальні особи профосвіти, включаючи соціальних партнерів; *мета:* підтримка трансферу технологічних інновацій у МСП, а також підвищення кваліфікації керівного персоналу на підприємствах з урахуванням технологічних і організаційних змін; підготовка транснаціональних акцій у профосвіті.

2. **Пілотні проекти.** Підтримка транснаціональних проектів („європейських модельних досліджень”) з урахуванням розвитку і поширення інновацій і якості в профосвіті. Пілотні проекти проводяться в концепційних цілях, з метою розвитку і апробації. При цьому мова може йти про розробку інноваційних методів, змістів та ідей у профосвіті. Можна приєднатися до вже розпочатої роботи, але при цьому треба внести істотно новий аспект.

3. **Мовна компетенція.** Підтримка відбувається за допомогою проектів з поліпшення мовної та культурної компетентності в профосвіті за допомогою проектів двох видів:

- транснаціональні проекти з розробки навчальних матеріалів, а також інноваційних, адаптованих до специфічних вимог певної професії або сектора економіки, навчальних методів;
- транснаціональні проекти обміну для поліпшення мовної і культурної компетенції викладачів і учасників проектів мобільності.

4. **Транснаціональні мережі.** Метою є складання, систематизація і подальший розвиток європейського професійного знання та інноваційних ідей, поліпшення аналізу і попередня оцінка потреб у кваліфікації та компетенції, а також поширення результатів мереж і проектів по всьому ЄС.

5. **Тематичні акції.** Для тем, що мають особливий інтерес на суспільному рівні, можна визначити окремі тендерні пункти, так звані „Тематичні акції”. Підтримуються пілотні проекти і транснаціональні мережі.

6. **Матеріали порівняння.** Підтримуються порівняння даних, дослідження та аналіз, контроль і поширення практики. Збір даних та аналіз є дослідницькими роботами щодо розвитку знань у галузі європейської профосвіти при придбанні орієнтованого на майбутнє, прив'язаного до практики і описового знання. Обмін порівняльними даними служить складанню і поліпшенню статистики освіти у сфері навчання і підвищення кваліфікації в країнах-членах ЄС.

7. **Спільні акції.** Теми, які виходять за межі профосвіти і стосуються також загальної освіти і молоді (SOKRATES), підтримуються в рамках так званих спільних акцій. Тут проводяться окремі тендери.

- розробка і апробація методики створення стандартів ПТО відповідно до вимог Закону України „Про професійно-технічну освіту”;
- розробка і апробація методики рецензування розроблених стандартів ПТО;
- розробка методики визначення потреби в підвищенні кваліфікації педагогічних працівників (викладачів і майстрів виробничого навчання) для впровадження розроблених стандартів ПТО, а також проведення курсів підвищення кваліфікації;
- апробація розроблених стандартів ПТО з наступним удосконаленням методикою розробки стандартів, а також самих стандартів ПТО;
- розробка і апробація методики спостереження за професійною кар'єрою учнів, що були навчені відповідно до розроблених стандартів.

У пілотній фазі проекту набір вищезгаданих методичних матеріалів розроблено і апробовано на матеріалі професій будівельної галузі. У цей час вони використовуються у таких двох галузях, як інформаційні та комунікаційні технології, туризм. Більш докладну інформацію про цілі та результати проекту можна отримати на Web-сторінці проекту¹.

Звичайно, українська система ПТО насамперед готує кваліфіковані кадри для національного і регіонального ринків праці України. Але внаслідок швидкозростаючого переплетення націо-

¹ www.proekt-ptо.com.ua

² <http://leonardo.cec.eu.int>

нальних економік (мобільність капіталів, виробничих потужностей, робочої сили), не можна не враховувати тенденції і розвиток подій за кордоном. Тому проект взяв на себе роль ініціатора порівняльних аналізів і розробника відгуків за сумісністю цілей і завдань у галузі ПТО. Впровадження і постійна актуалізація системи стандартів ПТО в рамках українсько-німецького проекту – це значний крок у напрямі європеїзації ПТО України.

Одним з найбільших міжєвропейських проектів є „Леонардо да Вінчі” (ЛДВ) Європейського Союзу², який протягом уже майже 10 років став форумом для співробітництва сотень партнерів по всіх складових системи ПТО з різних країн ЄС. У цей час він перетворився на потужний інструмент щодо досягнення цілей Барселонської програми і Копенгагенської декларації. Програма містить сім видів заходів (див. вріз).

Проект являє собою майстерню для розробки ПТО майбутнього. Співробітництво в цьому проекті забезпечувало б можливість включення багатьох колективних та індивідуальних суб'єктів ПТО в процес розвитку ЄОП, а також участь у спільному знаходженні кращих шляхів розвитку ПТО. Тож, поперше, кооперація України з цим проектом нам здається досить бажаною – переважно у ролі учасника, а якщо це поки ще неможливо, то хоча б з офіційним статусом спостерігача.

По-друге, в останні роки ЄС доклав чимало зусиль щодо розширення європей-

ПТО: РОЛЬ СЬОГОДНІШНЯ, А ЩО ЗАВТРА?

Інтерв'ю доктора Юргена Вайса Ользі Виговській

? *Вы по своему образованию имеете отношение к системе профтехобразования?*

! Да. Я инженер-машиностроитель.

? *Опыт приобрели в Германии?*

! Да.

? *А какой деятельностью вы занимались?*

! Обучением. Работал мастером на производстве, в высшей школе 24 года преподаю.

? *Чем вызван Ваш приезд сюда? Это наше приглашение или Ваша инициатива?*

! Я уже 16 лет работаю международным консультантом крупных проектов по образованию, поэтому я хорошо знаю проблемы военнослужащих, работал над проектом реабилитации военнослужащих. И в Украине тоже.

? *А как получилось, что вы сейчас работаете над проектом реформ профтехобразования?*

! Я работал 3 года над проектом профтехобразования в России. Моя фирма работает в 40 странах. *Надо повышать имидж профтехобразования.* Высшая школа пока лидерство перетягивает на себя. Главное – нет политики, мы не знаем, куда идем. Как я могу решить вопрос оборудования училищ, если я не знаю, каким профессиям я буду учить. Идет модернизация. Кабмин предлагает 2500 профессий, но перечня современных профессий там нет, их около 250, а базовых – 50-80. Должно быть укрупнение специальностей, потому что сегодня есть работа, а завтра – нет. Должна быть широкопрофильная подготовка и переход на личность, поэтапный переход на новое место, должны быть механизмы адаптации. Профессионал – это личность.

? *Что Вы думаете по поводу современных программ профессионально-технической подготовки?*

! Нам нужно модернизировать систему професий.

? *Но во времена Советского Союза у нас было хорошее профессионально-техническое образование, мы его и унаследовали.*

! Эта система может работать и сегодня. Мы должны понять, что произошло. Раньше мы плановыми механизмами пользовались, а теперь рыночные, а это уже другое. Сейчас очень трудно делать прогнозы. Чем уже профессии, тем больше мы ошибаемся. Чем шире, тем меньше мы ошибаемся. Каждый молодой человек имеет право получить базовое образование как фундамент. Мы об этом информируем министерство, но нас не очень слушают.

Моя задача – создать методические основы для разработки широкопрофильных профессий. Мы разработали в 5 секторах экономики образцы стандартов профессий. Мы предлагаем такую профессию как оператор обработки информации программного обеспечения и еще 4. *Оператор ПК – это уже не серьезно. Нужно 80 % рабочих профессий и 20% в высшем образовании. Должна быть система преемственности общеобразовательной, профессиональной, высшей школы.*

? *Давайте рассмотрим связь общеобразовательной и профессиональной подготовки более подробно. Какие вы видите направления?*

! Среднее образование и профобразование нужно сочетать, потому что идет интеллектуализация процесса. А сегодня каждый думает, как обойти профессиональное образование и попасть в высшее. Это плохо.

? *Вы верно заметили, ведь, по-правде, достаточного уважения к рабочим профессиям у нас так и не сложилось. Бытовало мнение, что ПТО для всех тех, кто плохо учится в школе или не хочет учиться вообще.*

Но может сейчас надо подымать статус новых профессий, больше писать об этом, говорить?

! Все знают старую систему, и изменить это очень трудно.

? *А почему у вас в Германии по-другому, может, это зависит от уровня культуры, уровня развития самого общества?*

! Это исторический процесс. В Германии этот вопрос снят. Идет поток инноваций. Но за 10 лет в Украине я увидел, что ваша система профтехобразования лучше. Не надо тратить деньги на мастерские, навыки нужно получать на предприятиях. Если промышленность заинтересована, то создаст соответственные условия. Много можно делать через компьютер, тренажеры. Мы мало используем современные информационные технологии. Если сейчас что-то делать, нужно менять подход. В документах все очень красиво. Но в систему входит компонент финансирования. Должно быть финансирование результата. Есть госзаказ, но потом нужно трудоустроить всех. Мы занимались этим вопросом при переподготовке военнослужащих. Нужно учитывать норматив на парикмахеров и другие специальности.

? *То, что происходит в Украине, другими странами поддерживается или нет?*

! Нет. Очень плохо организована устойчивость этого процесса. Нужно скоординировать этот процесс, потому что этого не хватает.

? *Эта организация зависит от кого: от правительства или от всех нас?*

! Этим должно заниматься Минэкономики. Не хватает распространения хороших материалов, примеров, идей.

ського освітнього простору. Крім проведення проектів на рівні ЄС, у галузі ПТО прийнято низку програмних документів. Два найважливіших з них – Барселонська програма і Копенгагенська декларація, які визначають довгостроковий, стратегічний розвиток ПТО і, зокрема, становлення ЄОП.

У 2001 р. у Стокгольмі Європейська Рада прийняла звіт „Конкретні майбутні цілі системи освіти“ і доручила Раді міністрів освіти членів Союзу розробити робочу програму – „Детальна робоча програма з досягнення цілей системи загальної та професійної освіти в Європі до 2010 р.“, яку прийняла Європейська Рада на засіданні в Барселоні у березні 2002 р.³ Програма ґрунтується на таких трьох стратегічних цілях:

- Підвищення якості і ефективності систем загальної та професійної освіти в ЄС. У галузі загальної та професійної освіти треба досягти найвищої якості для того, щоб у світовому масштабі Європу визнали еталоном щодо якості і значущості своїх систем, а також установ загальної та професійної освіти.
- Полегшений доступ до професійної освіти для всіх. Системи загальної та професійної освіти у Європі будуть спільними на такому рівні, що громадяни зможуть вільно пересуватися в межах цих систем і використовувати переваги їхнього різноманіття. Посвідчення кваліфікації, знань і навичок, які були отримані де-небудь

³ <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/vocational>

у ЄС, дійсні скрізь у межах Співтовариства з метою освіти і підвищення кваліфікації. Крім того, громадяни Європи будь-якого віку мають доступ до навчання протягом усього життя.

- **Відкритість систем загальної та професійної освіти стосовно світу.** Європа відкрита для взаємовигідного співробітництва з усіма іншими регіонами і повинна стати головною метою студентів, викладачів і дослідників з інших регіонів світу.

Наведені цілі поділяються на тринадцять підцілей, з якими можна ознайомитися на зазначеному вище сайті.

З метою виконання Програми 29-30 листопада 2002 р. в Копенгагені прийнято „Декларацію про посилену європейську кооперацію в галузі ПТО”⁴ з трьома пріоритетними напрямками, по кожному з яких створено робочу групу експертів:

- **Підвищення транспарентності для компетенцій і кваліфікацій.** Передбачається збільшення прозорості функціонування систем ПТО, процесів і результатів ПТО шляхом єдиних інструментів (ЄвроБіографія, ЄвроПаспорт), а також шляхом широкого надання інформаційно-консалтингових послуг. Для виконання останнього завдання створено спеціальні національні агентства. Крім того, розроблено проект моделі Європейської структури кваліфікацій.
- **Забезпечення якості ПТО.** Розвиток спільної мо-

⁴ <http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen>

? *А что изменилось за то время, что Вы здесь, для нашей системы ПТО?*

! Мы работаем с интересными людьми, с предприятиями, министерством, институтом Патона. Есть профессионально-образовательные стандарты и стандарты профессий. Есть разница между подготовкой кадров и обучением. Мы изучаем, чем занимается сотрудник на производстве, это идет обучение профессии. *Профессия должна отвечать рынку труда.*

? *Как вы считаете, доктор Вайс, есть такая профессия – директор школы?*

! Это профессия управленческая. Директора нужно готовить через систему повышения квалификации. Это должность.

? *Вы считаете, что нет необходимости готовить директора, начиная со студенческой скамьи?*

! Да. Это должность.

? *Скажите, а что Вы думаете о наших директорах. Что это за аудитория для Вас?*

! Есть разные категории. Одни думают об имидже, другие о коллективе. Условия работы очень сложные.

? *Мне бы хотелось, чтобы вы подсказали нашим руководителям школ, с чего им начинать в средней школе?*

! Школа должна начать с воспитания и преемственности. Это очень важно. Система образования устарела, не работает, особенно общего образования. Профессиональное образование – да. В перспективе, я думаю, ваша структура лучше. Во-первых, разукрупнение предприятий. Кто на предприятии будет учить этого ученика? Нет профессионалов. В будущем в системе ПТО главную роль должна играть система образовательная, то есть центр ПТО. В Германии предприятие заключает договор о попечении ученика. И договор заключает ПТУ. Это тоже хорошо, потому что ПТУ должно вести этого ученика до выпуска и на стажировке.

Ваш земляк Виктор Делавоз, одессит, ввел промежуточное звено и был отцом ПТО в Европе и США (1875 год). Был распространен русский метод – это теоретическое занятие, практическое занятие в учебных мастерских, а потом стажировка на предприятии. Он разработал целую систему работы, представлял ее на международных выставках в Париже, Вене, Филадельфии, она была признана в мире. *Эта триада – теория, практика, опыт – пережила эпоху и осталась ведущей.*

? *То какая же задача школы остается? И в чем тогда преемственность?*

! Средняя школа дает основу, там не нужно профильности, потому что это ограничивает развитие. Школа должна готовить к жизни. ПТО направлено на экономику, на реализацию человека.

? Доктор Вайс, Вам, например, предлагается наполнить систему профессионального образования всем необходимым. Что должно быть в ней первым?

! Это должны быть хорошо отработанные стандарты. Что мы предлагаем министерству? Прежде всего, на основе анализа экономического общественного строя создать систему современных профессий, классифицировать их, описать. Интересная работа идет в Луганском институте общественного труда...

? А Вы не считаете, что все-таки школы надо насыщать информацией о профессиях, потому что пока общество созреет и начнет эту работу на телевидении и т.д. Может быть, нужна общая информация?

! Это очень важно. ПрофорIENTATION – это то, что надо возобновить.

? У нас профорIENTATION понимается очень узко: это договор с вузом и подготовка к вступлению в этот вуз.

! Но это профинформация.

? А о чем бы вы хотели информировать школьников?

! О современных профессиях мира. Мы на рынке труда. Поэтому разрабатываем стандарты, методическое обеспечение, апробации, поддержку планирования, поддержку трудоустройства.

Согласна с Вами, доктор Вайс, ведь молодой человек должен быть максимально информированным о возможностях мира, в котором мы живем, и выбирать свой путь самостоятельно и осмысленно. А для этого требуются знания самого себя, своих возможностей, чтобы решить – действительно ли ему подходит избранная профессия и станет ли она оптимальной для его личностного развития. Мы очень мало думаем над этими вопросами, когда решаем проблемы профильности в школах, к сожалению, это остается пока делом будущего.

Все же замечу, что многие наши думающие директора школ уже сегодня изыскивают возможности, чтобы реально помогать детям в выборе их будущей не просто профессии, а „средной” деятельности.

Спасибо за интервью, доктор Вайс за высказанные идеи, за то, что подарили факт, в который раз, свидетельствующий о талантливости нашего народа и о том, что мы мало ценим свое. Уверена, Ваши мысли найдут отклик у наших читателей! А мой отклик Вы уже услышали. Спасибо!

Один із авторів цієї книги – Юрген Вайс

делі, методики, критеріїв і принципів щодо забезпечення якості ПТО.

- **Розвиток Європейської системи кредитів і обліку в галузі ПТО.** Розробка спільних принципів для оцінки і визнання того, чого працівник навчається в неформальному оточенні та інформаційному просторі, а також розвиток довічного інформаційно-консультаційного супроводу, що поліпшує доступ до навчання протягом усього життя. Перші звіти робочих груп подано в 2003-2005 рр.

Така координація цілей і результатів роботи національних систем освіти не означає, що країни ЄС прагнуть до ототожнення національних систем, до їхнього вливання в одну велику єдину систему. Скоріше навпаки: *країни ЄС намагаються виявляти і впроваджувати найефективніші шляхи досягнення намічених цілей і результатів, і тим самим збагатити національні системи.*

Незважаючи на те, що „нові сусіди” поки що офіційно не запрошені до участі в процесі створення ЄОП, для України видається доцільним орієнтуватися на цілі та показники країн-членів ЄС. Це, з одного боку, забезпечує безперешкодне стикування з країнами ЄС – сьогодні та у майбутньому, а з другого боку, дасть змогу Україні довгостроково розвивати власні сильні сторони і усунути слабкі місця, не відмовляючись від національних рис та особливостей системи освіти.

Це, на наш погляд, повинно чіткіше відбитися в Державній програмі розвитку профтехосвіти України до 2010 р.

ІННОВАЦІЙНА ШКОЛА

<http://children.kmu.gov.ua>

*Розпочав роботу Інтернет-проект
**Урядовий сайт для юних громадян:
влада, громадськість, діалог.***

*Разом з героями сайту учні ваших шкіл,
шановні директори, зможуть здійснити
екскурсію Будинком Уряду, відвідати
школу громадянської освіти, взяти участь
у іграх та конкурсах, дізнатись про роботу
Кабінету Міністрів України та органів
виконавчої влади.*

01008, м. Київ, вул. Грушевського, 12/2
Секретаріат Кабінету Міністрів України
www.kmu.gov.ua

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ ПАЛТИШЕВ

ОПОНЕНТ ЧИ СОРАТНИК СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ

*Аналітичний огляд матеріалів презентації другої сторінки щорічного Всеукраїнського проекту „Педагоги-новатори в Україні” **

Цей проєкт започатковано рік тому першою сторінкою „В.Ф. Шаталов: його ідеї працюють і сьогодні”. Якщо говорити про наслідки нашого проєкту, можемо сказати, що на сьогодні В.Ф.Шаталов – почесний доктор АПН, а Василь Григорович Кремень знайшов можливість нагородити новатора найвищою нагородою АПН – золотою медаллю імені К. Ушинського. В.Ф. Шаталов увесь

вечір тримав рукою нагороду і все перепитував, чи це справді найвища нагорода України. Пригадалося: “раз зігрите серце – вік не прохолоне”.

До наслідків проєкту можна віднести і те, що на сьогодні Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В.О. Сухомлинського має найповніше ви-

* Матеріал підготували:

О.І. Виговська, завідувач Відділом науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ, доцент, кандидат педагогічних наук.

О.С. Виговський, науковий співробітник Відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ АПН України.

дання в Україні праць В.Ф. Шаталова.

Сьогодні ми відкриваємо другу сторінку, яка називається „Микола Миколайович Палтишев – соратник чи опонент сучасної педагогіки”. Сьогодні разом з Миколою Миколайовичем ми зробимо багато. Ми будемо думати, слухати, прозрівати і будемо брати ті ідеї, які ми дійсно можемо запровадити у своєму досвіді.

Микола Миколайович Палтишев – Народний вчитель СРСР, покаже головне – як трикутник, який створюється між учителями – дітьми – батьками і який ми часто називаємо бермудським, як він може стати оазою плекання творчих особистостей, окриленних особистостей. Вже потім, після завершення Проєкту, кожен з нас, переконана, неодноразово повернеться до почутого і побаченого сьогодні.

Президент АПН Василь Григорович Кремень, коли я уперше прийшла до нього з ідеєю цього проєкту, відразу підтримав її і прийняв пропозицію членів редакційної ради журналу «Директор школи, ліцею, гімназії» очолити Раду проєкту. Сьогодні Василь Григорович допомагає проєкту і словом, і ділом. Тож надаємо йому слово.

Ольга
ВИГОВСЬКА

Я дійсно вітаю ці проекти, вдячний Ользі Іванівні, що вдруге уже проводимо. Я думаю, що наші зустрічі зробимо значно частіше. До того ж педагогів-новаторів у нас досить багато, і з кожним буде важливо познайомитися, з його ідеями, переконаннями, технологіями навчання. Я

дуже радий, що ми сьогодні маємо честь зустрічатись з М.М. Палтишевим. Думаю, що немає тут людини, яка б не пам'ятала це прізвище протягом десятиріч. Це людина, яка є видатним педагогом двох століть – минулого і сучасного.

Василь КРЕМЕНЬ

І для цього є певні підстави. Я маю на увазі ідею особистісного розвитку, мені більше подобається назва дитиноцентризм – це максимальне наближення навчання і виховання кожної дитини відповідно до її здібностей. Власне Микола Миколайович сповідував такі підходи, реалізовував у конкретному досвіді, тому слава і шана йому за це.

АПН поставила за мету всіляко сприяти зібранню найкращого досвіду і минулого, і сьогодення в Україні, щоб знайомити з ним освітян. Я радий повідомити, що *Президія АПН одногослосно прийняла рішення про нагородження Миколи Миколайовича Палтишева найвищою нашою нагородою – золотою медаллю імені К. Ушинського.*

Дозвольте мені її вручити.

Хочу побачити Миколі Миколайовичу зробити ще багато на ниві української освіти, щастя, добра!

СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО НОВАТОРІВ

пілотне дослідження

За ідеєю і під керівництвом О.І. Виговської проведено цього року пілотне дослідження з вивчення інформаційних потреб суб'єктів навчально-виховного процесу. Серед інших хвилювало нас питання, а як українське суспільство, особливо та його частина, що тісно пов'язана зі школою, ставиться до новаторів, винахідників взагалі і, зокрема, до педагогів-новаторів.

Узагальнені дані анкет учнів київських шкіл, батьків та вчителів, а всього було опитаних – **558 респондентів**, з них: батьків – **344**, учителів – **44**, учнів – **118**, інших респондентів – **52**, дають можливість охарактеризувати ставлення наших респондентів до вчителів-новаторів, до кращих вчителів країни, району, міста.

Так знати про них захотіли **54%** батьків. **89%** інших респондентів та **100%** учнів *не цікавляться* такою інформацією. Знову ж таки, лише **усім вчителям** вона є цікавою.

Аналогічними були їх відповіді й на запитання: *“Чи цікаві вам були б телепередачі про найкращих учителів, учителів-новаторів?”* Усі вчителі незмінно відповіли: “Так”, батьки – **56%**, проте **90%** інших респондентів та учнів це майже не обходить.

ПІЗНАННЯ СВІТУ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Яочень признателен за встречу. Для меня неожиданна эта награда.

**Микола
ПАЛТИШЕВ**

А сейчас хочу начать с того, с чего начинаю каждый свой урок физики. Каждый год на первом уроке у меня идет музыка – Шопен, „Фантазии-экспромт”. И каждый год, какие бы ученики у меня ни были, они замирают при этом, и я говорю такие слова: „Сегодня я открыл окно и замер...”.

Мы, В.Ф. Шаталов, С. Лысенкова и я, в нашем опыте – это начиналось 20 с лишним лет назад – мы пробивались, писали одно, а на уроках делали другое, и вот музыка, которая прозвучала, это музыка вводного урока. У меня таких уроков не много – на весь курс физики – 10-11 уроков. Но физика остается физикой. И возникает вопрос: *а что такое физика, и почему я не имею права включать музыку?*

Мы сейчас живем в другом времени, и вы понимаете, что путь познания проходит через направления: первое направление – это *путь через религию*. Да, мы познавали мир через религию, и наши предки, и в конце концов религия определила нормы поведения че-

ловека, как ему жить в этом мире.

Второй путь – это философия, куда входила физика. Физика не была отдельной наукой, это было философствование о мире. Сегодня учитель – ремесленник. Заходишь в класс – они решают задачи. И инспектор, который проверяет физику, не спрашивает ребят, что такое дифракция на атомно-молекулярном уровне, как вы представляете это себе, а вот подставить цифры в формулу – это да. И учитель загнан в это ремесленничество. Но куда-то философия из физики исчезла.

Здесь сидят мои ученики. И они знают, что физика – это легко, это решение задач, понимание окружающего нас мира, это твоя философия, твое состояние, это понимание, почему гроза, а почему молния, почему весь класс у меня на уроке начинает засыпать. Смотришь в окно – а там тучи, и начинаешь говорить о зарядах, что земля заряжена одним знаком, а облака другим знаком, а у человека заряд ноль, одна часть человека заряжена как тучи, а другая – как земля, образуется магнитное поле, сосуды сужаются, и мы засыпаем. Мы начинаем понимать, почему мир такой, а не иной.

Философия жизни – моя позиция в жизни, как к ней относиться. Например, теория колебаний. Это ведь не колебание маятника, это гораздо сложнее, а вот эти задачки – это маленькая час-

тичка физики. Все остальное — это наука о жизни, наука о природе. Итак, религия, философия и, наконец, наука.

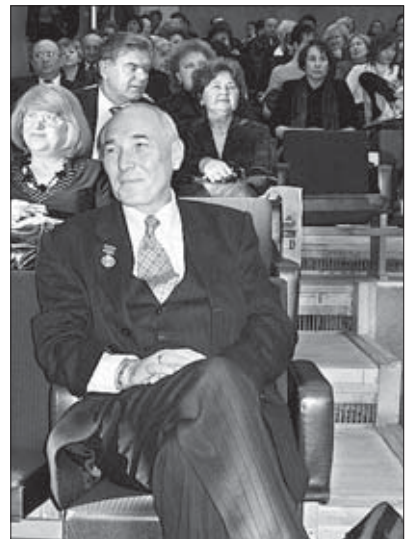
Сегодня, когда мы говорим о науке, когда мы говорим о современном учителе, который не только владеет научными знаниями на высочайшем уровне, когда он может импровизировать на уроке в зависимости от класса. Я в одной книге писал, что существует такое понятие, как *состояние урока*. Я иду на сложный урок — я ввожу себя в это состояние, я захожу в класс и ввожу учеников в это состояние, использую определенные методы. Я иду на легкий урок и понимаю, что можно смеяться, шутить. Если я иду на урок, где должен быть сделан математический вывод — я их настраиваю на этот вывод.

За свою жизнь я побывал во многих музеях, я рос в Ленинграде, побывал во многих странах, мне показывали чудеса света, а я думал, как я о них расскажу детям. Картины Ренуара, Пиросмани, Рериха, Гогена — они все разные, но и их можно применить к физике, их должны знать мои ученики. Музыка Шопена, Грига, Гайдна, Бетховена — как же я, учитель физики, буду нести это детям? И я нашел место на вводных уроках. Вы знаете, что сегодня МОН и АПН выстроили такую цепочку, раньше я делал это подпольно, и учителя, которые бывали у меня (каждый год около 300 открытых уроков, 30000 учителей), говорили, что они не могут проводить

такие уроки, потому что их нет в программе. Сегодня пожалуйста — вводные уроки, обучающие уроки и итоговые.

Может, большую часть внимания нужно отдавать вводным урокам. Я не знаю, представляете вы себе такое: на одном уроке я показываю всю оптику, а в это время звучит „Лунная соната” и звучат стихи Л. Мартынова. И поверьте, я 30 лет проработал в профтехобразовании, когда звучит такая музыка, никто не шелохнется, потому что это их музыка. Поверьте, провести этот урок достаточно тяжело, потому что нужно много техники. В вводных уроках главное — *найти идею*, не просто показать, что они будут изучать, а заинтересовать их, вести за собой.

Мы стараемся сделать так, чтоб дети не шумели, делали так, а не иначе, и к этому привела нас вся Россия, мы привыкли быть такими, какими хотят нас видеть, и в любой сказке видно, как мы примитивны. Возьмем сказку о курочке Рябе.

Дед и баба хотели разбить яйцо не простое, а золотое, но почему? Потому что из него нужно сделать яичницу, нас к этому приучили. И когда мышка яйцо разбила, то курочка обещает деду и бабе простое яйцо, к какому они привыкли. Так и в педагогике. „У лукоморья дуб зеленый...”, и это мы с вами на цепи, от которой не можем освободиться.

Мы можем об этом говорить много, но нельзя быть тривиальным. Я был на конкурсе „Учитель года” нашего района, выступали разные учителя. И вдруг выступает молодой учитель, лет 30, и говорит, что разработал какие-то тренажеры, что разработал свою систему. И он был изюминкой, проводил нестандартные уроки, он увлечен своим делом. Но ему делают замечание – он работает не по программе. А я, а Амонашвили, а Шаталов – когда мы работали по программе? **Никто не знает, даже министерство, что сегодня нужно детям.**

Есть дистанция между *конкретной наукой* и *конкретными детьми*. И вот молодой учитель – не убейте его.

ПРО ПЕРШІ УРОКИ В ТЕМІ

Вводный урок к теме „Естественная радиоактивность” я начинаю со сти-

хов о быстротечности времени. Я должен показать на примере из жизни двух выдающихся людей, лауреатов Нобелевской премии Марии Кюри и Жюлио Кюри – историю их любви, бережное отношение друг к другу и какую музыку подобрать? Я подбирал из Баха „Аве Мария”, и других, вариантов 17 было, и, наконец, останавливаюсь на том, что детям может не очень нравиться – „Аве Мария”. Идет рассказ о подвиге этих людей, потому что то, что они создали, – не просто на грани жизни и смерти.

В прошлом году я зарабатывал себе на пенсию и работал в трех школах. И вот в одной обычной школе я проводил урок по „Аве Марии”, а сидел класс футболистов, 32 человека, и когда урок закончился – они сидят, смотря, а потом медленно начали собираться. А я перед тем, как идти на урок, долго выбирал музыку. XVI век – кто же тогда жил? Ботичелли, Рембрант, Паскаль, Шекспир – и я подбираю музыку той эпохи, я хочу показать, что это такое прежде всего. Я начинаю этот раздел физики, и это не просто музыка.

Когда у меня была уже своя школа, ко мне приезжали учителя, и один учитель сделал так: всюду проекторы, слайды с изображениями Парижа, звучит французская музыка и 20 минут урока идет на французском языке, показывают опыты, которые я бы на вводном уроке показал, а потом задает вопрос: „Ребята, а почему я урок

проводил на французькому мові?” Потому що всі ці відкриття відбулися в Франції. І в кінці гімназії. А що потрібно дітям? Їх потрібно навчити працювати, вирішувати завдання, але де вони побачать узагальнений варіант? У нас є небо 2,5х3,0 м., звідки береться „Лунна соната”, а портрети можуть розповідати про свою біографію, і звучить музика тієї епохи, коли жив вчений.

Ми стільки побачили, почули про перші уроки, але було б не правильно, якби ми не показали саму суть системи поетапного навчання Палтишева.

І тому ми з вами зараз будемо запрошені до зали „Останкіно”, де Микола Миколайович багато років тому розповідав колегам з усієї тодішньої нашої країни – СРСР – про свою поетапну систему навчання.

Я хочу сказати про те, чого Микола Миколайович не знає. Цей фільм з мого арсеналу як викладача основ педагогічної творчості в НПУ ім. М.П. Драгоманова, так само як і зараз, вже 20 років для студентів, і особливо фізиків, використовують ці останні фрагменти, які майбутні вчителі відразу беруть на педагогічну практику. Студенти повертаються до університету щасливими, тому що діти їх обожнюють, їм самим цікаво працювати, бо все вдається. А це ви їм подарували цю ідею „унаочнення власною дією”, Миколо Миколайовичу, тож сту-

денти і дякують Вам у своїх звітах з педагогіки.

Я б хотіла дещо подарувати Миколі Миколайовичу. Він чекає цього подарунку рівно рік, з моменту першої сторінки нашого Проекту. Кожного разу, коли телефонує, то запитує, чи переписала я для нього оцей фрагмент. Шановний Миколо Миколайовичу, сьогодні ми Вам його даруємо.

Я розказав тільки про вступні уроки. Уміння розуміти учнів, що вони хочуть – це головне.

денти і дякують Вам у своїх звітах з педагогіки.

Я б хотіла дещо подарувати Миколі Миколайовичу. Він чекає цього подарунку рівно рік, з моменту першої сторінки нашого Проекту. Кожного разу, коли телефонує, то запитує, чи переписала я для нього оцей фрагмент. Шановний Миколо Миколайовичу, сьогодні ми Вам його даруємо.

Коли ж народжується вчитель, і з чого він народжується?

Що на це впливає? Чи педагогічна наука, чи філософія, чи взагалі умови життя, чи досвід, який потім набувається вчителем. Щоб зрозуміти, як стати таким, як Микола Миколайович, і збагнути роль педагогічної науки в народженні вчителя-майстра, ми надаємо слово академіку АПН О.Я. Савченко, тому що Микола Миколайович у своїх працях майже на кожній сторінці, де йде мова про науку, згадує Олександрів Яківа.

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

ЯК НАРОДЖУЄТЬСЯ ВЧИТЕЛЬ

**Олександра
САВЧЕНКО**

Я згадала таку пораду В. Сухомлинського: „Ви запам’ятайте, що ви йдете не на урок фізики у 7 класі, а до дітей, які навчаються у 7 класі”. Мені здається, що це ключ до роботи Миколи Миколайовича як вчителя і як людини, яка перетворює сенс навчання у культуру творчості. *Людина культури виховує людей культури.* Я думаю, що це відповідь на запитання: він опонент чи ні сучасній освіті. Я думаю, що тут є деякий гротеск,

але моя точка зору, що майбутня педагогіка, яка нам потрібна, – культуротворча педагогіка. А навчання потрібне таке, яке окультурює людину. Сьогодні ми відчули, що не тільки гуманітарні дисципліни мають духовний потенціал, а фізика в тому числі, яка є наукою життєвої потреби. Ми маємо не забувати, що педагогіка є вічна наука, і для того, щоб досягти її вершини, треба

дуже добре спиратись на те, що зроблено нашими попередниками і нашими сучасниками. У Миколи Миколайовича, на мій погляд, є дуже вдалий твір, коли педагогічна майстерність пов’язується з педагогічною гармонією. Адже для педагогів дуже характерний такий підхід: щось з’явилося – давайте спробуємо: кредитно-модульна система, а там поурочні бали, а там покладаємо надію, що викоринимо усі помилки, якщо буде незалежне тестування. На жаль, існує хвороба крайнощів, ми постійно в ситуації вибору, а в той же час людина і система освіти завжди прагне гармонійного, збалансованого вибору. І це найвища майстерність, і дай Боже, щоб наша зустріч сьогодні спонукала замислитись, щоб ми шукали гармонію в собі і прагнули жити за законами внутрішньої гармонії, із усієї гармонії підносили, плекали дітей, які з такою довірою ставляться до вчителів, яких уособлює Палтишев.

НОВАТОР НЕ МОЖЕ ЗНИКНУТИ

**Микола
ПАЛТИШЕВ**

Я хочу сказати, що с Александрой Яковлевной Савченко мы связаны уже много лет. С моей точки зрения, есть разные академики, 2 из них – великие люди на Украине – это Александра Яковлевна и Нелля Григорьевна.

В прошлом году я сделал передачу „Я потерял Родину”. Раньше я был нужен, ко мне приезжали,

а теперь я никому не нужен. И когда эта передача прошла в Америке, ко мне пришла масса откликов от моих бывших учеников с поддержкой. Я никогда не верил в Академию Советского Союза. Я был депутатом СССР, я знал, что меня пригласают, на меня ссылаются, печатают. И вот с последних событий, которые организовала Ольга

Ивановна, я понял, что это кому-то нужно. Если учитель новатор, то он не может исчезнуть. *Я буду рад и счастлив, если АПН, МОН вытянет тех талантливейших молодых ребят, как и нас, которым было по 30 лет, и я бы хотел, чтобы Украина славилась своими новаторами.* Тем более, Шаталов с Украины, Сухомлинский... — какие пласты, а Украине они не нужны. И поэтому я начинаю писать.

Уважаемые коллеги! У нас гуманитарный подход, но мы имеем победителей республиканских олимпиад, мы имеем результаты не потому, что мы поем, танцуем, мы делаем обычную рутинную работу как учителя. Но дети ждут того урока, когда мы обязательно сыграем. Я чувствую, что они немножко устали. Вы знаете, у меня был такой случай: на конференцию „Микро- и макрокосмос” дети го-

товят к докладу музыки, стихи, вначале читают стихи, потом на фоне музыки или без нее читают научный доклад и завершают стихотворением, 15 минут каждому...

Недавно мне ребята сделали подарок. У меня был день рождения, они сделали клип, а в конце было „Happy birthday” в электронном варианте, и они все встали и начали петь. Я ожидал, что что-то будет, но не ожидал той радости, которая будет исходить от детей. Это было счастье радости. И как не плакать от того, что такое существует.

Среди участников проекта Т.П. Щербакова, учитель физики школы № 83 г. Одессы, которая физику переложила на стихи и музыку. С Н.Н. Палтышевым работает вместе более 20 лет. Звучит музыкальный подарок от Татьяны Петровны всем присутствующим в зале.

Ольга ВИГОВСЬКА

Переконана, що кожен у цій залі розуміє, що від цього проекту, від тих людей, яких ми підіймаємо, від кожного з нас залежить дуже багато в нашій державі. Ми хочемо жити в шанованій державі, правовій державі, конкурентноспроможній. А хто це може зробити, як не ми і наші учні?!

Хотіла б звернути вашу увагу на те, що сьогодні Микола Миколайович — вчитель звичайної школи. Ви бачили результат роботи лише одного вчителя фізики, а їх у нас десятки тисяч. І такими можуть бути

результати усіх інших звичайних шкіл. Ми звикли говорити, що творчих дітей, на яких ми сподіваємося, нам дають виключно гімназії, ліцеї.

А тут ми бачимо, що і в звичайних школах можна так само добре працювати. Дай нам, Боже, щоб кожна школа України мала такого вчителя.

Додам, що Микола Миколайович вийшов не просто зі звичайної школи, а з профтехосвіти, на яку взагалі ніколи не звертали серйозної уваги. А в zenіті своєї слави М.М. Палтишев був вчителем фізики

ПТУ №1 м. Одеси. Я думаю, що у нас є нагода зараз послухати академіка-секретаря Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти АПН України Н.Г. Ничкало, про яку М.М. Палтишев сказав, що це перший його керівник наукової роботи, його дисертації.

ПЕДАГОГІЧНЕ ЩАСТЯ

**Нелля
НИЧКАЛО**

Моє серце переповнене щастям. І якщо буду ще довго жити, а я збираюсь довго жити, обов'язково напишу книгу про педагогічне щастя. Мені здається, що сьогодні Микола Миколайович нам усім, а мені особисто, подарував незабутні хвилини педагогічного щастя. І оце педагогічне щастя, до якого причетний колишній і Український науково-дослідний інститут педагогіки по вул. Леніна, 9, 4 поверх, і ті незабутні зустрічі, які відбувалися у відділі професійно-технічної освіти,

незабутня Дубенчук Олена Степанівна, яка побачила в особі Миколи Миколайовича видатного педагога, незабутні колеги з відділу профтехосвіти, виїзні засідання до Миколи Миколайовича, багато профтехосвітнянських

конференцій, перша школа передового досвіду Палтишева в профтехосвіті ще за часів Державного комітету профтехосвіти, а потім всесоюзна школа передового досвіду профтехосвіти. Вже потім блискучий захист кандидатської дисертації, поетапна система, як вона зафіксована в педагогічній науці, і та унікальна ідея професійного спрямування загальноосвітньої підготовки, яка так блискуче реалізована в творчості Палтишева. А потім підтримка академіка Гершунського, якого, на жаль, уже немає, а потім Костюк, який вами захоплювався і говорив, що Ви педагог майбутнього. Оце педагогічне щастя пройшло всі етапи, і на кожному етапі були унікальні педагоги, які побачили, зрозуміли, підтримали, повірили.

Я не раз думала про те, як би я намалювала образ Миколи Миколайовича, хто такий Палтишев: талановитий педагог – так, педагог від Бога. Але коли ми слу-

хаємо шановного Миколо Миколайовича, ми бачимо, що перед нами музикознавець, літературознавець, поет, психолог, філософ, соціолог. Палітрі художника бракує тих пастельних барв, щоб схарактеризувати унікальну і неповторну особистість. Дорогий Микола Миколайович, я нещодавно була у Польщі на унікальній конференції, і там виступав з доповіддю вчений Тадеуш Новацький, йому 94 роки. Він завідувач кафедри у Варшаві, зробив доповідь про роль мрії в особистому розвитку особистості. Мені здається, що Вам від таланту Божого була оця мрія педагогічна дана, а для того, щоб

вона реалізувалася, потрібна була шалена праця, терпіння, недовіру і перевірки, інспекторів. І ми, як могли, захищали Вас, щоб Ваша мрія зреалізувалася.

Миколо Миколайовичу, Ви сьогодні дуже потрібні нам. Ви належите двом століттям – ХХ і ХХІ. Те, що було в ХХ, воно прекрасне, і сьогодні працює на сучасне і на майбутнє. Ви дуже потрібні для майбутнього, для Академії, для професійно-технічної освіти, Ви потрібні для всіх, хто є в цій залі, хто має педагогічну мрію і хто має щастя бути поряд з вами. Я дякую за те щастя, яке Ви нам подарували.

Уважаемые коллеги! Вот сидят мои ученики, и как вот после этого заходит в класс и вести обычные уроки? Это очень тяжело. А как моим учени-

кам? Когда их спрашивают, правда ли что у них уроки с музыкой, они удивляются. Мне жалко учеников, ведь я обычный учитель.

**Микола
ПАЛТИШЕВ**

УЧНІ ПРО ВЧИТЕЛЯ

Раньше на уроках мы только сидели, решали задачи, мало теории, никакой практики, пару лабораторных работ. Не было того материала, над которым можно задуматься. Сейчас мы тоже решаем задачи, но другого вида – моральные задачи.

Каждый урок начинается с музыки, мы с замиранием сердца ждем, что будет что-то новенькое. И Николай Николаевич делает нам сюрпризы. Так начинается каждый урок талантливого педагога, большой

души человека. Николаю Николаевичу присущи неординарность, оптимизм, у него большой запас творческой энергии. С ним интересно и как с человеком, и как с педагогом, он всегда подскажет. Переступив по-

рог кабинета физики, каждый ученик попадает в другой мир: там всевозможные стенды, портреты оживают при помощи клавиш пульта управления, а также там есть уникальная интерактивная доска. И это все заслуга Николая Николаевича, он может увлечь опытами, всевозможными приспособле-

ниями. Для каждого ученика материал становится доступным. Раньше у нас были простые, обыкновенные уроки. А с тех пор, как появился Николай Николаевич, он научил нас спорить, высказывать свое мнение, научил друг друга дополнять. Наша жизнь школьная стала совсем другой.

ПОСЛІДОВНИКИ ВЧИТЕЛЯ

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

*Коли верстався номер, під час зустрічі в Одесі з начальниками управлінні освіти міст України, від заступника начальника м. Дніпропетровська надійшло повідомлення, що в Україні Народних вчителів СРСР – 4, четвертий живе і працює в м. Дніпропетровську. Ми познайомимо Вас, дорогий наш читачу, з усіма у наступному 2008 році!

**Світлана
БЕЛУХА**

**Анатолій
СИРЕНКО**

**Ігор
СИНЯЧОВ**

У цій залі є люди, які є послідовниками Миколи Миколайовича Палтишева, його поетапної системи навчання. Серед них – директор середньої школи №2 м. Южного Одеської області *Синячов Ігор Андрійович*, пропагандист поетапної системи навчання, у минулому – учитель ПТО, а сьогодні – вчитель фізики ЗОШ з м. Луганська. Було б не справедливо, якби я зараз не викликала на цю сцену Народного вчителя СРСР, директора багатoproфіль-

Николай Николаевич говорил сегодня о трудном пути. Хочется творить, хочется делать, но

Было время, когда я работал директором школы, а потом понял, что это

Я директор учебно-воспитательного комплекса, который объединяет специализированную общеобразовательную школу, центр внешкольного образования и ПТУ. Данное учебное заведение является, к сожалению, единственным в Украине, потому что объединить школу и

ної гімназії м. Лисичанська Луганської області *Світлану Василівну Белуху*. На сьогодні в Україні всього три* Народних учителя СРСР: Шаталов В.Ф., Палтишев М.М., Белуха С.В.

Я також прошу до нашого гурту директорів шкіл *Івана Дмитровича Гончаренка* і *Василину Миколаївну Хайруліну*. Адже саме директор, як ніхто інший, найшвидше і найефективніше може поширити, втілити в життя той досвід, який він сприйме розумом і серцем.

сталкиваєшся с тем, что ты не всегда понял. Поэтому я благодарна вот этому моменту.

не мое. С Палтышевым у нас одинаковое настроение, отношение к детям.

училище не так уж просто. Но мы сегодня задались вопросом, есть ли сегодня место учителям-новаторам. Кто такой новатор – это тот человек, который делает то, что законодательно не определено. Но с 2000 года, это был первый документ, который был на столько фундаментальным,

о критериях оценивания учащихся. В нем оговорено практически все, что наработали новаторы до этого времени, все узаконено, поэтому время новаторов у нас, к большому сожалению, проходит. Нам нужно выполнить то, что законодательно утверждено. И в Министерстве, и в Кабинете Министров для нас, учителей, все можно. А поэтому, что нам остается делать? Нам остается осознать, чему нам сегодня необходимо научиться, как это все делать, а для этого нужна академия. Нам необходима Академия практической педагогики. А люди, которые обучают других, я бы этих людей называл академиками практической

педагогике. И первое звание академика практической педагогики я бы присудил, конечно, Николаю Николаевичу.

Зліва направо: Ігор Синячов, Анатолій Сиренко, Світлана Белуха, Василина Хайруліна, Іван Гончаренко.

Я щасливий, бо сьогодні реалізувалась давня мрія. Коли ми з Ольгою Іванівною сиділи на засіданні кафедри педмайстерності Полтавського педуніверситету, там бравий аспірант Ткаченко розповідав, як багато зробив А.С. Макаренко. Але є живий Шаталов і багато інших. Я вдячний Ользі Іванівні за те, що мрія матеріалізувалась. В мене була думка, а матеріалізували її Ви, Ольго Іванівно. Я Вам дуже вдячний.

Але в мене є ще одна думка, добре, якби і вона матеріалізувалась. Щоб у нас з'явився нормальний європейський підручник з фізики. Про це тут не йшла мова. Але оскільки я довгий час працював за кордоном, викладав фізику французькою мовою, то й знаю, що там є такі моменти, яких у нас немає. Я багато років

вивчаю підручники канадські, американські, переважно французькі, більше 20 років. І у мене таке враження, що цього більше ніхто не робить.

Іван ГОНЧАРЕНКО,

директор школи №13 м. Полтави

ПАЛТЫШЕВ ПРИГЛАШАЕТ И ПРЕДЛАГАЕТ

Інформація для тих, хто хочет обучитись "секретам мастерства"

Народный учитель СССР Палтышев Н.Н. проводит авторские курсы по следующим темам:

- „Особенности педагогического мастерства на современном этапе развития образования”.
- „Особенности проведения вводных и обобщающих уроков”.
- „Поэтапная система обучения, как один из основных подходов в работе учителя”.

Курсы проводятся для учителей-предметников, методистов, руководителей образования.

Курсы платные, рассчитаны на 1, 3, 5, 10 дней.

Аудитория слушателей – от 25 до 100 человек.

Контакты:

Палтышев Н.Н.: (0487) 263102; (098) 8316652;

E-mail: paltushhev@mail.ru

Эшке А.Н.: (067) 4665753; www.eshke.com.ua;

E-mail: eshke@i.com.ua

НАГОРОДИ УЧАСНИКАМ ПРОЕКТУ “ПЕДАГОГИ-НОВАТОРИ В УКРАЇНІ”

Оргкомітет Четвертої виставки-презентації Освіта України „Інноваційні технології навчання” (МОН, АПН і виставкова фірма “КАРШЕ”) нагородив ініціаторів, організаторів й учасників Проекту “Педагоги-новатори в Україні”

Почесною Грамотою:

1. **Миколу Миколайовича Палтишева**, народного вчителя СРСР, вчителя фізики м. Одеси, к.п.н., доцента, героя другої сторінки проекту „Педагоги-новатори в Україні”.
2. **Неллю Григорівну Ничкало**, академіка-секретаря АПН України, співголову Ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”.
3. **Олександрю Яківну Савченко**, віце-президента АПН України, співголову Ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”.
4. **Савельєву Наталю Володимирівну**, начальниці Управління освіти Одеської міської ради.
5. **Ольгу Іванівну Виговську** – автора і керівника Проекту “Педагоги-новатори в Україні”, ведучу презентації, головного редактора журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, завідувача Відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти, к.п.н., доцента.

Почесним дипломом

членів Ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”:

1. **Борзенкову Тетяну Андріївну**, заступника директора з науково-методичної роботи гімназії № 136 м. Києва.
2. **Босенко Маріанну Іванівну**, директора 48 гімназії м. Києва.
3. **Виговського Олексія Сергійовича**, наукового співробітника відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського, художнього і відповідального редактора Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”.
4. **Годєцьку Тетяну Іванівну**, вченого секретаря ДНПБ АПН України, відповідального редактора Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”.
5. **Донську Лілію Борисівну**, директора гімназії № 30 „Еконад” м. Києва.
6. **Савченко Олександрю Яківну**, віце-президента АПН України, співголову Ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”.
7. **Нікуліну Аллу Степанівну**, ректора Донецького інституту післядипломної освіти ІПП АПН України.
8. **Ничкало Неллю Григорівну**, академіка-секретаря АПН України, співголову Ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”.
9. **Паращенко Людмилу Іванівну**, директора Ліцею бізнесу.
10. **Рогову Павлу Іванівну**, директора ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського.
11. **Рудаківську Світлану Вікторівну**, проректор Київського міжнародного університету.
12. **Сазоненко Ганну Стефанівну**, директора Українського гуманітарного ліцею м. Києва.
13. **Хайруліну Василю Миколаївну**, директора Українського колежу ім. В.О. Сухомлинського.
14. **Чинок Олену Іванівну**, директора приватної авторської гімназії „Гармонія”.
15. **Чернуху Ірину Михайлівну**, директора гімназії № 136 м. Києва.

Василина ХАЙРУЛІНА,

директор Українського колежу ім. В.О. Сухомлинського, член редакційної ради журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, член-кореспондент АПН

Я хочу звернутись сьогодні до Неллі Григорівни Ничкало. Неллю Григорівно, Ви зробила добро багатьом людям. Ви державна людина, академік, яких не дуже багато в АПН і в Національній академії. То чому б не рекомендувати нам Палтишева в члени-кореспонденти чи академіки АПН. А такий академік як Ви може його рекомендувати, і я була б рада, щоб в нас був шостий практик в Академії. Дай Боже, щоб це реалізувалося.

Ольга ВИГОВСЬКА

Шановні колеги! Для вас цю зустріч підготували на громадських засадах члени редакційної ради журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, які є одночасно і членами ради проекту „Педагоги-новатори в Україні”. Дякую за те, що ви разом з нами стали учасниками другої сторінки Проекту. Завдячуючи Вам, бо ви його підтримуєте, цей проект буде жити.

ЯК ЗАЦІКАВИТИ УЧНІВ ПІЗНАННЯМ

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ ВЧИТЕЛЯ-НОВАТОРА МИКОЛИ ПАЛТИШЕВА

Інноваційна
школа

Современное образование требует коррекции и нового учителя: взгляд педагога-новатора на теорию и практику школьного образования

Мы сегодня уже не сомневаемся в том, что наша Земля несколько изменилась. Изменился климат Земли, что приводит к новообразованиям в природе и новому состоянию здоровья людей. Изменилось магнитное поле Земли, которое служило защитой от космических излучений. Можно констатировать, что сейчас общество, и особенно природа, находятся в необычном состоянии, в состоянии перехода в новые качества климата и биосферы.

А дух школы продолжает базироваться на репродукции знаний, а не на озарении, не на чувственном и вдохновенном восприятии мира. На первом месте стояли и стоят ЗУНЫ – знания, умения, навыки.

Ученики не получают ответов на возникающие у них вопросы. Как устроен мир? Кто мы? Откуда? Что такое гармония в природе? Почему возникает капля?

Почему виденье мира зависит от моего Я, его развития во мне?..

Оторванность многих изложенных знаний от жизни,

слабая мотивационная основа формирующих знаний – это причина того, что при существующей информированности детей процесс обучения является малоинтересным, духовно бедным, непонятным.

Законы иерархии знаний невозможно игнорировать.

Пренебрегая своим Родом, Народом, Человечеством, судьбой Планеты и Вселенной как Иерархическими системами, мы пренебрегаем собой, своим будущим. Только гармоничный человек способен жить в гармонии с собой, с семьей, обществом, природой, со всем Миром.

Образованный и культурный человек – это философ в жизни. А философское мышление и должно зарождаться в школе, потому что биология, физика, химия, природоведение, геометрия, астрономия – науки философские об окру-

Ольга ВИГОВСЬКА

Завідувач Відділом науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ, доцент, кандидат педагогічних наук

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Науковий співробітник Відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ АПН України

Тетяна ГОДЕЦЬКА

Вчений секретар ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського АПН України

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2007

ВИЗИТКА

*Верю в счастье.
Верю в радость!
Верю я в любовь на старость!
Верю в нежный цвет цветов.
Верю в аромат годов.
Верю в то, что юн душой.
Верю в шум волны морской.
Верю.
Верю.
Верю.
Верю.
Верю.
Этой верой и живу,
Тихо песенку пою:
„Без протекций и без блата,
Проживая на зарплату,
Верой истинной живу“.*

Николай Палтышев

Выдающийся педагог, кандидат педагогических наук, доцент Палтышев Николай Николаевич родился в 1946 году в Ленинграде, окончил Одесский технологический институт, Одесский педагогический институт и Одесскую балетную школу. Первым в стране начал проводить уроки-спектакли с применением музыки, поэзии и живописи. Работая в Институте усовершенствования учителей, преподавал физику в Одесском профтехучилище №1. Жил педагогическими достижениями. Создавал кабинеты физики, которые лет 20 признавались лучшими в СССР. Из семи республиканских олимпиад на шестерых его ученики завоевали первые места. На единственной Всесоюзной — тоже первое место.

На базе ПТУ он создал первый в стране Технический лицей. Создал свою поэтапную систему обучения, которая была признана в СССР и *внедрена в 1400 ПТУ страны*. Руководил школой передового опыта для учителей физики страны, которую посетило более **30 000 учителей**. Ежегодно давал по **300 открытых уроков**. Писал научные статьи (их уже свыше 120), написал 4 книги, одна из которых — это учебное пособие для учеников (рецензировал сам А.В. Перышкин!), „Педагогическая гармония“, „Педагогическое мастерство и пути его постижения“, „Секреты практической профтехпедагогики“. Выступал на множестве конференций и съездах учителей. Читал лекции и провел открытые уроки во всех столицах республик СССР, в 15 городах Украины. Побывал в Японии, Франции, Западной Германии, Вьетнаме, Чехословакии, на Кубе. Выступал даже на Ассамблее ЮНЕСКО в Париже!

Выступал множество раз на телевидении, читал о себе статьи во многих журналах мира. Награжден Золотой и Серебряной медалями ВДНХ СССР, лауреат Премии АПН СССР и Педагогической премии им. Н. К. Крупской. Единственный в Одессе Народный учитель СССР (один из четырех на Украине), получил это звание в 41 год (средний возраст всех 100 награжденных учителей СССР — 63 года). *Всегда работал на двух-трех работах, чтобы более-менее прилично жить*. Одним из первых в Одессе заработал диагноз „хроническая усталость“.*

Радуется тому, что ученики иногда... иногда звонят. Говорят, что гордятся тем, что они его ученики.

Сейчас работает учителем физики ООШ № 45 г. Одессы.

*Статистика состояния учителей в Украине (см.: Директор школы, лицея гимназии. — 2005.- №5-6.- С.100.) свидетельствует о наличии “состояния выгорания” у части педагогов, особенно это касается тех из них, кто имеет большой стаж. Указанные данные говорят о нерешенной проблеме украинского учителя.

жающем нас мире Природы. История, география, литературы, право — тоже зарождают философское мышление. Но о мире людей. И всё это невозможно без знания языковых предметов. **Образование — основа культуры человека, а философия — средство, с помощью которого формируются предметные и обобщенные знания**. Учеников необходимо научить мыслить на уровне обобщений. А это значит — формировать логику мышления, умение анализировать тот или другой факт жизни и находить пути его решения.

Ожидать, что кто-то изменит содержание образования, — нереально. Поэтому и возникают попытки многих учителей гармонизировать процесс обучения путем сочетания обобщенных и предметных знаний. Это делается через усиление мотивационного блока обучения, сочетания творческих и репродуктивных методов обучения.

Все, что не отвечает единственному целому, не идет на осознание взаимозависимых гармоничных процессов. Космос — Земля — Человек, — идет на свалку. В этом качественная новизна эпохи.

Какие же коррекции можно вносить?

Нужно не изменяя комплекса предметов, изменить идеологию их преподавания, излагать материал от природы и мира людей.

Коррекция современного образования и заключается

в гармоничном сочетании обобщенных и предметных знаний. Коррекция современных подходов в образовании и должна формировать ту культуру, которая лежит в основе человеческого бытия. А для этого необходима новая генерация знаний учителя. Не новый уровень образования, а новые качества знаний, которыми владеет учитель и которые направлены на новый уровень развития человека мыслящего, понимающего мир людей и Природы, умеющего творить и строить, чувствовать красоту окружающего нас мира.

Понимая цели образования, вводя некоторые коррективы в его содержание, необходимо думать о формах, методах и средствах обучения.

Для этого понятно, что и классные комнаты должны быть соответственно оборудованы (см. врез на с. 70).

С помощью аудиовизуальных средств обучения, которые воздействуют на многие составляющие органов чувств ученика, в классе создается световой климат; идет показ слайдов через диапроектор с использованием музыкального сопровождения; происходит воздействие на эмоциональный настрой ученика за счет поэзии, философии.

При этом учитываются еще и такие средства: интеллект учителя, интеллигентность, духовные и душевные качества, а также **мысль**. Если учитель умеет преподнести мысль, про-

ФРАГМЕНТЫ УРОКОВ ПЕДАГОГА-НОВАТОРА

• Палтышев Н.Н.: „В учебной программе этот урок называется „Естественная радиоактивность“. У меня этот урок имеет название „Естественная радиоактивность и ... Любовь“.

Это урок, на котором я рассказываю историю жизни двух великих ученых, лауреатов Нобелевской премии — Марии и Пьера Кюри.

Основная мысль урока заключается в том, что любовь, как и естественная радиоактивность, присутствует всегда, в любой ситуации.

По определению, естественная радиоактивность — это самопроизвольное излучение атомов или молекул. Любовь — это тоже самопроизвольное излучение душ людей. В каких бы условиях люди не существовали, они всегда будут излучать эту любовь.

Урок начинается с музыки итальянского композитора XVII века. ... Я читаю им стихотворения такого плана: „Между любовью и любовью распят мой миг, мой день, мой час, мой век“. Или: „Нет, лучше жизнь отдать, чем время сего блаженного тумана. Ты мне велишь единственный приказ — вставать и просыпаться — рано!“. Или „Вчера еще в глаза глядел, а нынче — все косится в сторону! Вчера еще до птиц сидел, все жаворонки нынче — вороны!“ (Марина Цветаева). В то же время идет видеоряд о любви: сцены венчания людей, фотографии влюбленных пар...

После этого меняется музыка, начинается рассказ о жизни Марии Склодовской до знакомства с Пьером Кюри. Потом музыка опять изменяется, и идет рассказ о жизни Пьера Кюри до знакомства с Марией Склодовской. Потом — рассказ о научной деятельности супругов, о сложности их жизни, о трепетной любви друг к другу. Потом — рассказ о смерти Пьера Кюри и о блестящей научной карьере Марии Кюри и их дочери — Ирен Кюри, тоже лауреата Нобелевской премии.

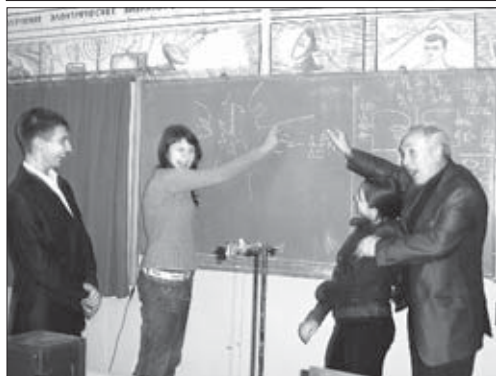
А заканчивается урок слушанием „Аве Мария“. Когда я впервые проводил такой урок, то это было „Аве Мария“ Шумана. Через несколько лет „Аве Мария“ Баха, и в последнее время — „Аве Мария“ из рок-оперы „Нотр-Дам де Пари“.

• ...Дети заходят в затемнённый класс, из уголков которого льется нежная музыка (потом они узнают — это „Страсти по Иоанну“ Баха), садятся за парты, и вдруг — эмоциональным апперкотом вступает хор Берлинской оперы. На экранах, расположенных по периметру класса, и с обеих сторон классной доски, и даже на потолке, возникают цветные изображения.

Слайды сменяются в такт музыке один за другим... Картина звездного неба, фотографии ученых, лица детей, животный мир, растительный мир, удивительное парение птиц, капля воды, замершая в предвкушении свободного падения, росинка на листке, уверенная, что её оттуда никто не стряхнет, радуга, интерферирующий мыльный пузырь, льдинка-вода-пар, возле которых написано $H_2O...$ И на фоне всего этого учитель читает стихи:

*Сегодня я открыл окно, и замер:
Из края в край всё небо в поздний час
Не звездами сверкает, а глазами
Людей, туда стремившихся до нас.
Горят созвездья выпукло и чётко.
Пригвождены к ним испокон веков
Глаза провидцев, взоры звездочётов,
Поэтов, музыкантов, мудрецов...*

Свет медленно загорается, музыка еще звучит, и учитель начинает свой рассказ о физике — науке, которая изучает окружающий нас мир Природы и Людей.

цесс обучения-учения учеников на уроке будет успешным. Если мысль не стандартна, интересна, не затаскана из урока в урок, то это громаднейшее богатство самого учителя. *Тем ученикам повезло, которые попали к учителю, умеющему донести свои мысли до них.*

Скорость мысли мгновенна, способов выражения мысли — множество. Это и взгляд, это и пауза, это и интрига урока, это и юмор, и сарказм, это и „глаза — в глаза“, это и... *игра в бисер!*

Необходима система уроков. На одном — решаются задачи, на другом идет преподнесение теоретических знаний, а дальше — практическая работа. Но должны быть и уроки, на которых происходит формирование философского понимания жизни (см. врез на с. 65).

ПОЭТАПНАЯ СИСТЕМА ОБУЧЕНИЯ

Первый этап. В начале учебы, когда ученики приходят учиться в ПТУ, выделено учебное время **для выявления и ликвидации пробелов в знаниях учеников по материалу предыдущих лет учебы в школе.** За это время ученики повторяют „азбуку“ каждого предмета, то есть основные знания, обнаруживаются пробелы в них и сразу же их устраняют. Преобладают на данном этапе обучения репродуктивные методы. Во время прохождения данного этапа осуществляется как фоновый так и завершающий контроль знаний. Сравнение результатов фонового и завершающего среза знаний дает возможность сделать вывод об успешности усвоения знаний каждым учеником.

Второй этап. Посвящен **освоению учениками общеучебных приемов деятельности,** то есть, во время изучения нового материала преподаватель уделяет большое внимание обучению учеников приемам общеучебной де-

тельности. С этой целью осуществляется определенная коррекция содержания обучения, подбираются определенные методы обучения. Во всех подходах к процессу обучения должен существовать более деятельный подход, когда каждый ученик действует и творит. **Важно, чтобы учитель не чуждался многократного повторения основных знаний по изученному материалу и помнил, что только одними творческими методами, какими бы блестящими они не были, достичь основной цели – формирование мышления учеников невозможно.** Потому что мышление опирается на конкретные образы (знания) и „выдает” результат благодаря синтезу этих знаний, обобщениям и своему опыту в их добывании.

Третий этап. В основе лежит урочно-тематическая зачетная система обучения. На данном этапе большее внимание уделяется самостоятельности учебы учеников с поурочным и тематическим контролем их учебной деятельности. Весь учебный процесс разделен на определенные смысловые блоки, за усвоением которых осуществляется тщательный контроль, предусматривающий не столько выставление отметок за тему за счет „обязательных отметок”, а на протяжении темы проводится поэлементный анализ усвоения знаний каждого ученика.

КАК ОСОЗНАТЬ СВОЮ ДИДАКТИЧЕСКУЮ СИСТЕМУ ОБУЧЕНИЯ:

практические советы учителю

Друзья, не тратьте просто время, учиться нужно по системе

Гете, “Фауст”

Анализ своей творческой работы занимает определенное, достаточно напряженное, длительное время. Однако работа по своей системе обучения, когда она понятна и естественна, облегчает жизнь.

Чтобы осознать свою дидактическую систему обучения, важно понимать, что такое система обучения, уметь анализировать свои подходы к обучению и обнаружить основополагающие моменты в своей творческой работе.

Для этого необходимо читать и изучать методическую литературу и общие вопросы дидактики (работы И. Лернера, М. Скаткина, Ю. Бабанского, М. Махмутова, А. Савченко, Б. Гершунского и др.).

Мотивационная основа в обучении – это основа основ в практической деятельности учителя. От того, как учитель смог настроить учеников на учение, от того, как он понимает особенности каждого ребенка и учитывает их в своих взаимоотношениях, зависит успех в обучении. Поэтому следует продумать, какие же методические приемы, способы, методы дают наилучший результат. Отбросить то, что якобы красиво, но нецелесообразно. Найти то, что является ядром твоих подходов и методов, при этом рассматривая каждую возрастную категорию детей.

И помнить, что основными причинами неуспеваемости учеников являются:

- незнание азбуки данного предмета;
- невладевание общеучебными приемами учебной деятельности;
- неуверенность в своих способностях и в возможностях учителя научить ребенка.

Учить тех, кто и сам учится – легко, научить тех, кто отстаёт – это особенная статья.

Рассматривая свою систему обучения, нужно помнить, что в педагогике существуют такие дидактические единицы: „урок” и „учебная тема”.

Основные правила учителя:

Первое правило. На каждом уроке учитель должен в начале урока объяснить ученикам, чем они будут заниматься на уроке.

В конце урока учитель подводит итоги и рассказывает ученикам, что наметил с ними то или другое сделать.

Правило второе – мотивация учебных действий учителя.

Правило третье. Знакомая для нас формула – „От простого к сложному”.

Излагать материал урока следует дозировано, порциями.

Правило четвертое. Излагая материал, нужно уметь видеть класс, видеть реакцию (глаза) каждого ученика. Только увидишь, что они не понимают то, о чем ты говоришь, остановись и опять мобилизуй класс.

Не жалея тратить свою душу на выведение ученика на уровень общечеловеческих взаимоотношений. Это сложнее и достойнее настоящего Учителя.

Помните, что достижение настоящего мастерства в обучении – это так же достижение истины жизни, базирующейся на чистоте помыслов, на оптимистичном анализе окружающей среды и на позитивной динамике постоянного успеха в понимании и обучении детей.

О ПРОФИЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ

Если общеобразовательные предметы излагаются в профильных классах, лицеях, гимназиях, то они должны быть адаптированы, скорректированы по профилю обучения. Это означает, что сам курс общеобразовательного предмета особо не меняется, но он рассматривается под углом зрения по отношению к профилю обучения. А это означает, что учитель общеобразовательных предметов берёт учебники по специальным предметам, выбирает в них то, что понадобится ученику из своего предмета для лучшего освоения его профиля обучения. В некоторых случаях учитель выбирает просто примеры из материала спецпредметов для того, чтобы при изучении учениками данного общеобразовательного предмета учитель мог приводить эти примеры. (Это так называемые „межпредметные связи“). В некоторых случаях учитель отбирает учебные темы из своего предмета, которые вносят весомый вклад в изучении специального предмета. В этом случае по данной теме ученики могут сдавать зачеты, учитель может предложить им написание „Творческой профильной работы“, в которой ученики совместно рассматривают изучаемый материал по данному предмету и специальному предмету. Эти творческие работы ученики могут при всем классе „защищать“.

Для систематизации такой кропотливой работы при разработке учебной темы учитель может составить для себя таблицу:

Учебная тема по своему предмету	Учебная тема по специальным предметам	Примеры из курса спецпредметов по своей теме	Тема „Творческой профильной работы“ ученика
---------------------------------	---------------------------------------	--	---

Необходимо понимать, что профильное обучение накладывает определённую ответственность на учителя и общеобразовательных предметов за полученные профессиональные знания ученика.

Целесообразной является совместная работа учителей специальных предметов и общеобразовательных предметов. Всегда интересно узнать, как формулируется тот или иной закон своего предмета в специальном предмете, как дается то, или иное определение по своему предмету и профильному предмету.

Он заключается в том, что каждый ученик получает отметки:

- за знание теоретического материала;
- за умение решать простые задачи;
- за умение решать сложные задачи;
- за выполнение лабораторных работ.

Выставленная отметка на основании поэтапного контроля основных знаний, умений и навыков более точна, так как каждого мы оцениваем по единым элементам знаний.

Однако опыт работы показал, что ученики устают от постоянного оценивания их знаний. Если тема легкая, или проходящая, то отметка ставится за усвоение материала в конце темы, без поэтапного оценивания знаний.

Возникает вопрос – а ставить ли ученикам промежуточные отметки за их деятельность на протяжении урока? Да, конечно, ставить!

Нужно помнить, что существует понятие „оценка“ и „отметка“. „Оценка“ – это оценивание деятельности ученика на уроке. Она выражается словами: „Молодец!“, „Хорошо!“, „Умница“. Или обратное – „Плохо“, „А почему ты делаешь так?“ и т.п.

Отметка – это то, что мы уже выставляем в классный журнал.

Роль каждого из наших действий по оцениванию учения учеников очень важна. Это и стимул в учении учеников и отражения результата нашего обучения.

Завершающий этап обучения, на котором ученики самостоятельно, под руководством учителя, готовятся к выпускным экзаменам.

Каждый этап обучения последователен, имеет свою длительность и на каждом из них достигается прогнозируемый результат.

Если снять временные ограничения для обучения, как считает академик Р.Ю. Мартынова, тогда все ученики достигнут желаемого результата.

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ:

каким ему быть

***Сотворяя учеников,
сотворяй себя!***

Быть хорошим учителем — это дар, так же как и дар быть хорошим человеком. Но дар нужно развивать.

Обратимся к пониманию роли учителя в современном мире. Современный мир перешел на новую ступень своего развития. Самыми характерными чертами в его перестройке стали интеграционные процессы, которые коснулись практически всех сфер во всех странах. Современное общество постепенно выползает из руин жестокости в тонкий мир понимания необходимости знаний как основы культуры каждого, кто живет на Земле. Сегодня укрепление каждого государства невозможно без учета новых тенденций в развитии и организации мирового сообщества.

Общемировые концептуальные положения давно сформированы, и заключаются они в том, что **на первой ступени обучения (общеобразовательная школа) следует закладывать основы общечеловеческой культуры, в широком смысле этого слова**, на основе устоявшегося содержания образования, видоизменения форм и методов обучения, направленных на развитие способностей индивидуума. **На высшей ступени образования (высшая школа, последиломное образование) основной приоритет следует отдать**

СЕКРЕТЫ УЧЕНИКОВ И УЧИТЕЛЕЙ

В 1997 году вышла книга „*Секреты практической профтехпедагогике*”, состоящая из двух разделов. Первый посвящен секретам учеников, второй — секретам учителей.

Их можно условно разделить на три части.

Первые секреты — это секреты внутреннего состояния учеников. К ним принадлежат: секрет здоровья учеников, согласия с судьбой слабого, беззащитность учеников, неудачных шуток, несоответствия знаний учеников с их внутренним состоянием.

Вторая группа секретов объясняет динамику видоизменений отношения к учебе. К ним мы отнесли такие: понимания учениками друг друга, талантливости слабых учеников, секреты сильных учеников, роста самоуважения, наблюдательности друг за другом.

Третья группа объясняет отношение учеников к учителю, извинение ошибок учителя, ощущение учителя, сочувствие учителю, любовь и нелюбовь к учителю, вызов внимания учителя, непонимания действий учителя.

НЕТАЛАНТЛИВЫХ УЧЕНИКОВ НЕТ! КТО ЖЕ ТАКИЕ СЛАБЫЕ?

Палтышев Н.Н. рассказывает: „Всем известная фраза: „*Нет неталантливых учеников*”. Те, кто слабо успевают в учёбе — это особенный народ. Попросите их научить вас чему-то, что эти ученики умеют делать, и вы не нарядуетесь. *Они так детально вам все расскажут, причем несколько раз. Они будут добиваться, чтобы вы это хорошо поняли.*

Так и меня учил один ученик пользоваться кинопроектором, а другой — кататься на мопеде. Потом они стали моими друзьями.

На протяжении нескольких месяцев на моих уроках этот семиклассник едва учился. Я видел, что он пишет очень медленно и плохо, считает в уме хорошо. Отвечать не хочет. Так же сидит на уроках и внимательно наблюдает за моим рассказом. Но повторять за мной отказывается. Я искал разные варианты подхода к нему, но ничего не получалось.

Как-то на уроке я позвал его к себе и говорю: „Выбери самую красивую и самую умную девочку, и я попрошу её с тобой позаниматься физикой. Хочешь?” Он ответил: „Да”, и указал мне на девочку. Я договорился с ней. Она согласилась с ним заниматься физикой.

Через пару уроков он зовет меня к себе и говорит: „Я вам принес лист”, и подает мне листик бумаги, на котором в изометрии нарисован куб. Внутри куба нарисована установка для опыта по данному вопросу темы, а на каждой из граней куба записаны буквы формулы с подписями, что означает эта буква. Здесь же записана и сама формула.

Меня это поразило. Я понял, что он нашел такой прием систематизации материала, который ему понятен. Я убежден, что немногие из учителей могли бы придумать такой прием — кратко вложить всю информацию в куб.

Конечно, я похвалил своего семиклассника и сказал детям о гениальности такого подхода. Мой ученик с пониманием и серьезно к этому отнесся. Он и сам знал, что талантливый. И это при своих оценках по всем предметам в 2-3 балла!..

Дитя прекрасно! Ясно это?

Оно совсем не то, что мы.

Все мы из света и из тьмы.

Дитя — из одного лишь света!

А. Межиров

НАПОСЛЕДОК ЕЩЕ НЕСКОЛЬКО МЕТОДИЧЕСКИХ СОВЕТОВ УЧИТЕЛЮ:

О создании эмоционального климата на уроке (на примере вступительного урока в раздел „Функции”)

Сначала лучше разобрать на примерах нашей жизни такие понятия, как: „функция жизни”, „функция человечества”, „функция музыки”, „функция развития общества”, и уже после этого давать математические определения и аппарат для исследования тех функций, которые идут по программе математики. Или ознакомить с историей создания этого понятия и использовать не только исторические сведения, но и элементы искусства. Урок математики будет уникальным, на котором будет звучать музыка Баха, Генделя, Моцарта, будет демонстрация многообразных графиков, которые есть в термодинамическом справочнике Глушко, — *это и будет выполнять функцию создания эмоционального климата на уроке*. Только после этого даётся математическое определение. Таким образом, развивая наглядно-образное мышление, переходим к абстрактному мышлению и логико-математическому.

Как поддерживать интерес детей к учебному материалу

Настраивая учеников на восприятие материала о поверхностном натяжении жидкостей, можно рассказать о загадках природы: почему жидкости стремятся приобрести форму шара: капля воды, капля ртути, капля дождя, наш глаз, Солнце, Земля, наша голова ... Не кубика, не пирамиды, не конуса, а форму шара, настраивая их на то, что они смогут разгадать эту загадку. После этого рассказать тему „Поверхностное натяжение жидкостей”. Лишь ближе к концу рассказа ученики узнают о „секрете” этого явления.

Как обустроить современный учебный класс

В школе должен быть класс аудиовизуальных демонстраций. В таком классе должны быть 5-6 диапроекторов, которые одновременно в разных частях класса демонстрируют слайды. Должен быть музыкальный центр, видеомагнитофон с телевизорами, видео-проектор, который подключен к компьютеру, и на котором можно создавать учебные клипы. **В таком классе необходимо создать и световой климат.** Свет в классе может меняться разными цветами, совместимо с музыкой и слайдами.

В таком классе должен быть большой демонстрационный стол, на котором демонстрируются разные эксперименты.

О природе неудачных шуток учеников

...Неудачная шутка учеников не от того, что они хотят как-то унижить своего учителя, а от того, что они доверяют ему, они верят в то, что он их поймёт.

профессиональной направленности в обучении.

Вхождение всех стран мира в интеграционные процессы ставит перед системой образования новое задание — выбор единого содержания образования, так называемого мирового стандарта. *Без понимания будущего невозможно творчески подходить к настоящему.*

Требования к учительскому труду сегодня изменились. Учитель должен быть не только источником многообразных знаний, но и толкователем, разъяснителем той информации, тех первичных знаний, которые имеют ученики.

Ход времени и его плотность настолько возросли, что человек должен иметь новые качества, которые дают возможность жить в этой действительно быстротекущей жизни.

Прежде всего, учитель — это самый талантливый человек во всех отношениях: умении стать духовно близким ученику, непреодолимом стремлении развить ученика своими знаниями по предмету, неординарностью мышления, глубинным стремлением почувствовать красоту и понять суть жизни. А это значит, что учитель: *умеет прощать и исправлять жизненные ошибки учеников, владеет искусством отступить перед натиском ученика и постепенно добиваться необходимого.* Учитель должен быть: *умным и тонко понимать того, кого воспитывает, уметь ожидать, терпеть и*

уступать ученику, если это необходимо, быть честным и порядочным.

К сожалению, среди учителей немало эгоистов. Они видят не ученика на уроке, а себя. Они примитивны в своем авторитаризме. Они хотят достичь успеха немедленно. Часто ценой унижения и подчинения ученика. *Умей извиниться, если был несправедлив к ребенку.*

Всегда должна присутствовать культура учителя, которая выражается не во внешних проявлениях, а во внутреннем состоянии самого учителя. Ученики тонко это чувствуют, они приветствуют тех, кто с ними „возится“, кто к ним не равнодушен, а не безразличный с соблюдением всех человеческих норм общения.

Учитель должен знать *свою учебную дисциплину на таком уровне, который позволяет ему импровизировать, варьировать дозами информации, владеть ощущением цикла: формирование знаний – закрепление знаний – отработка знаний – контроль знаний. И все это на уровне творчества, на уровне умелого сочетания обобщенных и предметных знаний, на уровне тонкого перехода от репродукции полученных знаний к творческому их осмыслению.*

Не суть важно, хорошо ли ученик знает предмет данного учителя. Намного важнее, сложились ли между учителем и учеником такие взаимоотношения, которые позволяют ученику считать преподавателя Учителем.

Учителем, которому можно верить. Перед которым можно не стесняться своих промахов. Кого хочется коснуться всеми фибрами своей души.

Создать такую атмосферу возможно, если учитель и ученик постоянно заняты делом: это и урок, и подготовка конференций, и выпуск стенных газет, и творческие вечера, и романтические размышления о бытии.

Учитель, хотя он личность творческая, должен жить для себя, своей семьи и для своих воспитанников в школе.

„Жить нужно легче.

Жить нужно проще.

Все, принимая, как есть на свете”

(С. Есенин).

О БЕЗЗАЩИТНОСТИ УЧЕНИКОВ

Многие ученики привыкли к унижению со стороны учителей и мнению

ПОРТРЕТ СОВРЕМЕННОГО УЧЕНИКА: УЗЕЛОК НА ПАМЯТЬ

Все ученики разные и необычные, все неповторимые и исключительные.

Особенности современного ребенка, подростка, парня и девушки:

- снижение энергетической основы молодого поколения. Практика работы со школьниками дает основания утверждать, что состояние их здоровья не способствует выдержки ими учебных нагрузок, на которые рассчитана программа обучения в современной школе;
- воспитанники растут в мире очень спрессованной информации, в мире музыкальных звуков и световых ощущений. Они практичны, хотя по своей сути бескультурны (по большому счету);
- ученик овеян демократическим принципом, знает этические законы развития общества, умеет подчинить себя делу, видит свои ошибки и стремится их исправить, желает много знать, уметь и быть любящим людей.

ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ ТЕХ, КТО ХОЧЕТ ПРИБРЕСТИ КНИГИ И ДИСКИ

Н.Н. ПАЛТЫШЕВА

Палтышев Н.Н. Педагогическая гармония.
(Учебно-методическое пособие для учителей)

В пособии даются новые понятия: педагогическая гармония, принцип гармоничности, мера гармонии. Обосновываются условия их существования. На основе этих понятий рассматриваются взаимодействия принципов дидактики, типологий уроков, форм, методов, средств обучения, оценочной деятельности учителя. Дается анализ работы отдельных учителей и педагогических коллективов, применяющих эти понятия. Рассматриваются способы создания педагогической гармонии в учебно-воспитательных учреждениях

Цена: 5,00 грн.

Палтышев Н.Н. Открываю своё сердце коллегам. (Книга для учителя)

В книге собраны некоторые научно-методические работы автора, которые были опубликованы за последнее время в различных изданиях Украины и России.

От размышлений по поводу философского смысла школьного образования и видения роли и места учителя в нём — до раскрытия секретов построения интегрированных уроков, определения учителем своей собственной системы обучения и некоторых „секретов“ учеников.

Цена: 10,00 грн.

Беседы с народным учителем СССР Палтышевым Н.Н. Шесть часов записи бесед на четырёх DVD — дисках.

1 диск:

Беседа первая: Коррекция современной педагогики.

Беседа вторая: Эти удивительные вводные уроки.

Беседа третья: Культура подготовки учителя к уроку.

Беседа четвертая: О сочетании репродуктивных и творческих методов.

2 диск:

Беседа пятая: Режиссура урока.

Беседа шестая: Состояние урока.

Беседа седьмая: Как учителю осознать собственную систему обучения.

Беседа восьмая: Творчество учителя.

3 диск:

Беседа девятая: Эпилог. Педагогическая гармония и пути её достижения.

4 диск:

Из архива: поэтапная система обучения физике.

Цена: 100,00 грн.

Книги и диски можно заказать и купить:

в Киеве: тел. (067) 4665753; и в Одессе: (098) 8316652;

а также по указанным адресам:

Палтышев Н.Н.: 8 (048) 7263102; E-mail: paltushev@mail.ru

Эшке А.Н.: www.eshke.com.ua; E-mail: eshke@i.com.ua

других учеников. Поэтому выставление для них двойки за знание — не наказание. Это привычно. Насмешки тоже привычны для них. Их беззащитность часто поражает. Они привыкли: все терпеть, смиряются с тем, что все им будет непонятно, что в школу вызывают их родителей. И часто, очень часто видишь, что они не просто огорчены, а в отчаянии от твоих „карательных“ мер. Им горько, они молча осуждают твой поступок.

Но ты — учитель, и отступить от своего порыва перед классом ты не хочешь, хотя внутреннее ощущение подсказывает тебе, что так делать нельзя.

А если вдруг в какой-то момент прозрение и здравый смысл побуждают тебя оставить свои намерения „наказать“ ученика, какую радость они при этом испытывают! Какая благодарность льется из их глаз! И какое блаженство чувствуешь ты сам, когда нашел какой-то компромисс.

Нам следует помнить о беззащитности учеников и не пользоваться ею, а каждый раз останавливать себя, когда возникает желание унижить ученика. Унизить легко, а вот прославлять каждого — это целая наука твоей души. Учись этому!

Каждый раз, глядя на такого ученика, нужно останавливаться. А когда возникает желание его унижить, остановись и вспомни себя, когда сам был учеником...

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ „ЧАЙНИКІВ”

Інноваційна
ШКОЛА

Два-три роки тому австрійський професор, куратор міжнародної програми „Реформування професійно-технічної освіти в Україні. Галузь-туризм” Йоганн Шустерeder організував і проводив у свій вільний час курси німецької мови для всіх бажаючих учнів професійно-технічних навчальних закладів Одеси. Безкоштовно. З усіма особливостями західних технічних засобів. З перспективою для кращих учнів відвідати Австрію за рахунок Австрії. Як ви вважаєте, чи довго ці курси проіснували? І чи винний в цьому професор? „Пояснить мені, – благав він, – як таке може бути? Чому практично ні в кого з юнаків не вистачило бажання попрацювати для свого розвитку, для підвищення якості свого життя? І як ви самі працюєте в умовах, коли потрібно весь час підігрівати бажання вчитися?”

І дійсно, в професійно-технічне училище учень іде за власним бажанням, за винятком випадків, коли його примушують до цього батьки. Чого він чекає від навчального закладу? За результатами моїх дилетантських опитувань, в 60-70 відсотках випадків абітурієнт чекає вільного життя з мінімумом навчання і документа про відповідну освіту. Вважаю, що серйозне дослідження дасть результат, який мало відрізняється від наведеного. Таким чином,

щоб навчити більшу частину контингенту училища, колективу навчального закладу треба працювати, долаючи опір негативного ставлення до навчальної праці майже двох третин учнівського юнацтва. Педагогам треба дуже любити свою справу, щоб працювати в таких умовах. Та це ще не все.

Мабуть, вже ніколи не повернути систему професійно-технічної освіти до тих часів, коли вона була самостійною ланкою освіти. І ностальгічно згадується, що при цьому на учня ПТУ виділялося десь у п'ять разів більше коштів на рік, ніж на школяра (через матеріали для відпрацювання навичок, інструмент, верстати, обладнання, енерго- і інформзабезпечення). Що підприємства зобов'язані були турбуватися про учнівську молодь, допомагати навчальним закладам, забезпечуючи тим самим поновлення власних робітничих (і не тільки робітничих) кадрів. А головний біль керівника був через проблему засвоєння коштів, які були виділені училищу на господарство, бо час був інший і більшість необхідних

Олександр КОРЧЕВСЬКИЙ

Директор НМЦ
ПТО Одеської
області

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2007

ЩО ЗМІНИЛОСЯ?

З одного боку, зникли базові підприємства, які колись були зацікавлені і зобов'язані допомагати навчальним закладам. Асигнування на одного учня ПТУ наблизилися до шкільного рівня. З'явилися Закони України „Про освіту” і „Про профтехосвіту”, стандарти повної загальної середньої освіти, ось-ось з'являться і перші 70 державних стандартів профтехосвіти. Зникло таке поняття, як професійно-орієнтований вид повної загальної середньої освіти. Слова „іспит”, „екзамен” зникли з навчальної термінології, курс підготовки закінчується захистом дипломної роботи, і її треба навчитися писати. Просто грамотно писати в ПТУ вчать 140 годин. До речі, стільки, скільки відведено на допризовну підготовку юнаків.

Отримавши в навантаження профтехосвіту, нові партнери не перестають жохатися, як там все не по-людськи: і рівень знань – жах, і дуже багато кадрів, і грошей потребують, і не вміють залучити на допомогу батьків, і дуже повільно вчать для забезпечення своїх потреб кошти заробляти. Батьки створити батьківський комітет готові, а ремонтувати будівлі не хочуть – вони переважно й самі колишні випускники ПТУ, на вугілья і газ грошей не дадуть. Педагогічні працівники опинилися в ситуації, коли від них потребують реально виконати вимоги держстандартів, хоча поки що суттєвих позитивних зрушень не відчувається, наявна техніка застаріла і не відповідає сучасним світовим технологіям. Система шукє і знаходить шляхи залучення до взаємовигідної співпраці відомих світових фірм, намагається використати європейський досвід підготовки робітників для перспективних галузей, робить все можливе для забезпечення якості навчального продукту. Змінюється на краще змістовна частина професійно-технічного навчання. І в той же час якісні показники абітурієнтів в кращому випадку залишаються незмінними. Складається враження, що існує вірус, який атрофує природну цікавість, породжує байдужість і огиду до одержання знань. Лікувати це захворювання в 14 років дуже важко. Навіть перспектива одержувати пристойні гроші дає лише тимчасовий ефект. Системі дуже важливо включити всіх в пізнавальний процес, її педагогічні працівники використовують приманки у вигляді нестандартних уроків-шоу типу „Брейн-ринг”, „Слабка ланка”, „Що? Де? Коли?”, уроків – судових процесів, уроків – засідань Нобелівських комітетів. Та все це більш працює на учнів, яких вірус обминув і багато для вирішення проблеми не дає. Треба лікувати починаючи раніше. Або попереджати хвороби. Мабуть, починати з того етапу, коли дитині все цікаво. Не намагатися, щоб вона якнайшвидше оволоділа всіма знаннями, щоб набуті людством, а щоб насамперед навчилася просто працювати, терпляче дошукуватися до логіки спочатку елементарних речей, зрозуміти і засвоїти алгоритм пошуків, вчитися доводити вірність одержаного результату. Про що б не йшлося, вміння доводити і міркувати важливіше за результат. А ще важливіше – навчити дітей відчувати смак від добре виконаної роботи, азарт у всьому, що потрібно робити, хай навіть прибирати класне приміщення. Потім профільна школа скористається такими навичками.

для господарства речей були у дефіциті. І всі в системі професійно-технічної освіти, від голови відповідного Державного комітету і до прибиральниці навчального закладу, розуміли, хто йде сюди вчитися, який в нього багаж і що потрібно робити для того, щоб система приносила користь державі. З урахуванням того, що подальше життя пов'язувалося з отриманою професією в середньому лише у десяти відсотків випускників. Для решти була просто важливою та частина біографії, коли вони знаходилися під ретельним піклуванням досвідчених педагогів в найскладніший і найважливіший період свого становлення, і завдяки цьому щасливо виходили з крутого віражу в доросле життя: іншу професію, заміж, до армії... Серед них академік С. Корольов, громадський діяч В. Пустовийтенко, співаки Ж. Агузарова і М. Поплавський та багато інших відомих осіб.

Безумовно, методичні служби шукали і розповсюджували педагогічні технології, які б дозволили підвищити інтегральну ефективність навчання в ПТУ. Нагород заслужувували винахідники систем ліквідації прогалин в шкільних знаннях, ретельно досліджували казуси типу „він погано вчився в середній школі, але в ПТУ, де до шкільних наук додалися ще й науки спеціальні, плюс праця, став вчитися добре”. Так воно й було. Бо система робила для цього вузько специфічні і не завжди легітимні кроки. Скажімо, такий: учням, чії, як говорять сьогодні, навчальні досягнення знаходилися на рівні вміння відрізнити предмети по вчителів, викладачі

адапували зміст предметів до рівня, досягнутого в школі. Це можна було назвати особистісно-орієнтованим методом з елементами модульного навчання. Наприклад, за програмою алгебри треба проходити властивості тригонометричних функцій, а конкретний учень погано розуміється в арифметиці. Тоді викладач дає йому вправи з математики початкової школи і оцінює вірне вирішення цих вправ. Успішність зростає. І якщо в учня вчасно прокинеться бажання вчитися, може, і дійде він колись до синусів.

Система профтехосвіти, яка була самостійною, заплющувала очі на невідповідність кількості і якості отриманих учнями знань балам, які виставлені за них. Навчити виконувати виробничі завдання за технологіями тих часів можна було і на базі професійно-орієнтованої частки знань з математики, фізики, хімії, біології і без певної кількості спеціальних теоретичних знань. В масових професіях якість їх виконання відповідала рівню конкурентоспроможності продукції на ті ж самі 60-70 відсотків. А держава заплющувала очі ще більше. Бо хоча система і не могла виконати в повному обсязі своє головне завдання, вона з лихвою відпрацьовувала отримані кошти. Практично всі, хто закінчував ПТУ, весь час навчання були під наглядом, ситі і одягнені, мали змогу добре навчитися професії, дивитися безкоштовно фільми і спектаклі, а після ставали досить достойними громадянами, які дещо знають про життя і світоустрій.

ЩО Ж РОБИТИ СЬОГОДНІ І ЩО В РЕЗУЛЬТАТІ МОЖНА ОТРИМАТИ?

Варіант перший. Якщо вчитися хочуть і можуть десь третина з учнів, які звертаються до системи профтехосвіти, зменшимо держзамовлення втричі. Зменшимо відповідно кількість навчальних закладів, кількість педагогічних працівників, а вивільнені гроші дадуть можливість підняти на належний рівень заклади, що залишаться. Одержимо дефіцит учнівських місць, і за цей рахунок – конкурсний відбір і очікувана поява якості. Доля вивільнених площ, у тому числі і земельних, буде вирішена миттєво. Залишається доля дітей, які за дев'ять або одинадцять років в інших навчальних закладах не навчилися робити зусилля, щоб жити достойно. Але вони і далі будуть поряд з нами. В селах, де ситуація з зайнятістю населення катастрофічна. В містах, де вже розпочався процес імпорту робочої сили. Як ці люди увійдуть у доросле життя, і чи комфортно буде тим, хто їх оточує?

Варіант другий. До перших відчутних результатів реформування системи повернути їй хоча б відносну самостійність. Признати, що соціальна роль, яку вона відіграє в суспільстві, така ж важлива, як і підготовка кваліфікованих робітників хоча б тимчасово, на перехідний період, доки на вищих щаблях суспільства порядку не більше, ніж в останньому ПТУ. Виконати обіцянки, які в різні часи давалися керівними структурами системи (наприклад, профінансувати програму розвитку профтехосвіти, розробка якої зайняла так багато часу у педколективах училищ, надати більше самостійності професійно-технічним навчальним закладам, якщо не ліквідувати, то хоча б зменшити обсяг часу на допризовну підготовку юнаків до рівня кількості годин на українську літературу, спростити процедури призначення і звільнення директорів училищ та процедури ліцензування, атестації і акредитації ПТНЗ, ще багато іншого). Питання розробки проектів державних стандартів, електронних засобів навчання, модульних програм, інших складних документів вирішувати більш природним шляхом, ніж силовим відволіканням для цього діючих викладачів і майстрів виробничого навчання.

І насамперед, з урахуванням деяких тез з вищенаведеного, реформування профтехосвіти слід розпочинати з перших класів загальноосвітньої середньої школи. І до тих пір, доки нова формація молоді не дійде до першого курсу професійно-технічних навчальних закладів, намагатися створення рівних умов для всіх профтехучилищ і професійних ліцеїв, і не розгойдувати систему ПТО в обставинах великої турбулентності суспільства.

ПІДВИЩУЄМО ПРОФЕСІЙНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ КОЛЕКТИВУ

Однією з найактуальніших проблем, над якою працює Одеське ВПУ торгівлі та технологій харчування (ОВПУТТХ), є підвищення результативності роботи педагогічних кадрів на основі удосконалення їх фахового рівня і творчої майстерності.

З цією метою педагоги ВПУ відвідують курси підвищення кваліфікації, впроваджують у навчальний процес досвід провідних фахівців торгівельно-харчової галузі, беруть участь у педагогічних читаннях, семінарах педагогічної майстерності, науково-практичних конференціях.

З метою здійснення керівництва науково-методичною роботою педагогічних працівників і учнів, розвитку їхнього творчого потенціалу, аналізу і оцінки результатів роботи, поширення перспективного педагогічного досвіду навчання і виховання в Одеському ВПУ торгівлі й технологій харчування функціонує науково-методична рада, планом роботи якої передбачена діяльність трьох методичних об'єднань (див. вріз на с. 77).

Зразком чіткого і водночас творчого підходу до виконання спільних завдань є робота предметних кафедр: технології приготування страв, напоїв та мистецтва сервірування, технології приготування хлібобулочних і кондитерських виробів та мистецтва оздоблення виробів, організації торгівлі, гуманітарних і

загальнотехнічних дисциплін, природничо-математичних дисциплін, фізичної культури та ДПЮ, класних керівників.

Роботу семи предметних кафедр сплановано згідно з річним планом роботи училища, урахуванням вимог нормативних документів, орієнтовано на кінцевий результат і підпорядковано головній науково-методичній проблемі училища: „Самореалізація та самоствердження творчої особистості фахівця”. Методичну роботу предметних кафедр училища зорієнтовано на самовдосконалення та розвиток індивідуальної творчості педагога.

Якісно змінено зміст методичної роботи з педагогами на діагностичній основі, вказано шляхи надання адресної допомоги педагогічним працівникам, можливості використання наявного досвіду роботи, чим і займаються створені проблемні творчі групи.

Система методичної роботи в училищі – це процес інтерактивної творчої взаємодії директора, всіх методичних підрозділів адміністрації навчального закладу, кожного педагога.

Робота над цією проблемою училища триває протягом трьох років і забезпечена перспективним її плануванням. Щороку видається наказ „Про організацію науково-методичної роботи”, в якому пропонуються сучасні підходи до вирішення освітніх проблем.

В училищі здійснено перехід від репродуктивної до пошукової моделі навчання, завдяки чому навчальний про-

Людмила ВИСОЦЬКА

Директор
Державного професійно-технічного навчального закладу „Одеське Вище професійне училище торгівлі та технологій харчування”,
Відмінник освіти України

цес змінено стосовно його цільової орієнтації, характеру взаємодії педагога й учнів, їхньої позиції в ході навчання. Педагогічні працівники училища активно впроваджують на теоретичному і практичному рівнях сучасні технології і методи навчання. Ці технології реалізуються на уроках, допомагають впроваджувати особистісно орієнтоване навчання.

В училищі всі усвідомлюють, що сучасні педагог і учень повинні досягти істини життя, осмислюючи його реалії власним розумом, прагнучи його поліпшити наполегливою і вдумливою працею, мати варіативну спрямованість мислення і творчу продуктивність у засвоєнні знань і культурних надбань. Цього можна досягти лише будуючи відносини між учасниками навчально-виховного процесу на основі партнерства, довіри, плідної співпраці.

Кращі доробки педагогів та майстрів виробничого навчання узагальнюються, систематизуються, друкуються у періодичних виданнях. Наприклад, серія науково-методичних видань „Стратегія успіху” допомагає педагогам отримати корисну інформацію щодо педагогічних інновацій.

Не менш важливим є те, що викладачі, майстри виробничого навчання складають науково-методичні комплекси з кожної дисципліни, беруть участь у розробці освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки фахівців за спеціальностями сфери торгівлі й технологій харчування. Це дає змогу враховувати запити роботодавців, своєчасно реагувати на зміни, які відбуваються на ринку праці.

Через засоби масової інформації, проведення днів відкритих дверей, презентацій у школах міста та області викладачі та майстри вироб-

ничого навчання разом з учнями здійснюють профорієнтаційну роботу.

Широко залучаються роботодавці та соціальні партнери до підготовки робіт-

1. ШКОЛА ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ „ФОРМУЛА УСПІХУ”

Робота школи спрямована на вирішення двох важливих проблем:

- Впровадження нетрадиційних форм і методів роботи з обдарованими дітьми.
- Розвиток творчої ініціативи викладачів у вдосконаленні інноваційних методів і форм навчально-виховного процесу.

Згідно з Програмою розвитку творчих здібностей учнів в училищі ведеться пошук і цілеспрямований відбір обдарованих дітей, створюються максимально комфортні умови для їх інтелектуального, духовного, естетичного розвитку. Цьому слугує філія Малої академії наук „Шлях у науку”, діяльність якої ґрунтується на положеннях Постанови Колегії Міністерства освіти України та президії АН України від 22. 02. 1993 р. № 19/3-9 за №351 „Про шляхи удосконалення діяльності МАН і наукових товариств як центра формування наукової еліти України”.

2. ШКОЛА ПЕРСПЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ „ПОШУК”

Діяльність школи спрямована на:

- зміцнення векторів науково-методичної роботи на предметних кафедрах до роботи в творчих динамічних групах;
- вивчення і впровадження інноваційних методик.

З метою підтримки творчої праці педагогічних працівників, підвищення їхньої майстерності, популяризації педагогічних здобутків та обміну кращим педагогічним досвідом школа перспективного педагогічного досвіду „Пошук” щороку проводить огляд-конкурс „Учитель року” за номінацією „Панорама творчих уроків”, де педагоги училища демонструють творчі здобутки у вигляді відкритих уроків і виховних заходів, методичних розробок уроків та виховних позаурочних заходів.

У методичних розробках висвітлюються проблеми організації та методики окремих питань навчально-виховного процесу, впровадження у навчальний процес інноваційних технологій.

Викладачі училища Висоцька Л.Є., Толмагова Л.С., Сакалюк О.О., Пеняєв С.М., Кошелева К.В. стали номінантами конкурсу „Мій кращий урок”, який проводив журнал „Відкритий урок” та видавництво „Плеяди”.

3. ШКОЛА МОЛОДОГО ФАХІВЦЯ „ШЛЯХ ДО МАЙСТЕРНОСТІ”

Школа працює над формуванням майстерності, творчої індивідуальності молодих та малодосвідчених фахівців, допомагає зробити процес навчання цікавим, ефективним, демократичним.

ДЖЕРЕЛА ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ

Розвитку інтелектуальних здібностей, пошуково-дослідницьких умінь учнів сприяє *проведення театралізованих уроків*:

1. „Обід з Пушкіним” (особливості кухні XIX ст., ознайомлення з життям і творчістю поета, презентація однойменної книги, зустріч з автором книги „Обід з Пушкіним” В. Васильком).

2. „Пан Халявський” (давні кулінарні традиції української національної кухні за творами класика української літератури Г.Ф. Квітки-Основ'яненка).

3. „Видатний письменник-кулінар О. Дюма” (присвячений великому французькому письменнику О. Дюма, кулінарним традиціям французької кухні).

Традиційні конкурси педагогічної майстерності – це показ творчих робіт учнів та демонстрація професійної майстерності викладачів і майстрів виробничого навчання.

Важливий аспект – національно-патріотичне виховання. З 2002 р. в училищі діє первинна організація товариства імені Пилипа Орлика, яка входить до складу Чорноморського козацького об'єднання. Військово-спортивна козацька гра „Джура” користується великою популярністю серед учнів.

В училищі діє шість гуртків за інтересами, хор „Червона калина”, спортивна школа „Гарт”, клуби вихідного дня „Дозвілля”, психологічного орієнтування „Вертикаль”. Комплексного ефекту досягли, створивши орган учнівського самоврядування – „Раду лідерів”.

Усвідомлюючи важливість входження України в Європейську спільноту, головною метою створеного в училищі „Євроклубу” (керівник Пеняєв С.М.) стала організація ознайомлення учнів з європейською культурою, звичаями різних народів, вивчення традицій національних кухонь, виховання молоді в дусі толерантного ставлення до історії, специфіки світосприйняття жителів різних європейських країн.

Такий підхід спонукає організовувати конференції, конкурси, „круглі столи”, дебати, фестивалі, зустрічі тощо. Серед заходів Євро клубу – конкурс плакатів „Від рівняння на Європу – до визнання Європою”, конкурс рефератів „Я-громадянин нової, об'єднаної Європи”, конкурси творів „Права людини очима дітей-майбутніх європейців”, есе „Що означає для мене бути громадянином європейської держави?” Конкурси європейських національних страв, випуски інформаційних бюлетенів „Державні символи країн ЄС”, „Великі художники Європи”, „Великі постаті Європи”, „Європейські міста” та інш. Взяти участь у обласному конкурсі-вікторині „Знати Європу”. Налагоджуються міжнародні зв'язки. Співпраця училища і технікуму з туризму „*VISIN Берон*” м. Велико-Тирново (Болгарія) сприяє обміну різноманітним досвідом щодо впровадження технологій навчання та розширює професійний світогляд педагогічних працівників.

ничих кадрів. Налагоджено ефективну взаємодію училища з підприємствами установами, організаціями-замовниками робітничих кадрів та органами виконавчої влади і місцевого самоврядування. З метою працевлаштування та закріплення випускників училища укладаються тристоронні угоди *учень-училище-роботодавець*, щорічно на базі училища проводиться „Ярмарок вакансій” із залученням до участі керівників фірм, установ, Центру зайнятості тощо.

В Одеському ВПУ торгівлі й технологій харчування існує така вимога: викладач йде до аудиторії з власним науково-методичним доробком (див. вріз на с. 78).

Застосування такої нетрадиційної форми організації навчально-виховного процесу, як навчальні екскурсії, забезпечує підвищення активності навчально-пізнавальної діяльності учнів, формує у них самостійне мислення, вміння узагальнювати і систематизувати матеріал, розвиває творчість. З цієї метою в училищі започатковано „Клуб освітянського туризму”, який робить вагомий внесок у навчально-виховну роботу училища (керівник В.М. Москалу, викладач вищої категорії).

Педагогічне керівництво виховною роботою спрямоване на формування громадянськості як інтегративної якості особистості, що дає змогу учневі відчувати себе морально, соціально, політично та юридично дієздатною і захищеною.

Виховна робота в позаурочний час забезпечується через керівництво навчальних груп, які надають студентам допомогу під час організації дозвілля, адаптації до нових умов життя, форм навчання і соціального середовища.

ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТ- НЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Виховати людину інтелектуально, не виховавши її духовно, — означає виростити загрозу для суспільства.

Т. Рувельт

Соціальна робота в суспільстві існує багато віків, і вона завжди опиралась на загальнолюдські духовні цінності. Основою та скріплюючою ниткою між соціальною роботою та духовністю є милосердя як стан душі людини. Але сталося так, що людські якості в нашому суспільстві багато десятиліть не вважались необхідністю. Людей, які виявляли співчуття, жертовність, милосердя, називали диваками. Існує припущення, що такі риси формують м'якотілих, безхарактерних людей, а не борців за всезагальне благо.

Робота у сфері соціальних проблем — це робота, зосереджена на соціальних змінах, вирішенні проблем у людських відносинах для поліпшення їхнього добробуту. Соціальні працівники, звичайно, працюють з людьми, які розглядаються з точки зору наявності особливих недоліків як люди з низькими прибутками, похилого віку, люди з явними розумовими патологіями. Деякі соціальні працівники контактують з клієнтами, які зазнають психосоціологічних труднощів.

Тому соціальна робота була і залишається однією з найважливіших, але благородних та одуховнених видів діяльності, і не кожна людина може стати соціальним працівником. Визначальним критерієм є система його духовних цінностей, і роль його особистісних якостей величезна в професійній діяльності та виборі професії. С. Кримський сказав: „Справжня духовність — служити іншим людям”.

Педагогічний колектив Луганського технікуму транспортного будівництва дуже чітко уявляє, що суспільству потрібен соціальний працівник, що займається своїм духов-

**Олексій
ОМЕЛЬЧЕНКО**

Директор
Луганського технікуму
транспортного будівництва,
заслужений працівник
освіти України,
кандидат педагогічних
наук

*Інноваційна
школа*

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2007

ВІЗИТКА ТЕХНІКУМУ

Історія Луганського технікуму транспортного будівництва нараховує 127 років. Навчальних закладів такого віку в Україні – одиниці. Технікум був заснований за царських часів, пережив першу і другу світові війни, декілька разів перейменовувався, змінював підпорядкованість різним міністерствам, тобто за його плечами величезне і різноманітне життя багатьох поколінь педагогічних і студентських колективів. У музеї технікуму зберігається рапорт інспектора Донецької залізниці на ім'я Міністра шляхів сполучення про те, що 3 жовтня 1880 року відбулось урочисте відкриття училища. Розпочиналося ж все з двоповерхового

будинку: три класні кімнати, церква, невеликі майстерні... Технікум з гідністю витримав усі негаразди, які послала йому бурхлива історія. У роки Великої Вітчизняної війни його евакуювали в Томську область. Викладачі разом зі студентами пішли добровольцями на фронт, а також працювали в тилу.

Було б непростимо не використати цей об'ємний пласт історичних фактів, заходів, що пов'язані з конкретними іменами керівників, викладачів, випускників технікуму, які були причетні до великих перетворень у країні, звершили бойові й трудові подвиги, ризикували життям і здоров'ям в ім'я майбутніх поколінь.

У свій час І. Ільїн наголошував на тому, що „освіта, знання, які відірвані від духу, совісті, віри і характеру, не формують людину, а псуєть її, бо вони дають в її розпорядження життєво вигідні можливості, технічні вміння, котрими вона, бездуховна і безсовісна, безвірна і безхарактерна, починає зловживати”.

Враховуючи це, педагогічний колектив технікуму буде свою виховну роботу на підґрунті духовної спадщини, що залишили нам попередні покоління співробітників та студентів. Особливе місце в ній посідає музей історії технікуму.

Матеріали музею виховують у студентів любов до свого навчального закладу, повагу до батьків, залучають до історичної спадщини і сприяють розвитку інтелектуального потенціалу особистості, її пізнавальних інтересів, навичок самоосвіти й самовиховання.

Василь Сухомлинський висловив дуже сучасну думку: „...дуже важливо, щоб у людини було духовне життя в світі моральних цінностей – святинь нашої ідеології, нашої Батьківщини, нашої історії, нашого народу. Суть духовного життя молодого громадянина має бути в захопленні, одухотворенні красою людини й красою ідеї, у прагненні стати справжнім патріотом, справжнім борцем. Той, хто живе в світі моральних цінностей, з малих років почуває себе сином Батьківщини”.

Формування моральних цінностей – не самоціль, його підсумком має стати свідомо реалізація ціннісних орієнтацій у повсякденній діяльності молодого особистості. Це відбувається на ґрунті традицій, у певному культурно-освітньому просторі регіону, де молода дитина виховується. ►

ним самовдосконаленням. Предметом його особливої уваги повинні стати знання про людину. Формування духовного компоненту професійної культури особистості майбутнього соціального працівника в навчальному закладі – складний, багатогранний процес, який запроваджується через сукупність навчальних дисциплін, що викладаються.

Велику роль у формуванні духовного аспекту у студента має освітянське середовище навчального закладу, все те, що очолює студента. Працівники технікуму, в першу чергу, педагогічний склад, намагаються самі бути прикладом втілення ідей гуманізму і духовності в своє життя і діяльність.

На семінарах класних керівників постійно розглядаються питання, що витікають з вимог людиноцентристської концепції розвитку суспільства, ґрунтом якої є ідеї гуманізму, взаємодії, співтворчості. Щодо системи освіти, на думку І.Д. Беґа, ця концепція передбачає спільне сходження педагогів і вихованців до вершин морально-духовних цінностей. Духовність не є окремою галуззю життєдіяльності людини, а способом буття, у якому органічно поєднуються природні, соціальні й особистісні начала. Ефективний вплив на формування духовних цінностей у студентів залежить від духовних якостей, професійної та психологічної компетентності класного керівника у роботі зі студентами та батьками, доборі оптимальних форм і методів роботи. М. Бердяєв

поняття духовності визначає як „людське в людині”, підкреслюючи, що людське повинне панувати над природним. Духовність трактується ним як специфічна людська якість, що характеризує мотивацію поведінки особистості, а також потребу в пізнанні світу, самопізнанні, пошуку сенсу життя й свого призначення.

З метою підняття рівня духовності студентів, що навчаються на спеціальності „Соціальна робота”, в технікумі створена наукова лабораторія, що діє під гаслом „Духовний розвиток майбутнього соціального працівника”. Ця лабораторія є структурним підрозділом Інституту духовного розвитку людини, який очолює доктор педагогічних наук, професор Шевченко Галина Павлівна. Завдяки діяльності лабораторії разом із предметними комісіями соціальної роботи та соціально – гуманітарних дисциплін розроблена відповідна програма. Вона базується на таких принципах:

1. *Принцип гуманізму*, який передбачає співтворчість і співвідношення між викладачем і студентом, що за своїм внутрішнім світом, інтересами, потребами, здібностями, можливостями й особливостями, є головною цінністю.

2. *Принцип культуровідповідності*.

3. *Принцип особистісного функціонування*, який передбачає, що духовне виховання в багатьох випадках залежить від особистості викладача, класного керівника та умов його діяльності. Вимоги до соціального пра-

ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: технологія виховання духовності

„...Минуле завжди з нами, і все, що ми удаємо собою, все, що ми маємо, виходить із минулого. Ми його творіння, і ми живемо, занурені в нього. Не розуміти цього і не відчувати минуле — значить не розуміти теперішнього”. Ці слова належать видатному політичному діячеві, гуманісту Джавахарлалу Неру і відносяться як до якоїсь країни в цілому, так і до конкретної установи чи колективу.

Історія Луганського технікуму транспортного будівництва надає педколективу унікальні можливості щодо виховання молоді та її духовного розвитку. У скарбниці виховання підростаючого покоління є значний потенціал тих людей, які протягом більш століття творили духовну спадщину навчального закладу.

Духовний пантеон технікуму представляють імена Гейбо Й.І. і Мішина В.М. – Героїв Радянського Союзу, Жукова Ю.О. – Героя Соціалістичної Праці СРСР – відомого журналіста, Коротчаєва Д.І. – заслуженого будівельника СРСР, Героя соціалістичної Праці, начальника управління „Тюменьбудзалізниця”, Бойко О.М. – почесного залізничника СРСР, автора 162 раціоналізаторських пропозицій, Шумілова Г.С. – лауреата Державної премії, Героя Соціалістичної Праці СРСР, Чумака І.М. – народного художника України, Ломако М.Я. – Почесного будівельника м. Комсомольска-на-Амурі, кавалера ордена Трудового Червоного Прапора.

Але в музеї є великий список і героїв сьогодення. В ньому – випускники навчального закладу, їх біографії, досягнення і, що важливо, відношення до колишніх викладачів, до технікуму, їхня допомога в розвитку матеріальної бази технікуму. Весь цей матеріал дуже позитивно впливає на свідомість студентів, виховує почуття любові до *alma mater*, співчуття і повагу до старшого покоління, до батьків.

Цьому сприяє також те, що для студентів проводяться тематичні екскурсії до музею, завдяки науково-дослідницькій роботі студентів проводяться тематичні читання, виховні години на теми: „Сторінки історії технікуму”, „Система навчання та виховання учнів технікуму до революції”, „Участь викладачів, випускників технікуму у Великій Вітчизняній війні”, „Випускники – гордість технікуму”.

Історичний пласт Луганського технікуму транспортного будівництва настільки різнобарвний своїми освітянськими і культурними здобутками, традиціями, духовними і моральними цінностями, що вимагає від педагогічного колективу великої мудрості, педагогічної майстерності і високого рівня загальної культури, щоб транслювати це багатство молодшим поколінням. Тому з викладачами проводиться копітка робота щодо підвищення рівня їх духовної і загальної культури через систематичне проведення науково-практичних конференцій різного рівня, „круглих столів”, семінарів.

Великою подією для технікуму має стати видання книги* історії навчального закладу (див. вріз 1), над написанням якої працює, практично, весь ветеранський корпус викладачів і випускники різних років навчання. Таким чином, дотримуючись ідеї використання історії навчального закладу як духовної, культуротворчої домінанти, ми виховуємо у студентів пошану** до історії та культури своєї малої батьківщини, до повсякденної праці людей сьогодення.

На думку вченої З. Гіптерс, становлення духовності особистості — це „соціокультурний процес впливу суспільства на людину”. Тому духовне життя індивіда являє собою єдність загального й особливого, індивідуального й соціального. Вона вважає, що духовність — це „поєднання образу світу з моральними законами”. На нашу думку, таке визначення духовності компліує в собі погляди Г. Сковороди, який вважав, що духовну людину творить шлях добра через усвідомлення й пізнання своєї духовної природи, свого призначення в світі; С. Рубінштейна, на думку якого „серце” людини визначається тим, які стосунки вона встановлює з іншими людьми; М. Бахтіна, чий міркування зводилися до того, що духовність особистості реалізується через вчинок, у якому людина виступає відповідальним суб'єктом процесу життєтворчості.

Така розмаїтість думок свідчить, на нашу думку, про надзвичайну актуальність науково-теоретичних досліджень питань формування духовності молоді, а також про нагальну потребу впровадження в навчально-виховний процес закладів освіти відповідних виховних технологій, які б ґрунтувалися, в тому числі, на історичній спадщині навчального закладу.

Від редакції

СТЕНД „НИМИ ГОРДИТЬСЯ ШКОЛА” — ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОТИВАЦІЇ

До цієї статті ми подаємо редакційний матеріал про шкільні стенди випускників, які чимсь відзначились, переважно це відмінники навчання, але є ще й спортсмени та інші.

Змусили нас це робити досліджені нами факти значного виховного впливу на формування мотивації у школярів і те, що, поки що більшістю керівників шкіл і педагогів цей зв'язок не усвідомлюється. У такий спосіб ми намагаємось розширити уявлення наших читачів щодо виховних можливостей створюваних у школах музеїв — не лише віддати належне минулому, а і творити духовно-дієве сьогодення, тож поруч з пошаною не менш важлива мотивація життєдіяльності сучасників.

В одних школах є стенди „Ними гордиться школа”, про своїх відмінників або інших в чомусь видатних учнів, а в інших ні. Я запитала директора однієї з шкіл, а чому у вас в школі немає такого стенду? На що отримала відповідь, що всіх медалістів не знаємо.. Але ж можна знайти, дізнатися! Школі ще і 50 років немає! Як стало мені відомо, вчителями поки що працюють ті її випускники, які пам'ятають випускників перших випусків школи і, звичайно ж, і своїх перших медалістів. При бажанні все можна відновити! Ось тільки бажання і немає. Більш того, немає розуміння, чому і для чого потрібно це робити.

З'ясовано в рамках нашого дослідження — ким гордимось, то і спрацює як установка для дітей, як суспільний запит: гордимось інтелектуальними досягненнями, дивися, і успішність в школі поліпшується, спортивними досягненнями — тоді слід чекати спортивних результатів.

Дрібниця, її так легко організувати, а який значний педагогічний ефект одержуємо. А це вже не дрібниця!

Ольга Виговська,

головний редактор журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”

цівника передбачають формування та прояв таких особистісних характеристик, які втілюють творчі якості людини. Поняття „творча особистість” проявляється в таких функціях, як мотиваційна, опосередкована, колізійна, рефлексивна, критична, мислетворча, орієнтована, перетворювальна, самореалізуюча, духовна.

4. *Принцип віри вихователя в добре начало кожного студента*, надання йому допомоги в його самоствердженні. На думку американського педагога У. Глассера, усі невдачі вихованців пояснюються двома причинами — відсутністю любові та заниженою самооцінкою.

5. *Принцип співпраці викладача зі студентами* передбачає залучення студента до навчання й самовдосконалення. Головне в цьому принципі — взаємодія викладача та студента у просуванні його до визначеної мети.

6. *Принцип залучення особистості до значимої діяльності* передбачає розробку таких видів і форм діяльності, при яких кожен студент відчуває, що він потрібен людям як неповторна індивідуальність.

Таким чином, завдяки цій програмі, у технікумі під впливом духовної складової закладаються основи відношень до соціальної роботи. Важливо, щоб ця якість підтримувалась у соціального працівника протягом усього життєвого шляху.

Особливу увагу ми звертаємо на те, щоб, окрім професійних знань, наш студент мав змогу отримати знання з філософії, етики, естетики. Головне — досягти систем-

ності та цілісності знань про людину, єдності світогляду та світосприймання, досягти створення у майбутнього соціального працівника гуманітарних основ (філософських, духовних, естетичних) інтелігентності.

Милосердя, співчуття, душевна чутливість і доброта – без цих якостей неможливий майбутній соціальний працівник. Сьогодні духовність уявляється багатьма вченими як інтегральний показник декількох складових. Наприклад, П. Шербань виокремлює в духовному світі особистості такі елементи, як інтелектуальна культура, моральна культура, культура спілкування, національна культура та національна самосвідомість, художньо–естетична, родинно–побутова, політична, правова, екологічна культура.

Як виховати у студентах всі ці якості? Куди ми можемо звертатися за допомогою? Невичерпними джерелами духовності і моралі виявляються для нас вітчизняна література, наше мистецтво, багата історія, віра і, звичайно, люди, що живуть в нашому багатонаціональному регіоні. На цьому підґрунті базується вся виховна робота студентів, що навчаються на відділенні „Соціальна робота”. Досить лише назвати деякі теми виховних годин, щоб в цьому переконатися: „Багато людей іде з життя, так і не взявши в ньому участі”, „Що значить бути добросердим?”, „Що є добро за Сократом?”, „Усі ми маємо досить сили, щоб зносити нещастя інших” тощо.

Але найбільш вдалою знахідкою педколективу у вихованні милосердя та моралі у студентів, що готуються стати соціальними працівниками, стало створення і робота волонтерського загону. У процесі його діяльності реалізуються **основні цілі професійної та моральної підготовки:**

1. Розвиток у студентів готовності до самостійної практичної діяльності, до соціальних дій через проведення соціальних акцій, трудових справ.

2. Освоєння позитивного соціального досвіду і його ролі в становленні особистості.

3. Розвиток і підтримка студентських ініціатив і творчих начал.

4. Розвиток у студентів лідерського потенціалу та потреби в самореалізації.

Взаємозв'язок волонтерства і практичної соціальної роботи не викликає сумніву, тому що ґрунтуються вони на єдиних принципах:

- гуманізму;
- демократизму;
- присутності соціальних послуг.

У результаті у студентів в реальному часі формуються почуття жалю та милосердя до різних категорій дітей і дорослих, які мають потребу в наданні соціальної допомоги, профілактиці правопорушень і формуванні здорового способу життя. Практично в кожному дворі самотнього мешканця Кам'янобрідського району побували наші студенти, надали соціально – побутові послуги, порадували підопічних добрим словом. Студенти – часті гості в обласному дитячому будинку №2, вони дарують дітям ляльковий спектаклі, проводять ігротеки. Щорічно в технікумі проводяться акції „Книграшка”, „Шкарапузик” по збору дитячого одягу для дітей–сиріт.

3. Гіперс вважає, що духовність – „це спосіб розбудови особистості, зустріч її зі своїм внутрішнім «Я», вихід до ціннісних інстанцій формування, конструювання особистості та її менталітету, поєднання образу світу з моральними законами”.

Саме таких цілей досягають студенти в ролі тренерів за системою „рівний – рівному”. У багатьох школах Луганська і Слав'яносербського району юнаки і дівчата проводять лекції, групові заняття з елементами тренінгу по формуванню комунікативних умінь.

Практика показала, що участь студентів в вищеназваній роботі сприяє їхній позитивній соціалізації, результатом якої є інтеріоризація (друга фаза соціалізації, за К. Платоновим), тобто включення соціальних, моральних і духовних норм і цінностей у внутрішній світ майбутнього соціального працівника.

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК ФАКТОР ОСОБИСТІСНО- ОРІЄНТОВНОЇ ОСВІТИ

**Марина
ПАЛЬЧУК**

Директор Сімферопольського вищого професійного училища ресторанного сервісу та туризму, доцент, кандидат педагогічних наук

* Див. 1-у сторінку обкладинки

Здатність освітнього закладу достатньо гнучко реагувати на потреби суспільства, зберігаючи при цьому накопичений позитивний досвід, має велике значення. Це стосується і школи, і професійного училища, і вузу [2, с.6].

Головний стратегічний напрям розвитку системи професійної освіти в різних країнах світу сьогодні полягає у вирішенні проблеми професійної орієнтації і, як наслідок профільного навчання старшокласників, в загальноосвітніх школах. І разом з цим професійну орієнтацію можна розглядати як необхідну умову інтелектуального, творчого й морального розвитку учнів.

Відомий американський педагог М. Гудлед, говорячи про роль школи в сучасному постіндустріальному суспільстві, підкреслює: „Школа і тільки школа створюється для того, щоб забезпечити систематичний, постійно підтримуваний процес освіти, суть якого полягає у передачі знань, умінь, відношень, цінностей, почувань” [5]. Гудлед відзначає, що од-

нією з головних вимог, які висуває суспільство до сучасної школи, є „оволодіння учнями базовими навиками та фундаментальними процесами (читання, письмо, мова, математичні поняття й дії); інтелектуальний розвиток (розвиток мислення, вміння вирішувати проблеми, здатність до самостійного судження й прийняття рішень); підготовка до вибору професії й подальшої освіти [там же].

Аналіз сучасного стану трудового навчання та професійної орієнтації учнів загальноосвітньої середньої школи виявляє певні проблеми, що стоять перед випускниками стосовно вибору та отримання професії [4]. Широка диференціація навчання старшокласників вимагає, крім загальноосвітньої підготовки учнів, створення в загальноосвітніх навчальних закладах відповідних умов для профільного і професійного навчання та всебічного вдосконалення профорієнтаційної роботи, яка в умовах сьогодні має враховувати освітні запити молоді та потреби регіонального ринку праці.

Суть змін освітньої політики бачимо у створенні динамічної моделі, де школа, професійно-технічні навчальні заклади, вищі навчальні заклади і взагалі освіта стають здатними до розвитку і оновлення, такими, що стимулюють випускника у свідомому виборі професії.

ВІЗИТКА

[<http://svpurst.crimea.ua>]

СВПУРСіТ має більш ніж *півсторічний досвід* (з 1954 р.) з підготовки спеціалістів середньої ланки індустрії гостинності – фахівців кулінарного профілю та обслуговування в сфері туризму, забезпечує потребу в кваліфікованих робочих кадрах міста та Криму в цілому.

Є базою для апробації інноваційних проектів:

- експериментальний педагогічний майданчик Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України,
- інформаційно-консультаційний бібліотечний центр (віртуальний і реальний), створений на початку 2007 р., що дозволяє майже 100% забезпечити навчальний процес.

Інформаційні й соціальні партнери: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського, Європейська асоціація шкіл туристичного і готельного профілю (АЕНТ), інш.

Директор училища – Пальчук Марина Іванівна, к.п.н., доцент кафедри педагогіки Кримського республіканського інституту післядипломної педагогічної освіти, національний представник України в Європейській асоціації шкіл туристичного і готельного профілю (АЕНТ) [www.aeht.eu], кавалер ордена княгині Ольги III ступеня, „Відмінник освіти України”, Заслужений робітник освіти АРК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ничкало Н.Г. Развитие в Украине исследований по проблемам педагогики и психологи профессионального образования на рубеже столетий.- К.: Наук. світ, 2001.- 67с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров/ Под ред. Е.С. Полат.- 2-е изд., стер.- М.: Издат. центр „Академия”, 2005.- 272с.
3. Справочник мастера производственного обучения: Учебное пособие/ Под ред. Ю.Ф. Якубы.- 3-е изд., доп.- М.: Издат. центр „Академия”, 2003.- 352с.
4. Чекригин Б. Поеднання загальної середньої і професійної освіти //Професійно-технічна освіта.- 2005.- №3.- С.25-27
5. Goodlad I. What Schools Are For?.- Bloomington, 1994.- P.33

У ЯКИХ ГРОМАДЯНАХ ЗАЦІКАВЛЕНЕ НАШЕ СУСПІЛЬСТВО

Враховуючи унікальність та індивідуальність особистості, необхідно створювати умови для саморозвитку, самореалізації і самовиховання кожного члена суспільства. Це буде сприяти розвитку професійної самосвідомості – основи професійного становлення. Воно перед усім залежить від рівня розвитку мотиваційного компоненту. Відношення до професії, мотиви її вибору є надзвичайно важливими факторами в соціальному проектуванні професійної кар’єри, спрямованої на підвищення престижу робочих професій, інтеграцію закладів професійно-технічної освіти зі старшою ступінню загальноосвітньої школи.

Ефективність процесу професійної орієнтації особистості визначається збігом психофізіологічних можливостей і вимог професійної діяльності – здатністю особистості до професійного розвитку, росту, професійної компетентності, оптимальної побудови своєї кар’єри.

Таким чином, **випускник сучасної школи**, який буде жити й працювати в XXI столітті, **повинен мати такі особистісні якості:**

- Гнучко адаптуватися в змінюваних життєвих ситуаціях, самостійно оволодіваючи необхідними знаннями, вміло використовуючи їх на практиці для вирішення різних проблем, щоб протягом всього життя мати можливість знайти в ньому своє місце;
- самостійно критично мислити, вміти побачити труднощі, які виникають в реальному світі, та знаходити шляхи їх раціонального подолання з використанням сучасних технологій;
- грамотно працювати з інформацією – вміти збирати необхідні факти для дослідження певної задачі, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити необхідні узагальнення;
- бути комунікабельним, контактним в різних соціальних групах, вміти працювати загалом в різних галузях;
- самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня [2, с.8].

Сучасне суспільство України **зацікавлене в тому, щоб його громадяни були здатні самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко орієнтуватися в змінюваних умовах життя.** Для вирішення цієї загальної проблеми є необхідною послідовна реалізація особистісно орієнтовного підходу в навчанні та вихованні майбутніх громадян-робітників, і **важливим фактором особистісно орієнтовної освіти при цьому виступає професійна орієнтація учнів, основою якої є розуміння цілісної особистості учня з його емоційною, духовною сферою.**

Інноваційна
школа

АНАЛІЗ СТАНУ НАСТУПНОСТІ ДОПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ І ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

В статтях розглянуто результати наукових досліджень викладачів кафедри методики професійного навчання та охорони праці Донецького інституту післядипломної освіти (ІПП ПТО) АПН України, починаючи з цієї та у двох наступних, за темою “Наступність змісту допрофесійного навчання в загальноосвітній школі та професійної підготовки в професійно-технічному навчальному закладі”. Сподіваюсь, що вони допоможуть нашим читачам – керівникам середньої освіти.

Світлана ШЕВЧУК

Старший викладач кафедри професійного навчання та охорони праці Донецького інституту післядипломної освіти ІПП ПТО АПН України

Стрімкий розвиток світових технологій ставить нагальним питання про підготовку фахівців виробничої галузі, здатних до швидкої зміни, в разі потреби, свого фаху в межах даної галузі, які б мали знання та відповідні уміння орієнтуватися в нових виробничих умовах, здобувати освіту, бути мобільними до швидкої зміни і осучаснення техніко-технологічних основ виробництва.

Відповідно до Концепції профільного навчання в старшій школі, затвердженої рішенням колегії Міносвіти і науки 25.09.2003. № 10/12-2, **профільне навчання** – це вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів та створення умов для нав-

чання старшокласників відповідно до їх профільного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Для забезпечення ефективності профільного та допрофесійного навчання необхідно приведення їх змісту до змісту професійної підготовки в професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) з метою забезпечення наступності.

Для виконання науководослідницької роботи кафедрою були підготовлені та затверджені договори про співпрацю з п'ятьма загальноосвітніми школами та чотирма професійно-технічними навчальними закладами м. Донецька і Донецької області, які були визначені як експериментальні майданчики.

На основі статистичного аналізу результатів анкетування викладачів ЗОШ та педагогічних працівників ПТНЗ були **сформульовані наступні висновки** (див. вріз на с. 87):

Сьогодні є потреба переходу до моделі *випереджувальної освіти*, в якій цінностями є наступність, самостійність, мобільність, комунікативність, професіоналізм. **Роль школи в професійному ланцюзі набуває вже зовсім нових аспектів, тому що власне школа готує базу для подальшої професійної діяльності особистості.**

На жаль, аналіз стану наступності навчання в ЗОШ та ПТНЗ свідчить про **проблеми**, які виникли в освітній галузі.

По-перше, нинішня система трудового навчання, яка формувалася протягом минулого сторіччя, орієнтована, в основному, на майбутню зайнятість у сфері послуг, тоді як сьогодні в Україні гостро постає питання щодо нестачі кваліфікованих робітничих кадрів у сфері матеріального виробництва.

По-друге, слабка мотивованість учнів до оволодіння початковими трудовими вміннями в ЗОШ пов'язана з недостатньою матеріально-технічною базою шкільних майстерень та неможливістю в опануванні сучасними виробничими технологіями, які затребувані в ринковому середовищі.

По-третє, назріла суперечність між змістом трудового навчання та сучасними технологіями на ви-

Метою наукових досліджень кафедри методики та охорони праці Донецького інституту післядипломної освіти АПН України на 2005-2007рр. за темою "Наступність змісту допрофесійного навчання в загальноосвітній школі та професійної підготовки в ПТНЗ" є теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка змісту допрофесійної підготовки, який повинен відповідати принципу наступності з професійною підготовкою майбутніх робітників будівельного профілю.

Об'єкт дослідження – зміст допрофесійного навчання в загальноосвітній школі (ЗОШ), який є базовим для наступного опанування робітничою професією в галузі будівництва.

Предмет дослідження – процес проектування змісту навчально-програмної документації та методичного забезпечення допрофесійного навчання та початкової професійної підготовки, які є базою професійного навчання у ПТНЗ будівельного профілю.

Завдання дослідження:

- аналіз існуючої системи допрофесійного навчання в ЗОШ та її нормативної бази;
- аналіз змісту навчально-програмної документації із загальноосвітніх навчальних предметів технологічного напрямку та допрофесійного навчання з точки зору відповідності наступності змісту з навчальними програмами для підготовки кваліфікованих робітників будівельного профілю;
- аналіз відповідності матеріально-технічної бази шкіл допрофесійному навчанню;
- аналіз методичної підготовленості викладачів ЗОШ та педагогів ПТНЗ для здійснення допрофесійної та професійної підготовки учнів;
- аналіз навчально-програмної документації з професійної підготовки в ПТНЗ будівельного профілю та визначення рівня їх наступності з допрофільною та технологічною профільною підготовкою в ЗОШ;
- розробка змісту навчально-програмної документації профільної та початкової допрофесійної підготовки учнів в ЗОШ і професійної підготовки в ПТНЗ будівельного профілю з метою забезпечення їх наступності;
- розробка критеріїв оцінки результативності підвищення рівня наступності допрофесійного і професійного навчання;
- експериментальна перевірка ефективності та результативності відкоригованого змісту навчально-програмної документації з загальноосвітніх навчальних предметів технологічного напрямку та трудового навчання.

Результатом НДР кафедри повинна стати розробка навчально-методичного комплексу, складовими якого є:

- матеріали до навчального посібника з методики навчання за професією "столяр будівельний";
- матеріали до задачника за професією "столяр будівельний";
- методичні рекомендації з використання міжпредметних зв'язків з основних навчальних предметів при підготовці столяра;
- методичні рекомендації з організації трудового навчання в загальноосвітній школі;
- методичні рекомендації з навчання за кредитно-модульною технологією;
- учнівський проект "столяр будівельний".

ВИСНОВКИ

1. Більшість викладачів допрофесійного навчання ЗОШ (~80%) має вищу педагогічну освіту; більшість викладачів загальноосвітніх і спеціалізованих ПТНЗ (~60%) має вищу інженерну освіту; більшість майстрів виробничого навчання ПТНЗ (~80%) має середньо-спеціальну освіту.

2. Більшість викладачів допрофесійного навчання ЗОШ (~60%) у своїй діяльності орієнтується на відповідну навчально-програмну документацію ПТНЗ, що позитивно впливає на реалізацію наступності змісту допрофесійного і професійного навчання.

3. Матеріально-технічне оснащення допрофесійного навчання в ЗОШ не відповідає критеріям оцінювання знань, умінь і навичок школярів: 52% викладачів трудового і профільного навчання шкіл вважають його *умовно достатнім*.

4. При використанні дидактичного забезпечення в навчальному процесі для викладачів ЗОШ характерним є впровадження типових методичних розробок (~60%), тоді як більшість педагогічних працівників ПТНЗ (87% викладачів і 61% майстрів виробничого навчання) використовує комбінований варіант типових і авторських методичних розробок, адаптованих до конкретних умов навчальних закладів.

5. При використанні методів навчання в допрофесійній підготовці ЗОШ переважають традиційні (репродуктивні і продуктивні) методи; в професійній підготовці учнів ПТНЗ педагогічні працівники широко використовують активні та інтерактивні методи навчання, реалізують методіку формування ділової активності учнів, проектну технологію, методи технічної творчості.

6. Викладачі ЗОШ і педпрацівники ПТНЗ визначили загальні *труднощі методичного характеру*, яких вони зазнають в процесі планування, організації та реалізації навчально-виробничого процесу, а саме:

- недостатня кількість літературних джерел методичного характеру;
- недостатня кількість навчальної літератури із сучасних будівельних, інформаційно-комунікативних технологій;
- недостатня практика проведення сумісних методичних семінарів на базі навчально-методичних центрів з питань обміну передовим педагогічним і виробничим досвідом, методіки і практики проведення ділових ігор та впровадження інноваційних освітніх технологій;
- відсутність стандартів на професії, типових навчально-тематичних планів і програм.

7. Профорієнтаційна робота в ПТНЗ сьогодні спрямована в основному на залучення до навчання професії, *необхідної* для існування професійних навчальних закладів *кількості* школярів в умовах стійкого опору шкіл зберегти чисельність старшокласників для своїх навчально-організаційних цілей.

робництві, яку поглиблює і недосконалість нормативно-правової бази системи ПТО відносно практичної реалізації наступності освіти в Україні.

По-четверте, в допрофесійній підготовці домінує використання традиційних форм і методів навчання, при яких реалізується не стратегія розвитку, а стратегія формування, в якій учень виступає "об'єктом" навчання і має за своїми і відтворити переданий йому навчальний матеріал. Сьогоднішня загальноосвітня школа не готова до впровадження інноваційного навчання в допрофесійній підготовці школярів, тоді як інтерактивні технології набувають поширення в теорії і практиці професійного навчання і самою своєю структурою охоплюють і визначають чітко спланований кінцевий результат.

Всі ці чинники свідчать про необхідність переміщення акцентів в допрофесійній підготовці школярів з ремісничого навчання **до формування та розвитку ініціативної творчої особистості**, створення умов для реалізації професійних інтересів, розвитку здібності і потреб учнівської молоді.

На нашу думку, проблема реалізації наступності навчання може бути вирішена через впровадження кредитно-модульної технології навчання на кожному етапі професійної підготовки учнів загальноосвітньої школи та професійно-технічного навчального закладу.

ВПРОВАДЖЕННЯ МОДУЛЬНО-КОМПЕТЕНТ- НІСНИХ ПІДХОДІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС

*Інноваційна
ШКОЛА*

Реформування системи ПТО неможливе без інтенсивного розвитку педагогічної самосвідомості, застосування нових гуманістичних концепцій освіти, на основі яких моделюється й здійснюється цілісний педагогічний процес. На зміну особистісно-відчуженої парадигми освіти приходять особистісно- й соціально-економічно зорієнтована парадигма, спрямована на забезпечення гарантованої якості освіти за рівнем сучасних вимог з боку суспільства та роботодавців [1; 3; 4; 12]. Але, на рівні ПТНЗ (ліцеїв, училищ), за нашими дослідженнями, проблема якості професійної підготовки не набула потрібної значущості. Це обумовлено, зокрема, низькою зовнішньою та внутрішньою мотивацією цього напрямку діяльності ПТНЗ, демографічною кризою в Україні, що висуває на перший план не якісні, а кількісні показники результативності діяльності закладу освіти. Зовнішню мотивацію мають створювати зацікавлені у підготовці кваліфікованих робітників сторони: держава, суспільство, система освіти та роботодавці через управлінські рішення керівних органів освіти, держстандарти професійної підготовки, формування конкурентного середовища серед постачальників освітніх

послуг, об'єктивні системи оцінювання та незалежний зовнішній контроль якості освіти. Її низький рівень обумовлено, насамперед, відсутністю незалежного зовнішнього оцінювання якості професійної підготовки та низьким попитом на випускників ПТНЗ з боку роботодавців.

Результати наших досліджень, проведених на базі Донецького інституту післядипломної освіти ІПП, підтверджують, що сьогодні керівники ПТНЗ зазнають значних труднощів у здійсненні аналітичної функції управління (83,2%), у умінні розробляти концептуальні підходи управління освітньою установою (89%), у здійсненні планово-прогностичної функції управління (80,5%), тому часто не пов'язують життєво важливу проблему існування навчального закладу з проблемою якості освіти.

Світовий, зокрема європейський, досвід вказує на доцільність запровадження модульно-компетентного підходу в професійно-технічній освіті, спрямованого на формування ключових та професійних компетенцій учнів у відповідності з очікуваннями суспільства та роботодавців [9].

Дмитро ПАНЬКОВ

Старший викладач кафедри методики професійного навчання і охорони праці, завідувач лабораторії інноваційних технологій навчання Донецького інституту післядипломної освіти ІПП

Метою цієї статті є дослідження шляхів запровадження модульно-компетентного підходу у професійній підготовці кваліфікованих робітників.

Таблиця 1

Структура ключової компетенції

Мотиваційна компетенція	власна система цінностей (особистих, суспільних, духовних, матеріальних); внутрішня мотивація та відношення; ціннісні орієнтації, інтереси, нахили, спрямованість на успішну життєдіяльність, саморозвиток, демократію, громадянську та екологічну активність, вільні ринкові відношення, співпрацю тощо
Соціальна компетенція	партнерська модель поведінки (здатність до співпраці; комунікативна, правова, екологічна компетенції; толерантність, вміння розв'язувати проблеми тощо); підприємлива модель поведінки (мобільність, адаптаційні навички, здатність до ризику, винахідливість, прагматичність тощо)
Особистісна компетенція	навчальна, функціональна, організаційна компетенції; навички: самонавчання, саморозвитку; застосування, аналізу, оцінки, синтезу інформації; впевненість, цілеспрямованість, самостійність, активність, незалежність; морально-вольові та інтелектуальні якості тощо

Таблиця 2

Результати підготовки кваліфікованих робітників

Рівень	Характеристика
I	Компетентність у виконанні типових робіт, які визначені у Держстандарті*, у типових ситуаціях.
II	Компетентність у виконанні типових робіт, які визначені у Держстандарті*, у типових ситуаціях. Певні з операцій здійснюються у нетипових умовах, передбачають деяку індивідуальну відповідальність та самостійність. Вимагають співпрацю з іншими робітниками. У цілому проявляє терпимість, витримку, акуратність, самостійність, обережність, відповідальність.
III	Компетентність у виконанні типових робіт, які визначені у Держстандарті*, у типових ситуаціях. Частина операцій є складними та нетиповими; передбачають індивідуальну відповідальність та самостійність. Вимагають співпрацю з іншими робітниками, стабільні показники стійкості концентрації уваги, довільного переключення. У цілому проявляє терпимість, витримку, акуратність, самостійність, обережність, відповідальність. За потреби здійснює керівництво іншими людьми й контроль за їхньою діяльністю.
IV	Компетентність у виконанні типових (визначених у Держстандарті*) й нетипових (складних) робіт, у нетипових ситуаціях з вираженою особистою відповідальністю та самостійністю. Часто присутні відповідальність за роботу інших і функція розподілу ресурсів. На високому рівні розвинуті навички саморозвитку, ініціативності, дисциплінованості, ділової активності, підприємливості, творчі здібності. Високі показники стійкості концентрації уваги, довільного переключення. На високому рівні наявне наочно-образне мислення, невербальний інтелект. Проявляє терпимість, витримку, акуратність, обережність.

* деталізованих та розвинутих за вимогами роботодавців.

Модульно-компетентнісний підхід у професійній підготовці кваліфікованих робітників передбачає застосування модульних навчальних програм та технологій, зорієнтованих на формування в учнів ключової та професійної компетенцій.

Узагальнену структуру ключової компетенції наведено у таблиці 1.

Результати професійної підготовки кваліфікованих робітників у навчальних закладах мають визначитися як за кваліфікаційними рівнями, так і за рівнями компетентності. Для прикладу, у таблиці 2 наведено узагальнену характеристику рівнів компетентності кваліфікованого робітника III – IV розряду.

В узагальненому вигляді компетентнісна модель фахівця наведена у таблиці 3.

Проблема запровадження модульно-компетентнісних підходів насамперед пов'язана з технологізацією навчального процесу

Технологізація професійної підготовки може бути розглянута в трьох напрямках [6, с. 104].

Перший напрямок спрямований на вдосконалення навчального процесу в рамках предметної системи шляхом використання комбінованих комплексів, кооперованих (інтегрованих) систем навчання, інтегральних технологій [2].

Прикладом інтегральної технології може служити технологія навчального проектування [8] й „перехідна модель навчання” Н. Михайлової [7].

Другим напрямком технологізації процесу навчання є використання певної з відомих технологій у навчальному процесі.

Таблиця 3
Компетентнісна модель фахівця

Професійна компетенція		Ціннісні орієнтири	Ключова компетенція		
Розуміння сутності й соціальної значимості своєї професії, стійкий інтерес до неї. Функціональні знання в рамках майбутньої професійної діяльності. Володіння професійною лексикою.	Професійні знання	КОНКУРЕНСПРОМОЖНА ОСОБИСТІСТЬ	Мотиваційна компетенція	Формування та застосування власної системи цінностей. Готовність до успішної життєдіяльності.	Готовність до життя в умовах правового, демократичного суспільства, відповідальності за власне життя, особисту поведінку та рішення. Зорієнтованість на досягнення успіху в житті, вмотивованість.
Здатність до самостійних відповідальних дій у непередбачених виробничих ситуаціях, вирішення професійних завдань. Сформованість умінь аналізувати власну професійну діяльність.	Професійні вміння та навички		Соціальна компетенція	Готовність до суспільного життя, співпраці. Готовність до вирішення життєвих проблем.	Здатність до співпраці, прийняття соціальних й громадянських цінностей. Здатність до ефективної комунікації. Здатність до адаптації, активності, мобільності, самостійності, конструктивного розв'язання проблем, підприємливості тощо.
Працездатність, вправність, мобільність. Здатність переносити фізичні навантаження й швидко відновлюватися. Психологічна готовність до трудової й іншої діяльності, до постійного самовдосконалення й самоосвіти. Здатність управляти своїм емоційним станом.	Професійно-значимі психофізіологічні властивості		Особистісна компетенція	Готовність до самоосвіти та саморозвитку протягом життя. Особистісні якості та здатності	Наявність загальноосвітньої та мовної компетенції. Здатність до самонавчання та саморозвитку. Здатність знаходити, засвоювати, застосовувати, аналізувати, оцінювати, синтезувати технічну та наукову інформацію. Цілеспрямованість Самостійність Активність Незалежність Морально-вольові та інтелектуальні якості
Самостійність Акуратність Відповідальність Бережливість Дисциплінованість Зібраність Організованість тощо	Професійно-значимі якості		Морально-вольові якості		

Третім напрямом технологізації навчання є використання в методиці викладання певних методів, прийомів й елементів з різних технологічних систем. Позначимо групи технологій, які активно використовуються в системі ПТО (у рамках третього напрямку технологізації):

1. технології розвиваючого навчання;
2. інформаційно-комунікаційні технології;
3. особистісно-зорієнтовані технології;
4. інтерактивні технології.

Цей напрямок, на наш погляд, є найпоширенішим на практиці, й його

Таблиця 4
Рівні технологізації педагогічного процесу ПТНЗ

№	Рівень застосування технологій навчання у навчально-виховному процесі ПТНЗ	Рівень застосування серед педагогічних працівників	Етап застосування
1.	Навчально-виховний процес навчального закладу	Педагогічний колектив	Період навчання у навчальному закладі
2.	Загальноосвітня або професійна підготовка учнів	Група педагогів	
3.	Окрема навчальна дисципліна	Окремий педагог	Період опанування учнями певної навчальної дисципліни
4.	Окрема тема (модуль) програми навчальної дисципліни		Період опанування учнями певної навчальної теми (модулю)
5.	Окреме (кілька) заняття, позаурочний захід		45 хв. – кілька год.
6.	Окремий етап заняття, позаурочного заходу		5-20 хв.

Таблиця 5
Навчальні технології у системі цілей компетентнісних підходів

Структурні складові ключової та професійної компетентції	Соціальна компетенція	Особистісна компетенція	Мотиваційна компетенція	Професійні знання	Професійні вміння та навички	Професійно-знавча якість
	НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ					
Традиційне навчання				+ P	+ P	
Модульна		+		+	+	
Тренінгові Навч. діл. активн.	+	+	+			+
Проектна	+	+			+	+
Інтерактивні	+	+		+	+	+
Розвиваючі		+	+	+	+	
Ігрові	++			+	+	+
Інформаційні			+			

де, + – сприяють формуванню;
+P – сприяють на репродуктивному рівні.

практичне застосування частіше зводиться до епізодичного та інтуїтивного використання певних елементів різних технологій навчання на рівні окремих педагогів та занять. Тому існує проблема запровадження системного, різнорівневого та обґрунтованого застосування навчальних технологій у навчальному закладі.

Визначенню оптимальних рівнів застосування навчальних технологій має передувати певна структуризація та класифікація власне самих рівнів технологізації педагогічного процесу (див. табл. 4).

Наші спостереження свідчать про поширеність 5, 6 рівнів технологізації у ПТНЗ України. Модульно-компетентнісний підхід доцільно, на нашу думку, впроваджувати за умов технологізації педагогічного процесу на 2–5 рівнях та оптимального застосування різних навчальних технологій. Складність та комплексність цілей навчання, спрямованих на формування ключової та професійної компетентності, не дозволяє нам визначити певну технологію, яка б забезпечувала їх реалізацію (див. табл. 5) та має зорієнтувати на системне, обґрунтоване, різнорівневе застосування комплексу навчальних технологій.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, перспективними є перший та третій напрямки технологізації, за рахунок яких доцільно проектувати компетентнісно-зорієнтовані технологічні комплекси – сукупність не конфліктуючих навчальних технологій, застосування

яких на різних рівнях та етапах (кроках) педагогічного процесу забезпечує оволодіння учнями ключовою та професійною компетенціями та відповідатиме їх індивідуальним особливостям та конкретним умовам навчального закладу. Для професійної підготовки учнів ПТНЗ це має бути модульно-компетентністний технокомплекс (МКТ-комплекс).

До складу модульно-компетентнісного технокомплексу входять:

- модульна технологія навчання (як системоутворююча для професійної підготовки кваліфікованих робітників на рівні навчального закладу (2 рівень технологізації); що забезпечує відповідну структуру та якість змісту освіти; як основа кредитно-модульної системи організації навчального процесу та рейтингової системи оцінювання) [10];
- інтерактивні технології (у тому числі проектні, ігрові) (3–6 рівень технологізації);
- технології розвивального навчання (3–6 рівень технологізації);
- тренінгові технології (у тому числі технологія навчання діловій активності) (3–6 рівень технологізації);
- інформаційно-комунікативні технології, які „пронизують“ весь навчальний процес і призначені для інформаційного та комунікаційного забезпечення процесу навчання (5–6 рівень технологізації).

Застосування МКТ-комплексу дозволяє розробити модель організації навчально-виховного процесу у навчальному закладі на засадах системної та комплексної технологізації з метою забезпечення якості професійної підготовки учнів у відповідності сучасним вимогам.

Перспективи подальших досліджень. Подальше обґрунтування та розвиток модульно-компетентнісного підходу має відбуватися у напрямку визначення способів постановки, реалізації, діагностики та корекції загальних та часткових цілей навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція розвитку професійно-технічної освіти. 16.08.2005 / Сайт міністерства освіти і науки України – <http://w.w.w.mon.gov.ua>
2. Гузеев В.В. Системные основания образовательной технологии. – М.: Знание, 1995.- 135 с.
3. Кінах А. Стан і перспективи професійного розвитку трудового потенціалу України// Професійно-технічна освіта. – 2005.- №3. – С.2-5.
4. Компетентністний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. С. 3-47.
5. Копенгагенский процесс и российское профессиональное образование. Департамент международного сотрудничества в области образования и науки. 12.04.2006 / Министерство образования и науки Российской Федерации. <http://dic.edu.ru/information/capengagen/1004/>
6. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов. – Барнаул: Изд-во Алтайского гос. Университета, 2002.- 156 с.
7. Михайлова Н. Переходная модель обучения //Народное образование.- 1997.- № 9.- С.88-92.
8. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров /Под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 1999.- 224 с.
9. Олейникова О. Модульні програми, засновані на компетенціях: російський досвід // Професійно-технічна освіта.- 2006.- №3. – С. 32-38.
10. Паньков Д.В. Кредитно-модульна система організації навчального процесу в ПТНЗ Рекомендації для педагогічних працівників ПТНЗ. – Донецьк: ДІПО ІПП, 2005. – 74 с.
11. План заходів Міністерства освіти і науки України щодо вдосконалення професійно-технічної освіти (за наслідками Всеукраїнської наради з питань якісної підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, 03.03.2006.) 20.03. 2006 / Сайт міністерства освіти і науки України – <http://w.w.w.mon.gov.ua/lavs/education/prof-tech/5>
12. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: “К.І.С.”, 2003. – 296 с.

НАСТУПНІСТЬ ЗМІСТУ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРО- ФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПІДХОДУ

**Інноваційна
школа**

**Ірина
СЛІАЄВА**

Завідувача кафед-
рою Методики
професійного нав-
чання і охорони
праці, к.т.н., доцент

**Михайло
КОСТЮЧЕНКО**

Старший викладач
кафедри Методики
професійного нав-
чання і охорони
праці

Одним із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти є створення умов для виявлення та розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей та потреб учнів старшої школи в процесі загальноосвітньої підготовки. Задоволення освітніх потреб учнів повинно базуватися на засвоєнні ними стандартизованого змісту навчальних предметів, а також шляхом допрофесійної та початкової професійної підготовки. Відповідно до Концепції профільного навчання в старшій школі [8] *профільне навчання* роз-

глядається як диференційоване навчання, яке передбачає створення умов для підготовки старшокласників згідно із соціально-професійним самовизначенням. Таким чином, основною метою профілізації старшої школи є надання учням можливості здійснити усвідомлений професійний вибір.

Відповідно до цієї мети можна визначити *основні завдання профільного навчання*:

- розширення можливостей для вибору учнями диференційованих освітніх програм згідно їх потребам та інтересам;

- формування допрофесійного рівня таких компетентностей, як інформаційна, технічна, соціальна, комунікативна тощо;
- забезпечення наступності між загальноосвітньою, допрофесійною та професійною підготовкою;
- створення умов для реалізації інтересів, розвитку здібностей та творчого потенціалу учнів.

Зміни в структурі, змісті й організації профільного навчання в школі, за своєю суттю, пов'язані з інтеграцією допрофесійного і професійного навчання в систему загальноосвітньої підготовки. При цьому диференціація змісту навчання в загальноосвітній школі приводиться у відповідність не тільки щодо запитів учнів, але з потребами економіки регіонів, вимогами професійної освіти. Навчальний процес включає удосконалювання профорієнтаційної роботи, а також трудове навчання з наступним переходом на рівень професійної підготовки.

Одним із шляхів професіоналізації загальної середньої освіти є впровадження в її зміст обов'язкового компонента освітньої галузі "Технологія", метою якої є: здійснення трудового навчання, забезпечення

принципу політехнічності освіти та створення умов для професійної орієнтації й формування творчого ставлення до продуктивної праці [3]. Аналіз цілей та завдань загальноосвітньої, профільної та професійної підготовки дозволяють зробити висновок про їх кореляцію та відповідність таким принципам: розвитку, діяльнісного характеру навчання, диференціації, інтеграції навчання із соціумом, індивідуалізації та регіоналізації.

Однак належить зазначити, що на сьогодні не існує науково-обґрунтованого підходу до формування змісту профільного навчання та початкової професійної підготовки школярів на підставі компетентнісно-орієнтованого підходу відповідно до наступної професійної підготовки. У зв'язку з цим актуальним є питання стандартизації профільної компетентності для учнів загальноосвітніх шкіл і професійної компетентності учнів ПТНЗ.

Висока динаміка змін виробничого та соціально-економічного середовища в ринкових умовах, відносно швидка зміна технічних систем, виробничих технологій, організації та умов виробництва призводить до того, що закінчення навчального закладу та отримання випускником диплома будь-якого освітньо-кваліфікаційного рівня ще не гарантує виконання ним своїх посадових обов'язків на конкретному робочому місці, а це вимагає додаткового навчання.

Компетенція належить посаді, а компетент-

СЕМАНТИКА ПОНЯТЬ

Кваліфікація (від лат. *qualis* – який, якої якості + *facere* – робити) визначає тільки *потенціну* (від лат. *potentia* – сила, міць, приховані можливості) здатність працівника виконувати визначені освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ) відповідні фахові завдання чи обов'язки певного освітньо-кваліфікаційного рівня, що характеризується тарифним розрядом, класом, категорією і, взагалі, певним ступенем освіченості. У свою чергу **компетентність** (від англ. *competence* – здатність, спроможність, уміння) – це *актуальна* (від лат. *actualis* – діяльний, реальний, важливий для сьогодення) здатність підготовленого працівника ефективно та результативно виконувати професійні завдання, фахові обов'язки і посадові функції, які входять до його **компетентції** (від лат. *competentia* – сфера повноважень) і відповідають наявному освітньо-кваліфікаційному рівню [9].

Відповідно до класифікатора професій ДК 003-95, під терміном **“працівник”** розуміються законодавці, вищі державні службовці, керівники, професіонали (магістри, кандидати і доктори наук), фахівці (спеціалісти, бакалаври та молодші спеціалісти), технічні службовці, кваліфіковані робітники, робітники, оператори, особи найпростіших професій [7].

Як правильно зазначає В.С. Плохій [17], **компетентність** – це інтегральний оціночний критерій відповідності рівня професійної, соціально-психологічної й управлінської підготовки працівника, його потенційних можливостей і здатності досягти очікуваного результату на конкретному робочому місці з реальним рівнем складності завдань, якого вимагає відповідна робота з врахуванням розвитку науково-технічного прогресу та динаміки змін вимог до робочої сили з боку роботодавців.

Як показав А.С. Чабан [20], концепція компетентності передбачає формування кваліфікації на основі заданих результатів навчання або **стандартів компетентності**, а власне саме професійне навчання сфокусовано на вихідних результатах, а не на вході. Це головна характеристика, яка відрізняє **Національні структури кваліфікацій (НСК)** від інших систем кваліфікацій, які базуються, як правило, на навчальних предметах і обсягах навчального матеріалу.

Світовий досвід показує, що наявність стандартів компетентності є необхідною умовою для систем професійної освіти, які використовують концепцію компетентності. Як встановив А.М. Михайличенко [13], хоча єдиної **структури стандартів компетентності** не існує, проте схожість принципів їх розроблення у різних країнах, дозволяє виділити такі її три компоненти:

- що учень повинен знати і/або вміти робити;
- критерії ефективності виконання роботи;
- ситуації, в яких ефективність роботи повинна бути продемонстрована.

Американські дослідники уявляють компетентність як сполучення таких складових: **концептуальної** – знання теоретичних основ професійної діяльності; **інструментальної** – володіння базовими професійними вміннями; **інтегративної** – здатність сполучати теорію і практику при вирішенні професійної проблеми; **контекстуальної** – розуміння соціального і культурного середовища, в якому здійснюється професійна діяльність; **адаптивної** – уміння передбачати зміни і бути до них готовими; **комунікативної** – готовність і здатність до міжособистісних комунікацій [21].

Як правильно зазначає А.М. Михайличенко, **компетентність** відображає суб'єктивні можливості працівника, який має конкретну кваліфікацію, виконувати роботи, застережені вимогами даної кваліфікації [13]. Так як рівень кваліфікації визначається таким державним стандартом, як ОКХ, то і рівень компетентності конкретного працівника повинен співвідноситися з уніфікованим **стандартом компетентності** – вимогами до працівника, які зафіксовані в нормативній концептуальній моделі діяльності, зокрема в ОКХ, яка адекватно повинна відображати його функціональні обов'язки на робочому місці.

ність – конкретному працівнику [2]. Компетенція і компетентність співвідносяться як належне і справжнє (див. вріз на с. 95).

Таким чином, персонал, який залучається до робіт, що впливають на якість продукції, повинен бути *компетентним*, тобто мати відповідну освіту, професійну підготовку, кваліфікацію й досвід [4]. При цьому можна розрізняти такі типи компетентностей, як професійна, посадова, соціальна, освітня тощо.

Традиційне професійне навчання базується на *концепції процесу*, що полягає в удосконаленні змісту, методів, засобів і форм організації навчання. Разом з тим, ринкові відносини й інноваційна *особистісно-діяльнісна парадигма освіти* вимагають ліквідувати розрив між *потенційною здатністю* працівника виконувати виробничі або трудові завдання на рівні певної кваліфікації та його *актуальною здатністю* досягти заданого результату діяльності (компетентністю) [10]. Звідси випливає необхідність впровадження в освіті інноваційної концепції професійної підготовки – *концепції кінцевого результату або концепції компетентності*.

У різних країнах, включаючи Україну, розробляються *стандарти професійної компетентності (СПК)* на професії та види робіт з урахуванням перспектив розвитку виробництва. СПК відповідає певному рівню кваліфікації та може мати таку структуру [17]: опис професійного поля діяльності; ситуації, в яких ефективність роботи повинна бути продемонстрована; умови допущення до виконання професійних функцій; *елементи компетентності* (професійні знання, вміння та навички), які визначають зміст діяльності працівника певного рівня кваліфікації; *критерії оцінювання компетентності* (критерії ефективності виконання роботи).

Очевидно, допрофесійна та початкова професійна підготовка в загальноосвітній школі також повинна описуватися в термінах компетентності. Зважуємо на те, що *компетенція* – це

сфера повноважень працівника, належне йому поле професійної діяльності, в межах якого він має право приймати відповідальні рішення. Тоді *освітні компетенції* [11] – складні узагальнені способи діяльності, що їх опановує учень під час навчання. У свою чергу, *профільна компетентність* [18] – готовність самостійно набувати та використовувати ті знання із профільної освітньої галузі, які необхідні для професійного самовизначення та самореалізації особистості (від фр. *profil* – окреслення).

У праці А.М. Новікова [15] поняття „компетентність” трактується як самостійно реалізована здатність до практичної діяльності та вирішенню життєвих проблем, що заснована на придбаних навчальному і життєвому досвідах. У системі загальної освіти виділяються навчальні, дослідницькі та комунікативні компетенції, а також професійні компетенції: аналіз трудового і технологічного процесів, формування професійної значимої інформації, прогнозування розвитку простих виробничих процесів та ін.

Зрозуміло, що освітня і, зокрема, профільна компетентність є результатом набуття відповідних компетенцій і є запорукою досягнення учнем мети учіння. Зважаємо на інтегративний характер компетентності, яка ширше від сукупності особистісних знань, умінь і навичок, а тому включає у собі не тільки когнітивну (пізнавальну) й операційно-технологічну складові, але й особистісно-сміслову, дискурсивну (досвід здійснення відомих способів діяльності), креативну (творчу), ціннісно-регулятивну (відношення до світу, один до одного) та інші сфери навчальної діяльності учня. Вказана діяльність обмежується рамками *профільної допрофесійної та початкової професійної підготовки (ПДППП)* – виду диференційованого навчання за інтересами та покликаннями, *зміст якого окреслює деяку сферу поля професійної діяльності та сприяє допомогти професійному самовизначенню учнів загальноосвітньої середньої школи.*

У процесі проходження учнями навчальних предметів природничо-математичного (фізика, хімія тощо) і загальнотехнічного (креслення, основи електротехніки й електроніки) циклів, трудового навчання, інтегративного профільного практикуму, у них формується **профільна компетентність**, основою якої є початкова **професійна компетентність**. Окрім цього, у процесі навчання в учнів формуються елементи **соціальної компетентності**, які в літературі мають назву “базові навички” або “ключові компетенції”. До останніх відносяться психомоторні вміння та навички (координаційні вміння, швидкість реакції, концентрація уваги, ручна умілість та ін.), загальнотрудові практичні вміння та навички (вміння читати технічну документацію, навички з вимірювання, вміння обслуговувати верстати та ін.), пізнавальні здатності (технічне мислення, креативність, здатність до розв’язку навчально-технічних проблем, оціночні здібності тощо), “наскрізні” вміння та навички (уміння користуватися комп’ютером, мобільним телефоном, уміння переводити тексти з однієї мови на іншу та ін.), персональні здібності (самостійність, критичність, відповідальність, упевненість у собі, сумлінність тощо), соціальні здібності (комунікативні навички, здатність працювати в колективі, відповідність тощо).

Належить відзначити, що існують, в крайньому разі, два підходи до розуміння соціальних компетенцій. Ряд

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРІОДІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ

1. у 5-6 класах;
2. у 7-9 класах;
3. у 10-11 класах.

Особливістю *першого періоду* є орієнтація на операційно-предметну систему з наступним виходом на предметно-операційну систему. Зумовлено це тим, що спочатку учні повинні навчитися виконувати певні операції і вже тільки після цього виготовляти найпростіші вироби. У кінці першого періоду учні мають вже певний досвід, тому можуть починати конструювати, а потім виготовляти прості предмети, застосовуючи нові вміння.

У структурі програм трудового навчання *другого періоду* більше застосовуються елементи проблемно-аналітичної і конструкторсько-технологічної системи. Зумовлено це тим, що під час навчання у 7-9 класах учні переважно працюють вже з готовими виробами – виконують ремонтні роботи, обговорюють їх конструкції, дизайн, зручність користування тощо.

У 10-11 класах, у *третьому періоді* трудового навчання, поряд з конструкторсько-технологічною системою використовується проектно-технологічна система, що характеризується творчою діяльністю, кінцевим результатом якої є розробка та створення творчого проекту. При використанні проектно-технологічної системи формуються всі основні види умінь учнів: рухові, сенсорні, практичні, політехнічні, конструктивні, технологічні, графічні тощо.

Очевидно, у *першому періоді* домінують стереотипні та примітивні (прості, нескладні) способи та методи діяльності учнів, обсяг сфери діяльності учнів (компетенція) відносно вузький у результаті відпрацювання простих трудових дій (обпилювання заготовок, свердління отворів, склеювання деталей виробів і т.ін.) в учнів формуються базові трудові, “наскрізні” та соціальні вміння та навички.

У *другому періоді* компетенція учнів розширюється внаслідок збільшення кількості знарядь праці, обладнання та машин. При цьому ускладнюються трудові прийоми й операції. Завдяки цьому *початкові вміння* (усвідомлення мети діяльності та пошук способів її досягнення, які спираються на раніше засвоєні, як правило побутові, знання та навички) змінюються на *окремі загалні трудові вміння та навички* (сенсорно-рухомі, розумово-сенсорні, планувальні, конструкторські і т.ін.). При цьому учні засвоюють методи проектування, технічного конструювання, технологічні процеси ручної та механізованої обробки деталей виробів, електротехнічні роботи і т.д. Як результат, в учнів формуються окремі, високорозвинені, але вузькі вміння та автоматизовані навички, які відносяться до типу моторно-сенсорно-розумових (керування роботою верстата, технології нарізання різьби та свердління отворів, електричні вимірювання, виконання оперативних розрахунків та ін.). У цьому періоді формуються також пластичні навички, які характеризуються широким діапазоном перенесення в інші умови, режими роботи, сфери застосування. Стереотипні завдання діяльності змінюються на діагностичні та евристичні.

Третій період присвячений формуванню в учнів знань про виробничу діяльність, закономірності розвитку технічних систем і виробничих технологій, технологічних процесів на виробництві, включаючи процеси автоматизації та стандартизації, технічну творчість, винахідництво та раціоналізацію тощо. Окрім теоретичних (науково-технічних) знань, в учнів формуються раціоналізаторські та винахідницькі вміння, а також високорозвинуті трудові вміння (творче використання знань і навичок у навчально-конструкторській та навчально-проектній діяльності). При цьому використовують вчителі трудового навчання крім *відтворювальних методів навчання* (поєднують евристичний, репродуктивний), ще й *пошукові* (евристичний, проблемне викладання, дослідницький тощо).

дослідників (В.І. Байденко, Е.Ф. Зеер, А. Шелтон, Б. Оскарсон) ключові компетенції розглядають як якості особистості, які важливі у великій групі різнопрофільних професій. Інші дослідники, зокрема А.М. Новіков, говорять про них як “наскрізні” вміння та навички, необхідні в будь-якій професійній діяльності, у різних видах роботи. Як підкреслює Г.І. Ібрагімов [6], базисні компетенції є інваріантною складовою сучасного спеціаліста, і тому вони повинні складати невід’ємний компонент вимог в загальноосвітніх стандартах всіх рівнів професійної освіти.

Ми вважаємо, що ключові компетенції повинні входити до переліку основних елементів *профільної компетентності*, базу якої складають початкові професійні компетенції. Зміст ПДППП розробляється на основі об’єднання змісту профільних навчальних предметів і розроблення інтегративного практикуму на базі трудового навчання. Профільне та початкове професійне навчання повинно відбуватися відповідно до ускладнення алгоритмів навчально-теоретичної та навчально-практичної діяльності учнів, а також завдань діяльності, які їх випереджують: стереотипні, діагностичні й евристичні завдання діяльності. Хоча в ПДППП домінує квазівиробнича діяльність (від лат. *quasi* – нібито), але учні по-

винні бути ознайомлені з трудовим процесом на робочому місці в умовах виробництва. Зміст ПДППП за своєю суттю повинен бути випереджувальним, щоб уникнути дії “принципу войовничої некомпетентності” Пітера [16].

Аналіз дидактичних систем трудового навчання, наведений в роботі О.О. Морєва [14], свідчить про те, що в процесі формування загально-трудо-вих умінь та навичок необхідно до-тримуватися єдиного підходу та послідовності, враховувати міжпредметні зв’язки. Такий підхід дозволяє реалізувати наступність змісту трудового навчання на певних (періодах) етапах навчання учнів (про її особливості див. вріз на с.97).

Належить зазначити, що в умовах загальноосвітньої школи учні беруть участь в *навчальній діяльності академічного типу* та *квазіпрофесійній* (нібито професійній) діяльності. Відповідно до концепції А.А. Вербицького [1], на базі вказаних видів діяльності в умовах ПТНЗ здійснюється спочатку *навчально-професійна*, а потім і *професійна діяльність*. При цьому, як правило, застосовується *операційно-комплексна система виробничого навчання*, яка є подальшим розвитком попередніх систем навчання. Ця система, в основному, використовується для навчання професіям ручної або машинно-ручної праці (слюсарі, сто-

Таблиця 1

Періоди трудо-вого та професійного на-вчання	Домінуючі системи навчання	Домінуючі компетенції	Домінуючі елементи компетентності
5-6кл.	Операційно-предметна і предметно-операційна система	Примітивні трудові прийоми й операції	Початкові трудові “наскрізні” та соціальні вміння та навички
7-9кл.	Проблемно-аналітична та конструкторсько-технологічна система	Окремі розрізнені трудо-ві прийоми й операції, прості технологічні опе-рації	Окремі загальні трудові та соціальні вміння та на-вички, пластичні навички
10-11кл.	Конструкторсько-тех-нологічна та проектно-технологічна система	Комплексно впорядко-вані трудові прийоми й операції, технологічні процеси	Комплекс високорозви-нутих навчально-виробничих знань, умінь і навичок
ПТНЗ	Операційно-комплек-сна система	Комплекс навчально-ви-робничих робіт, роботи в умовах виробництва	Система високорозви-нутих професійних (ви-робничих) знань, умінь і навичок

ляри, електрики, верстатники-універсали тощо) [12]. Репродуктивний характер цієї системи пов'язаний з тим, що, як зазначає І.А. Зязюн [5], повна самостійність учня (в плануванні діяльності, в виконанні завдань, у самоконтролі тощо) неможлива, тому їй належить оцінювати з врахуванням допомоги з боку майстра виробничого навчання.

На відміну від перших трьох періодів трудового та професійного навчання, які відбуваються у *першому концентрі*, де діяльність учнів носить квазіпрофесійний характер, *четвертий період* пов'язаний з власне навчально-професійною та професійною діяльністю. Остання здійснюється на передвипускній практиці учнів на виробництві. Учні в ПТНЗ, на базі вивчення навчально-виробничих прийомів і операцій, виконують спочатку прості комплексні роботи, потім складні роботи комплексного характеру в навчальних майстернях, і, нарешті, роботи в умовах виробництва. При цьому в учнів формуються високоавтоматизовані професійні навички та високорозвинуті вміння. При використанні проблемно-аналітичної системи виробничого навчання [19] в учнів формується *майстерність* – творче використання різних умінь і навичок (див. табл 1). Таким чином, *другий концентр* діяльності учнів має кінцеву мету професійного становлення кваліфікованого робітника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. – М.: Высш.шк., 1991. – 208с.
2. Дабаган А.В., Михайличенко А.М. Квалификация и компетентность профессиональных кадров // Проблемы машиностроения и автоматизации. – 2000. – №3. – С.17-21.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти /Затв.Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004р. №24 // Інформ. збірник Міносвіти і науки України. – 2004. – №1-2.
4. ДСТУ ISO 9001-2001. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9000:2000, ІДТ). – К.: Держстандарт України, 2001. – 23с.
5. Зязюн І.А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти //Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. – К.: Вид-во “Віпол”, 2000. – С.11-57.
6. Ибрагимов Г.И. Критерии оценки качества подготовки специалистов среднего звена //Специалист. – 2003.- №1. – С.32-35.
7. Класифікатор професій. ДК 003-95. – К.: Соцінформ. – 2001. – 584с.
8. Концепція профільного навчання в старшій школі. / Затв. Рішенням колегії Міносвіти і науки України 25.09.03 №10/12-2 //Інформ.збірник Міносвіти і науки України. – 2003. – №24. – С.3-15.
9. Костюченко М.П. Концептуальна модель діяльності педагога професійного навчання в системі неперервної освіти // Післядипломна освіта педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів у системі неперервної освіти: теорія, досвід, перспективи: Матер.міжн.наук.-практ. конф. 3б.1. – Донецьк: ДІПО ІПП, 2006. – С.96-102.
10. Костюченко М.П., Паньков Д.В. Організація модульного навчання в професійно-технічних навчальних закладах: управлінський аспект: Навч.-метод.посібник. – Донецьк: ДІПО ІПП,2005. – 100с.
11. Краевский В.В., Хуторской А.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах // Педагогика. – 2003. – №3. – С.3-10.
12. Макиенко Н.И. Педагогический процесс в училищах профессионально-технического образования: Метод. пособие. – М.: Высш.шк., 1983. – 344с.
13. Михайличенко А.М. Обучение на основе стандарта компетентности // Новый коллегіум. – 2001. – №3. – С.46-50.
14. Морев О.О. Формування загальнотрудових умінь у різних дидактичних системах трудового навчання //Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – №5. – С.2-4.
15. Новиков А.М. Содержание образования в постиндустриальном обществе //Специалист. – 2005. – №2. – С.2-8.
16. Паркинсон С.Н. Законы Паркинсона. – М.: Прогресс, 1989. – 448с.
17. Плохий В.С. Инновационный подход к модернизации модульной системы профессионального обучения на основе концепции компетентности // Проблемы разработки та впровадження модульної системи професійного навчання: 3б.наук.праць // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Науковий світ, 2001. – С.16-28.
18. Рязин С.Н. Проектирование содержания профильного обучения в старшей школе // Школьные технологии. – 2003. – №3. – С.121-129.
19. Скакун В.А. Преподавание курса “Организация и методика производственного обучения”. – М.: Высш.шк., 1990. – 254с.
20. Чабан А.С. Устранение „квалификационных барьеров” на пути профессионального роста (из международного опыта). – Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання: 3б.наук.праць // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Науковий світ, 2001. – С.9-15.
21. Working for myself. – Great Britain. – Durham University Business School. – 1996. – 346p.

Календар міжнародних заходів:

- прийом статей до 15 січня 2008 р., тез доповідей до 1 лютого 2008 року (за поштовим штемпелем)
- реєстрація учасників 13 березня 2008 р.
- дні роботи 13-14 березня 2008 р.

Планується видання наукових статей в збірнику наукових праць „Витоки педагогічної майстерності”.

1. Статті повинні містити наступні елементи: постановка проблеми, її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями, аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виділення невирішених її частин, формулювання мети статті, виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів, висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку.

2. Параметри сторінки: формат А4 (210x297мм), орієнтація – книжна, поля – 2 см з усіх боків, вирівнювання за шириною. Сторінки без нумерації (нумеруються олівцем на звороті). Перший рядок відступ 1,25 см, інтервал між рядками полуторний. Орієнтовний обсяг 6 – 10 сторінок.

3. Матеріал статті розташовується у такій послідовності:

УДК (напівжирний, вирівнювання по лівому краю).

Ініціали та прізвище автора/авторів (окремий абзац з вирівнюванням по лівому краю);

Місце роботи (установа, місто, країна).

Назва статті

(напівжирний шрифт, вирівнювання по центру);

Анотації до статті українською, російською та англійською мовами (курсив, окремий абзац з вирівнюванням по ширині, обсяг – 2-3 речення загальною кількістю 50 – 60 слів).

Ключові слова українською, російською та англійською мовами (курсив, окремий абзац з вирівнюванням по ширині);

Текст (Times New Roman 14 пунктів з вирівнюванням по ширині, відступ абзацу 1,25).

Література

(напівжирний шрифт, вирівнювання по центру).

Список використаної літератури подається згідно державних стандартів та вимог ВАК України.

4. Для публікації тез передбачається також випуск збірника матеріалів. **Вимоги до публікації тез такі самі як і до статей.** Різниця лише в їх обсязі – до трьох сторінок та у подачі ініціалів та прізвищ автора/авторів – з вирівнюванням по правому краю, а не по лівому.

Для опублікування необхідно надіслати на адресу оргкомітету:

5. Один надрукований екземпляр статті (тез) у відповідності з викладеними нижче вимогами.

6. Відомості про авторів на окремому аркуші.

7. Дискету з текстом статті та заявкою за нижче поданим зразком (окремі файли).

8. Поштову квитанцію про оплату (вартість публікації 1 сторінки у Збірнику наукових праць складає 25 грн., тез доповідей – 10 грн.).

9. Конверт зі зворотною адресою.

Зразок заявки

№	Прізвище, ім'я та по-батькові	Науковий ступінь, вчене звання	Місце роботи, посада, ВНЗ	Назва статті (тези)	Контактна адреса, E-mail	Форма участі	Бронювання житла

Оргкомітет захищає за собою право відбору та розміщення для публікації матеріалів.

Матеріали та поштові перекази просимо надсилати за адресою:

Беляєва Наталія Вячеславівна,
кафедра педагогічної майстерності,
ПДПУ ім. В.Г. Короленка,
вул. Остроградського, 2, м. Полтава, Україна, 36003.

Контактні телефони:

8 (0532) 56-23-13 (приймальня).

8 (05322) 2-58-11 (кафедра), 8 (0532) 56-03-19 (завідувач ка-

федри Гриньова Марина Вікторівна)

Факс: 8 (0532) 56-23-13.

E-mail: pedmaster@rambler.ru

МОН України
ПДПУ ім. В.Г. Короленка

Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих
АПН України

Міжнародна макарєнківська асоціація
Українська асоціація
А.С. Макарєнка

Шановні колеги!

Запрошуємо Вас взяти участь у міжнародних науково-практичних заходах – конференції „Спадщина А.С. Макарєнка і педагогічні пріоритети сучасності” та семінарі “Впровадження ідей А.С. Макарєнка в управління навчальними закладами”, присвяченими 120-й річниці з дня народження видатного педагога, які проводитимуться на базі кафедри педагогічної майстерності Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка 13-14 березня 2008 року.

Напрямки роботи конференції:

- А.С. Макарєнка у сучасному світовому соціокультурному контексті.
- Педагогічна система А.С. Макарєнка і актуальні питання виховання молоді.
- Творчість А.С. Макарєнка в системі формування педагогічної майстерності.
- Наукова біографія А.С. Макарєнка як актуальна дослідницька проблема.
- Педагогіка А.С. Макарєнка і соціально-педагогічний супровід неповнолітніх.
- Ідеї А.С. Макарєнка в практиці сучасних освітніх закладів.
- Концепція Макарєнка і проблеми сучасного сімейного виховання.

Робочі мови науково-практичної конференції та семінару: українська, російська, англійська.

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА АКАДЕМІКА Д.О. ТХОРЖЕВСЬКОГО*

**Інноваційна
ШКОЛА**

Ім'я Дмитра Олександровича, як уже зазначалося багато разів, стало оособленням трудового навчання, важливістю якого в становленні кожного школяра, в його підготовці до свідомого життя важко переоцінити.

Його ідея інтеграції трудового навчання з циклом споріднених дисциплін (креслення, інформатика та ін.) лягла в основу розробки Державного стандарту освіти галузі „Технологія”. Розробка названого стандарту та Державного стандарту ступеневої підготовки вчителів трудового навчання на базі кафедр, керованої Дмитром Олександровичем, свідчило про визнання його авторитету серед науково-педагогічної громадськості України.

Як популяризатор науки і пропагандист педагогічних ідей Дмитро Олександрович щедро ділився своїми творчими напрацюваннями з учителями шкіл, викладачами вищих навчальних закладів освіти, працівниками наукових установ майже в

*І Міжнародну науково-практичну конференцію “Інноваційні технології в професійній підготовці вчителів трудового навчання: проблеми теорії і практики”, яку було проведено у Полтаві 2006 року, присвячено пам'яті академіка Д.О. Тхоржевського. За матеріалами виступу її ініціаторів та організаторів підготовлено пропонувану Вам статтю.

усіх куточках нашої України. Під його керівництвом проводилися Всеукраїнські наукові конференції, на яких вирішувались через дослідження багато проблем трудового навчання та виховання в загальноосвітній школі, в профтехучилища України.

Переломним моментом в історії трудового навчання в Україні стало започаткування роботи постійно діючого Всеукраїнського науково-практичного семінару з проблем трудового навчання. Приємно зазначити, що місцем проведення першого такого семінару став Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, а саме педагогічно-індустріальний факультет (нині технологій та дизайну). Під час його проведення Дмитро Олександрович поділився з колегами своїми ідеями, творчими здобутками, мріяв про майбутнє в царині трудового навчання та виховання. На цьому ж семінарі було вперше оприлюднено розроблений Державний стандарт ступе-

Володимир ПАЩЕНКО

Ректор Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка, академік АПН України

Валентина ТИТАРЕНКО

Декан факультету технологій та дизайну Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка, проректор, доцент, кандидат сільськогосподарських наук

Віктор СИДОРЕНКО

Директор Інституту професійно-технічної освіти АПН України, член-кореспондент АПН України

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2007

Про Дмитра Олександровича дуже важко говорити в минулому часі, бо з його творчим доробком, в якому розкривається багатогранність його непересічної особистості, ми зустрічаємося в своїй фаховій діяльності майже кожен день. Крім того, в цій же діяльності з нами пліч-о-пліч наші колеги-однодумці, які тим чи іншим чином отримали поштовх від цієї особистості в своєму творчому зростанні.

Це була дійсно велика людина, бо таке яскраве, вагомо наповнене життя Дмитро Олександрович присвятив своїй нації, своєму народу, дбаючи про навчання і виховання молодого покоління українців.

Дмитро Олександрович залишив після себе велику творчу спадщину. Він був великим педагогом, і його діяльність в цій галузі має широку палітру досліджень, розробок, впроваджень. Загалом, Дмитро Олександрович як педагог доторкнувся до душі кожної сучасної молоді людини, бо навчалися за його підручниками, а навчали молодь вчителі, які користувалися його методичними розробками: посібниками для проведення занять, методикою трудового професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін, яка постійно ним вдосконалювалась, доповнювалася в світлі наявних на той час педагогічних досліджень (1980 р., 1982 р., 1987 р., 1992 р. видання).

А ще з групою однодумців в останні роки свого життя опрацював та видав ряд оригінальних навчально-методичних посібників, які на даний час є основою методичного забезпечення трудового навчання, в т. ч. і в наших навчальних закладах (йдеться про НПУ ім. М.П. Драгоманова та ПДПУ ім. В.Г. Короленка).

Нам усім відомо, що у його педагогічному доробку понад 300 науково-методичних публікацій, і їх палітра яскрава та різнобічна. Він досліджував проблеми трудового підготовки молоді в широкому плані, включаючи допрофесійне та початкове професійне навчання учнів загальноосвітніх шкіл, а також професійне навчання у системі професійно-технічної освіти.

Дмитро Олександрович залишив після себе велику творчу спадщину найціннішого, в якій є його учні та послідовники. Зараз ми продовжуємо справи майстра, реалізуємо його ідеї, плекаємо творчу молодь, яка в майбутньому продовжить його благородну справу. А трудове виховання та професійне самовизначення молодого покоління українців і далі уособлюватиметься з ім'ям академіка Д.О. Тхоржевського, завжди буде актуальним в національній системі навчання і виховання.

невої підготовки вчителів трудового навчання.

Небайдужим він був і до соціально-політичних процесів в Україні. Під його керівництвом ряд науковців долучилися до проблем національного виховання учнівської молоді і проблем формування у школярів та студентської молоді національної самосвідомості через залучення до традицій свого народу. Це наштовхнуло на відродження народних промислів, притаманних українському народу, і не дало загубитися їм в плінні часу і надій та появи в змісті навчання майбутніх вчителів, зокрема в нашому навчальному закладі спецкурсів „Лисанкарство”, „Українська національна кухня”, „Українська вишивка”, „Лозоплетіння” та ін.

У всі роки існування кафебри, створеної ним, діє єдина в Україні аспірантура з теорії та методики трудового навчання. В результаті існує наукова школа Дмитра Олександровича. В усіх кутках нашої країни працює біля 70 кандидатів педагогічних наук, зокрема в нашому навчальному закладі (ПДПУ) з них 3.

Заснований і виплеканий ним журнал „Трудова підготовка в закладах освіти” ще яскравіше розкрив його талант як просвітителя, популяризатора науки серед широких верств освітян України. Він надав нам усім можливість обмінюватися ідеями, надбаннями, що так важливо і необхідно в нашій фаховій діяльності.

ВІДКРИТТЯ РЕСУРСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТ- НЬОГО ЦЕНТРУ У ДНПБ

ЗНАЧНИЙ КРОК НА ШЛЯХУ ПОБУ- ДОВИ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ В УКРАЇНІ*

Інноваційна
школа

Сьогоднішню подію – відкриття Ресурсного інформаційно-освітнього центру на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського за сприяння Британської Ради та в рамках угоди між АПН України та Британською Радою ми вважаємо знаковою. Адже бібліотеці всього 8 років, і за цей час вона пройшла шлях становлення й утвердження як академічна і державна книгозбірня, головна бібліотека мережі освітянських бібліотек АПН і МОН України, до якої входять понад 22-і тис. бібліотек, національне галузеве книгозховище, науково-дослідна установа з питань галузевого бібліотекознавства і бібліографознавства, науково-інформаційний центр освітянської галузі України.

Штат бібліотеки становить 137 осіб, 64 з яких – науковці.

Інформаційний ресурс бібліотеки на сьогодні становить понад півмільйона документів на традиційних і електронних носіях інформації, 50% якого – фахова література. Щорічно до фонду бібліотеки надходить близько 10 тис. примірників документів, обслугову-

ється понад 40 тис. користувачів щорічно, яким видається понад 400 тис. книг щорічно. Але сучасна бібліотека не є автономним книгозховищем, її ресурсом мають користуватися віддалені користувачі як України, так і світу. Введення інформаційно-комунікативних технологій у роботу бібліотеки, надання доступу до ресурсів ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського через Інтернет бібліотека почала здійснювати з 2003 р. завдяки АПН України та особисто її президенту В.Г. Кременю, віце-президентам В.М. Мадзігону, О.Я. Савченко, академіку-секретарю відділення історії і теорії педагогіки О.В. Сухомлинській.

Відкриття Ресурсного інформаційно-освітнього цен-

*Доповідь виголошено на відкритті Ресурсного інформаційно-освітнього центру, який сформовано на базі медіацентру Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського.

**Павла
РОГОВА**

Директор ДНПБ
України імені
В.О. Сухомлин-
ського, кандидат
історичних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 6 2007

* Див. С.112

У ДНПБ під час відкриття Центру

тру за сприяння Британської Ради – це не тільки розширення спектру послуг, що надає бібліотека. Це маленький, але практичний крок на шляху до європейської інтеграції України, значний крок на шляху побудови суспільства знань в Україні. Адже саме зі школи, від шкільного вчителя, теоретика в галузі педагогіки починається розбудова нового суспільства, накопичення інтелектуального потенціалу, формування національної еліти.

Те, що Британська рада в особі її директора, пана Тері Санделла, вирішила відкрити Ресурсний центр на базі нашої бібліотеки і на-

Сьогодні комп'ютерний парк бібліотеки становить 40 машин, 12 сканерів, створено локальну мережу, медіацентр, у якому надається широкий спектр послуг для користувачів, Web-сайт, електронний каталог, завдяки чому користувачам надано доступ до інформації з актуальних психолого-педагогічних питань.

2007 рік став стартовим для бібліотеки щодо створення повнотекстових баз даних. Розпочато оцифрування (переведення у цифровий формат) рідкісних видань із фонду бібліотеки. Це документи психолого-педагогічної тематики кінця XVIII – XIX ст. На сьогодні оцифровано 340 документів XIX ст., які вже надаються у користування читачам. Надалі ця робота буде продовжуватися.

Урочисте відкриття Центру

дати освітянам України доступ до електронних баз даних Великобританії з питань освіти, економіки, бізнесу, політики тощо, це – розуміння вищезазначеного.

Британською Радою наданий також доступ до повнотекстових баз даних Великобританії, а саме до понад 1 000 британських та міжнародних журналів і газет, до 8 500 наукових видань.

Також Британською Радою подаровано програмне забезпечення, аудіоматеріали щодо вивчення англійської мови на базі Ресурсного центру та читального залу іноземних документів ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. Бібліотеці подаровано понад 100 книг: словників, художньої літератури.

Усе вище зазначене свідчить про глибоке розуміння кращими представниками європейського співтовариства проблем сучасної України, розуміння того, що вирішувати ці проблеми треба з педагогами, зі школою, а також, нарешті, розуміння того, яку роль у вирішенні цих проблем можуть і мають відігравати педагогічні бібліотеки.

Ми дякуємо Британській Раді за надання такого вагомого інформаційного ресурсу і маємо надію, що наші користувачі будуть достойними його поціновувачами. Зі своєї сторони завіряємо Вас, що співробітники бібліотеки зроблять усе, щоб найкращим чином використати надані можливості в інтересах освітян!

ПРЕДСТАВЛЯЄМО НАШ НОВИЙ ПРОЕКТ

Ольга ВИГОВСЬКА

Головний і науковий редактор Всеукраїнського науково-практичного журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент, кандидат педагогічних наук

Редакція запрошує Вас, шановний читачу, стати учасником творчого майданчика журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”. Гадаю, що за майже дев’ять років нашого спілкування Ви могли переконатися, що журнал разом зі своїми авторами дійсно допомагає, вибудовує магістральні лінії розвитку школи, взагалі освіти й держави, і про це відверто йдеться на сторінках журналу.

Повірте: ми щиро прагнемо змін у суспільстві і віримо, що ми самі можемо багато що зробити для цього поодиночі, а гуртом — ще більше. Коли спить суспільство, мовчить школа — прогресу за таких умов не дочекаємося. Чим більше розбудимо директорів, тим швидше почнуться зміни в державі!

Не потребує доведень теза “Держава школою стоїть”, тож і почнемо з себе і наших колег — директорів шкіл: важелі у наших руках! Так, як ми вирішимо усі власні проблеми свого професійного життя, буде і в усьому суспільстві. Хто подбає про нього краще, ніж ми самі?! Хто знає про нього і про нас з вами більше, ніж ми самі?! Тож і вирішувати власні проблеми нам! Якщо не ми, то хто?! Якщо не сьогодні, то коли?!

Почнемо ж зі зміни власної позиції — з виконавця на творця!

Час гуртуватись, бо справи державної ваги слід робити усім разом, свідомою професійною командою!

До зустрічі на сторінках цього Проекту!

Ми робимо крок Вам назустріч — чекатимемо зустрічний рух від Вас!

Проект

“ТВОРЧІЙ МАЙДАНЧИК”

Журнал “Директор школи, ліцею, гімназії” створює творчий майданчик (точку зростання) актуальній ідей практиків щодо розвитку школи на своїх сторінках.

ЩО ДАЄ УЧАСТЬ У ПРОЕКТІ КОЖНОМУ ЙОГО УЧАСНИКУ

1. Можливість донести свої думки, пропозиції, досвід, досягнення, результати роботи не тільки до вузької групи директорів, але і до широкої всеукраїнської читацької аудиторії по всій Україні.

2. Прямий доступ до позачергової публікації у ВАКівському всеукраїнському виданні своїх ідей й колег, або вчених (як наших, так і зарубіжних), які допомагають творити нам свою школу. Літературну обробку і „подачу” публікацій (редакторське структурування) як і завжди, беремо на себе.

3. Можливість реально впливати на формування освітньої політики в Україні, на стратегічний напрям розвитку реформ в освіті як “знизу”, так і “зверху”.

4. Можливість отримати заслужену високу оцінку не лише за результатами вашої праці, а й за генерування соціально важливих для нашого різнобарвного українського суспільства найпрактичніших освітніх ідей.

Ми цінуємо ідеї і тих, кому вони належать!

ПРАВА УЧАСНИКА ПРОЕКТУ

1. Право на позачергову публікацію (до 1500 знаків) у найближчому номері журналу “Директор школи, ліцею, гімназії” з викладом своїх думок, пропозицій, критичних зауважень, власноручно зібраних статистичних даних, якщо думки, пропозиції і дані, викладені у цій публікації, є оригінальними і раніше не публікувалися.

2. Редакція зберігає авторське право на опубліковану ідею. Більш того, якщо Ви маєте революційні пропозиції, але з якихось причин не хочете поки що ставати відомим, редакція збереже Ваше інкогніто, поки Ви не заявите про інше.

3. Право отримати заслужені нагороди за висунуті Вами у публікаціях конструктивні, оригінальні ідеї (враховуючи їх кількість або “вагу” однієї, двієї, новизну) за клопотанням редакційної Ради всеукраїнського науково-практичного журналу “Директор школи, ліцею, гімназії” перед АПН та МОН України.

Ми насправді цінуємо ідеї тих, кому вони належать!

ХТО МОЖЕ СТАТИ УЧАСНИКОМ ПРОЕКТУ

Усі, хто має творчі ідеї, критичні зауваження або пропозиції по поліпшенню (оптимізації) роботи школи та й в цілому системи освіти України (в цьому числі журналу на с. 106 — 107 маєте нагоду познайомитися з першими реальними й віртуальними учасниками цього Проекту та з їх ідеями й пропозиціями).

ОБОВ’ЯЗКИ УЧАСНИКА ПРОЕКТУ

Єдиний обов’язок — допомагати собі й колегам-директорам ставати активним учасником Проекту журналу.

Не займатися додатковою роботою заради участі у проекті — редакція пропонує донести вже наявні результати Вашої роботи до широкої аудиторії!

Пам’ятаймо: доовгоочікуваного прогресу у суспільстві не буде, поки мовчить школа і її директор. Нам з вами випала честь розбудити себе і своїх колег-директорів: і чим більше нас стане, тим швидше почнуться зміни для усіх на краще!

Оскільки учасниками проекту є не лише директори середніх навчальних закладів, а й усі небайдужі освітяни — тож діалог між ними сприятиме конструктивній оцінці педагогічних технологій, проведенню моніторингу впровадження інновацій, і, зрештою, підвищенню кваліфікації самих учасників проекту та ефективності навчально-освітньої роботи в середніх навчальних закладах.

ЯК ВИЙТИ ІЗ ПРОТИРІЧ

Чого ми не маємо в школі – учні відлучені від досвіду батьків і матерів. А якщо вони відлучені від цього, то ніколи не народять здорового дитину і не зможуть її виховати. Історичний досвід нашого народу показує, наскільки є важливою батьківська педагогіка у формуванні дитини, починаючи від дня народження, та й навіть з моменту зачаття дитини.

Що може допомогти директорові вийти із протиріч, які є зараз? Я думаю, що єдине – спокійно, творчо робити свою справу, виховувати громадян своєї держави на тих засобах, що ми маємо, ну і на тих крихтах, які дає держава освіті. Коли я сам попрацював керівником, то, аналізуючи недоліки й досягнення в роботі, зрозумів: треба стільки в собі мати духовності, культури, досвіду, щоб бути авторитетом і для кожного вчителя, і для кожного учня. Авторитетом, батьком, матір'ю для кожного, тому що кожний вчитель вимагає до себе і любові, і уваги, і оцінки позитивної роботи. І якщо важко директорові мати це в душі, тоді важко йому і працювати. **А звідки це все береться?** Звичайно, від природних начал педагогічних можливостей директора, від опанування тієї системи духовності, культури, різновидів людського досвіду, які мають виробитися в спеціальному директорському досвіді керівництва колективом. От коли я був міністром, то постійно говорив, що **міністерська робота порівняно з директорською в школі – це курорт**. Це специфічна робота. Крім того, що директор має усе робити у своїй школі, він представляє її і в зовнішніх зв'язках.

Правда, що може бути багато прорахунків у державців, і треба їх виправляти, але треба завжди **першою керівникові держави та уряду знати: якщо немає належної освіти – немає державного, народного поступу, немає і уряду тоді справжнього**. Рано чи пізно він буде спитатися на тому, що освіта не виконує свою основну функцію. **Освіта – це інвестиціонування майбутнього**.

Основне питання для сучасної освіти – **підготовка вчителя у вищих навчальних закладах**. Системи підготовки у нас немає, немає підтримки нових ідей, які є в Україні, причому, можливо, вони вперше і в Європі. Вихід єдиний: вчителя треба добирати з 4 класу, інколи треба з ним працювати в школі, районі, в навчальному закладі, і не треба створювати ці брехливі конкурси в педагогічних закладах, які призводять до того, що талановиті люди туди не потрапляють.

І коли ми говоримо про філософію якоїсь дії, зокрема й дії в освіті, то повинні мати на увазі, що філософією ми маємо спланувати таку систему людських взаємин, яка допомогла б вийти із протиріч. Із творенням університетів на базі педагогічних ВНЗ призвели до того, що вбили в колективах цих університетів взагалі бажання мати педагогічну спеціальність. Відразу всі педагогічної спеціальності дуряються, вважають, що вона непотрібна, розганяють кадри педагогів, які вміли готувати вчителя. Як це можна зробити, коли педагогічні й психологічні дисципліни викидають, а приходять конкретні наукові галузі. А наукова галузь, її опанування і опанування педагогічної професії – це надзвичайно різні напрями, різні спеціалізації. Вчителя можна виховати тільки на прикладі талановитого педагога. Має бути шкільна практика, організована на науковій основі, вже з першого курсу. І на цій практиці слід розвивати природні педагогічні дані кожного вчителя. Не буде цього – ніколи не буде нормального вчителя в школі.

На превеликий жаль, ми багато втратили, бо більше десяти років цими проблемами не займалися.

ЧОГО ШКОЛИ НЕ МАЮТЬ

ТА ЩО МОЖЕ ДОПОМОГТИ ДИРЕКТОРОВІ

Іван ЗЯЗЮН

Директор Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України, академік АПН

Насільки нас оберігає від сучасних наших недоробок школа майбутнього, проти якої я відверто протестую, тому що завжди кажу: „*Навіщо мені школа майбутнього, коли я до того часу не доживу?*” Мені потрібно, щоб сьогодні ця школа була, щоб вона випереджала час порівняно з буденними школами. І, до речі, такі школи майбутнього були: школи А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, О.А. Захаренка, І.Г. Ткаченка. Що ми можемо краще вигадати від цього? А ідеї наших українських класиків педагогіки Ушинського, Пирогова, Макаренка, Сухомлинського, російських вчених-теоретиків!.. **Почитати їх – і можна побачити, якою школа має бути навіки, щоб можна було сказати: так, це справжня школа майбутнього**.

М.П. Гузик наголошував: якщо є любов і шана до дитини, то дуже швидко можна неталановитих дітей, які начебто відлучені від школи, залучити до саморозвитку, до пізнання, самовдосконалення. Але для цього треба багато мати вчителя у своїй душі.

Актуальними ідеями й пропозиціями щодо реорганізації шкільної справи Іван Андрійович Зязюн стає першим академіком, який бере віртуальну участь у нашому новому проєкті.

**ПІДТРИМУЮ,
БО ВІРЮ! НЕ
ПОГОДЖУЮСЬ І
ВВАЖАЮ...**

Леонід КОРОТИЧ

Директор Новоаврамівської гімназії Хорольського району Полтавської області

Як директор саме сільської гімназії я підтримую ідею Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” щодо впровадження в життя проекту „Творчий майданчик” по тій простій причині, що сьогодні сільська школа і село, як душа України, вмирає. І як тут не згадати слова Кобзаря „Село неначе погоріло, неначе люди подурили...”. Хіба знав Шевченко, що його слова будуть актуальними й істинними зараз, через півтора століття, щоб в умовах незалежності люди були нікому не потрібними? Тому *я вірю, що саме творчий майданчик журналу створить реальну можливість впливати на формування освітянської політики в Україні в умовах реформування освіти*, щоб реалізувати головну тезу Національної доктрини – забезпечити рівний доступ до якісної освіти особливо сільським дітям.

Адже не секрет, що у багатьох селах нині, після того, як припинили роботу місцеві будинки культури, бібліотеки, кінотеатри, клуби, *школа стала єдиним центром*, де ведеться культурно-освітня робота для підростаючого покоління і для всього населення.

- Відомо всім, що якою б геніальною не була наукова праця, ідея, але, якщо вона не перевірена на практиці, вона залишається утопією, не має права на життя. Тому *вважаю, що на конференції, семінари, педагогічні мости слід запрошувати не тільки науковців, а й безпосередніх впроваджувачів їхніх ідей – директорів шкіл, вчителів*. В кожному районі, області є справжні „локомотиви”, які чекають наукових розробок, ідей, проєктів і готові їх впровадити в життя і рухати освіту вперед.

- На мою думку, в нашій країні не створена чітка система підготовки педагогічних менеджерів. Все те, що робиться сьогодні це добре, але слід дивитися глибше – керівники навчальних закладів витіснені на периферію управлінської еліти нашого суспільства. Ставши директором, перетворюєшся на професійного жебрака і „чолобитника”, щоб хоч якось утримати школу „на плаву”. Тільки в нашій країні директор може отримувати платню менше вчителя, що, звичайно, не спонукає останнього „рватись” у директорське крісло. Відсутня всяка педагогічна конкуренція. Більше того, ставши директором, перетворюєшся на найбільш незахищену категорію працівників, якого можуть „проковтнути” в будь-яку хвилину, тому що сама держава змушує ходити по краю прірви.

- Мене глибоко хвилює, ображає і та обставина, що справжнього менеджера, освітянського лідера може „з’їсти” будь-який чиновник тільки за те, що він не належить до тієї партії чи блоку, до якої належить він, я не кажу за партійний переконання. Про який менеджмент можна говорити?

- Я не погоджуюсь з указом МОН, що директор навчального закладу повинен кожного року звітуватися за свою роботу перед учасниками навчально-виховного процесу, громадськістю, і особливо принизливо – з наступним таємним голосуванням. Напрошується питання: А для чого тоді проводиться атестація директора? Повірте, я не боюсь цих звітів, адже кожен директор, вчитель звітується повсякчас, особливо сільський, на уроках і в позаурочний час, в офіційних розмовах з батьками, учнями і в невимушеній обстановці, на вулиці, в магазині, головне, перед своїм сумлінням. Все це нагадує експеримент над щурами, яких посадили у клітку, не давали їсти і кожного дня показували kota і чекали, скільки вони протягнуть.

- Ще одна проблема, вважаю, на рівні держави. Через три-п’ять років у сільську школу, навіть якщо там буде багато дітей, нікому буде йти. Молоді педагоги не хочуть йти працювати в школу, особливо сільську. Чому? Колгоспно-радгоспна система зруйнована, соціальна сфера в занепаді, будівництво відсутнє, робочих місць немає. Яка перспектива цієї людини? Думайте і боріться, державні мужі, за майбутнє України, а не за власну кишеню і міністерські портфелі!

- Наостанок скажу, що *ефективної кадрової політики, яка б сприяла динамічному розвитку менеджерів і лідерів освіти в нашій країні немає*. Це стане можливим тоді, коли в основі цієї політики стануть: професіоналізм, прозорість і конкурентність, коли цінуватимуть унікальні особистісні якості директора, бо школа завжди схожа на свого директора.

ОСВІТА УКРАЇНИ

Четверта виставка-презентація

„ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ”

30 жовтня – 1 листопада 2007 р.

Проблема забезпечення якості освіти завжди залишається на першому плані суспільної уваги. Адже навчання – це найважливіший компонент нашого життя, без якого неможливо уявити гармонійний розвиток людини, прогрес нації.

З метою презентації нашим громадянам і фахівцям передових освітніх технологій, допомоги у виборі сфери навчання, підбору можливостей для власного інтелектуального самовдосконалення Міністерство освіти і науки України, Академія педагогічних наук України і виставкова фірма “КАРШЕ” провели 30 жовтня – 1 листопада 2007 року в Київському Палаці дітей та юнацтва *Четверту виставку-презентацію Освіта України „Інноваційні технології навчання”*. На виставці-презентації 30 жовтня 2007 р. учасників і гостей привітали Міністр освіти і науки України С.М. Ніколаєнко та Президент АПН України В.Г. Кремень.

В рамках виставки-презентації відбулося нагородження переможців конкурсу інноваційних розробок за чотирима номінаціями: ін-

новації у навчальному процесі, інновації у вихованні молоді, інновації у післядипломній освіті дорослих, інновації у розробці сучасних технічних та наочних засобів навчання. Вперше у 2007 році Оргкомітет ввів як нагороду за II місце звання „Дипломант конкурсу“ у конкурсі інноваційних розробок. На участь у конкурсі з номінацій було подано 142 роботи, нагороджено 108 навчальних закладів, фірм, центрів, підприємств.

У виставці взяли участь працівники міністерств, що мають у своєму підпорядкуванні заклади освіти, провідні навчальні заклади, обласні (міські) управління освіти, міжнародні освітні установи, видавництва, підприємства, фірми, які виготовляють навчально-технічне обладнання для учбового процесу, періодичні професійні видання – більше 230 учасників. Практично кожен відвідувач виставки міг підібрати для себе цікаві пропозиції по інноваціям в навчальному і виховному процесі, післядипломній освіті, сучасних засобах навчання та обладнанні.

Під час виставки було проведено 28 семінарів, „круглих столів”, конферен-

цій, на яких презентувались і обговорювались інновації у навчально-виховному процесі, обмінювались досвідом їх упровадження, демонстрували сучасні технології, учбово-лабораторне обладнання, новітні проекти удосконалення процесу навчання.

На стендах Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України, Міністерства аграрної політики України, Інституту інноваційних технологій і змісту освіти та установ АПН України фахівцями надавались методичні консультації учасникам виставки.

Новітні розробки представили АТЗТ „Квазар Мікро Техно”, ВАТ „Київський завод реле та автоматики”, ТОВ фірма „ІТМ”, ЗАТ „Літер”, ТОВ „ОНІКО”, ДП „Атлантік”, ТОВ „Компанія «Діез-продукт»”, ТОВ „ІС Україна”, науково-виробничий центр „Дидакта” та багато інших підприємницьких структур та навчально-методичних центрів Вінницької, Запорізької, Сумської, Луганської, Дніпропетровської, Полтавської та Миколаївської областей. Вперше на виставці-презентації була представлена Українська асоціація виробників та дистриб’юторів засобів навчання, яка створена у 2007 році. Асоціація є відкритим всеукраїнським добровільним об’єднанням громадян, діяльність яких пов’язана з наданням послуг на ринку унаочнення, дидактичного та методичного забезпечення учбового процесу.

На стенді журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” свої досягнення демонстрували навчальні заклади, директори яких є членами редакційної ради журналу

За експонування інноваційних моделей шкільництва на Четвертій виставці-презентації „Інноваційні технології навчання” її оргкомітет нагородив Дипломом учасника:

- 48 гімназію м. Києва (Босенко Маріанна Іванівна, директор, к.п.н.).
- Гімназію № 30 „Еконад” м. Києва (Донська Лілія Борисівна, директор).
- Ліцей бізнесу м. Києва (Паращенко Людмила Іванівна, директор, к.п.н.).
- Український гуманітарний ліцей м. Києва (Сазоненко Ганна Стефанівна, директор, к.п.н.).
- Український коледж ім. В.О. Сухомлинського м. Києва (Хайруліна Василина Миколаївна, директор, член-кореспондент АПН України, к.п.н.).
- Приватну авторську гімназію „Гармонія” м. Києва (Чинок Олена Іванівна, директор, к.п.н.).
- Всеукраїнський науково-практичний журнал „Директор школи, ліцею, гімназії” (Виговська Ольга Іванівна, головний редактор, доцент, к.п.н.).

Інноваційні технології у навчально-виховному процесі презентували Національний університет „Львівська політехніка”, Національний авіаційний університет, Національний університет харчових технологій, Запорізький національний технічний університет, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Івано-Франківський національний технічний університет нафти та газу, Національний технічний університет „Харківський політехнічний інститут”, Одеський національний політехнічний університет, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Ужгородський національний університет, Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, Тернопільський державний технічний університет імені І. Пулюя, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди, Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини, Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”, Київський славистичний університет, Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка, Миколаївський державний університет імені В.О. Сухомлинського, Європейський університет, Полтавський університет споживчої кооперації України, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука, Університет банківської справи

Національного банку України, Міжгалузевий учбово-атестаційний центр Інституту електрозварювання імені Є.О. Патона та інші.

На виставці була всебічно представлена інноваційна діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти. Зокрема, Дніпропетровського, Луганського, Харківського, Миколаївського, Полтавського, Черкаського, Запорізького обласних інститутів.

Свої послуги по навчанню і стажуванню за кордоном презентували: Американські Ради з міжнародної освіти ASTR/ACCELS, Німецький культурний центр Гете-Інститут в Україні.

Видавництва, професійні журнали презентували свої видання у сфері освіти, інформуванні громадськості, фахівців, випускників про досвід і науково-методичні новації навчальних закладів. Проведення таких виставок – підтвердження підвищеної уваги з боку суспільства до процесів, які відбуваються у галузі освіти. Сьогодні ми переходимо до якісно нового стану суспільства – „суспільства знань”, а ці знання продукує саме освіта. Тому розгляд питань, пов'язаних з упровадженням нового покоління перспективних технологій, методичних, дидактичних засобів навчання, інформатизації процесу отримання знань надто важливі і актуальні. Інноваційні технології дозволяють підняти навчання і освіту на якісно новий рівень, забезпечити громадянам рівний доступ до освіти. Такі виставки створюють широке поле для дискусій і обміну досвідом у системі освіти, сприяють упровадженню нових підходів і технологій в освітній процес.

Четверта виставка-презентація Освіта України „Інноваційні технології навчання” стала свідченням могутнього потенціалу системи освіти, творчого пошуку на шляху впровадження інновацій в освітній процес, і це означає, що у нашої молоді обов'язково буде сформована здатність жити в реаліях XXI століття.

**Запрошуємо відвідати
П'яту* виставку-презентацію
ОСВІТА УКРАЇНИ
„Інноваційні технології навчання”
у 2008 році.**

З повагою, *Оргкомітет*

Контактні телефони:

461-91-03, 461-91-04, 461-91-05

** Від редакції. Під час роботи виставки ми відкриватимемо третю сторінку проекту „ Педагоги-новатори в Україні!”
Запрошуємо усіх Вас до участі!*

ОДИНАДЦЯТА МІЖНАРОДНА ВИСТАВКА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ “СУЧАСНА ОСВІТА В УКРАЇНІ - 2008”

Абітурієнтам, учням, студентам, педагогам і громадянам

27 – 29 ЛЮТОГО 2008 РОКУ

ВИСТАВКА ПРЕЗЕНТУЄ ЕЛІТНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ:

- Університети, академії, інститути, коледжі, технікуми, училища
- Професійно-технічні навчальні заклади
- Загальноосвітні школи, гімназії, ліцеї
- Позашкільні навчальні заклади
- Заклади післядипломної освіти
- Наукові та методичні центри освіти, курси
- Досвід інтеграції у Європейський освітній простір
- Кадровий менеджмент, бізнес-освіта
- Міжнародні освітні установи
- Банківське кредитування освіти
- Інформаційні та комп'ютерні системи у навчальному процесі
- Інноваційні технології навчання
- Сучасні технічні та наочні засоби навчання
- Навчально-методичну літературу
- Збереження здоров'я і спорт в освіті

КИЇВСЬКИЙ ПАЛАЦ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

вул. Січневого повстання, 13, м. Київ
(вул. І.Мазеши, 13)

**Організатори виставки: Міністерство освіти і науки України,
Академія педагогічних наук України, виставкова фірма “КАРШЕ”.**

ОРГКОМІТЕТ: вул. Старонаводницька, 8, оф. 84, м. Київ, 01015, Україна

Тел./факс: +38 044 461-91-04, 461-91-06, 461-91-03, 461-96-47

E-mail: exhibitions@carshe.com. Сайт: www.osvita.carshe.com

Наші ювіляри

Коноваленко Ольга Степанівна, головний редактор тижневика „Освіта”, партнер і друг нашого журналу. В усьому світі преса – четверта влада. У країні, де освіта не є пріоритетом № 1, статус української педагогічної преси такий самий. Скільки ж серця, розуму, енергії треба мати редактору найстарішої, а отже, наймудрішої серед газет – газети „Освіта”, щоб не викривлено освітлювати доленосний шлях вітчизняної освіти. Сама ж Ольга Степанівна завжди в гарячих точках освітянського простору і на вістрі всіх проблем – тому 15 років поспіль стояла й біля витоків створення АПН України.

Рогова Павла Іванівна, директор ДНПБ імені В.О. Сухомлинського, відомий в освітянській Україні книгар №1, бо є ініціатором створення педагогічної бібліотеки та мережі освітянських бібліотек. За думкою самої ювілярки, в житті її підтримують два крила – книга і пісня. Хай же ці крила для Вас, Павло Іванівно, стануть ангельським оберегом і завжди підтримують Вас на щасливій життєвій дорозі!

Шкіль Микола Іванович, дійсний член АПН і АНВШ України, заслужений діяч науки і техніки України, 30 років перебував на посаді ректора НПУ імені М.П. Драгоманова, а тепер його радник, співзасновник і член редакційної ради нашого журналу. Хоч життя Миколи Івановича розпочалося із труднощів та втрат, як зазначено в автобіографічній повісті „Недовезені сновиди”, все ж значна його постать в українській науці й освіті свідчить про те, що він народився під щасливою зіркою, завжди „стояв на плечах гігантів”, тому, за висловом самого ювіляра, й досяг всього!

Гадзецький Борис Васильович, відомий організатор й фахівець в галузі управління, який декілька десятиліть працює над поліпшенням підготовки сучасного директора й продовжує це робити разом з колегами з ЦППО. З моменту заснування журналу до 2007 року – член редакційної ради журналу. Тож ми і пишаємося співпрацею з Борисом Васильовичем на користь директору української школи.

Нижник Володимир Іванович, професор кафедри методики викладання фізики, автор багатьох методичних винаходів, серед яких – найбільш затребуваними стали „похибки”, брав активну участь і в підготовці резерву директорів шкіл на курсах ЦІУВ (сьогодні – ЦППО АПН України). Хоч в житті кожна людина скоює багато помилок, але останні різні – є абсолютні, а є відносні. Хай же всі ваші абсолютні помилки, Володимире Івановичу, стануть для вас відносними на шляху до людського щастя!

**Щирі сердні наші вітання
усім ювілярам!**

